

RANTA-ASUMISEN ULOTTUVUUKSIA

Asuinympäristön merkitys asukkaiden viihtyvyydelle Jyväskylän Lutakossa ja
Ainolanrannassa

Tiina Vuorio
Yhteiskuntapolitiikan pro gradu
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2005

TIIVISTELMÄ

RANTA-ASUMISEN ULOTTUVUUKSIA

Asuinympäristön merkitys asukkaiden viihtyvyydelle Jyväskylän Lutakossa ja Ainolanrannassa

Tiina Vuorio
Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja Katinka Lybäck
Syksy 2005
102 sivua, 2 liitettä

Tutkielmassa selvitetään kahden järvenrannalla sijaitsevan asuinalueen asukkaiden kokemuksia viihtymisestään. Ranta-asumista tarkastellaan erilaisten viihtyvyyteen vaikuttavien teemojen kautta, kuten lähiympäristön, luonnon, sosiaalisten suhteiden, vapaa-ajan, osallistumisen sekä imagojen ja mielikuvien kautta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, vaikuttaako rannan läheisyydessä asuminen ja sen mukanaan tuomat mahdollisuudet viihtymiseen ja jos, niin millä tavalla. Tutkimus sijoittuu Jyväskylään ja perustuu Lutakon ja Ainolanrannan asuinalueiden vertailuun. Tavoitteena on selvittää myös yleisiä asumisviihtyvyyteen liittyviä seikkoja.

Suurin osa tutkielmassa käytetystä aineistosta kerättiin haastattelemalla kahtatoista rannan läheisyydessä asuvaa henkilöä. Teemahaastattelut tehtiin asukkaiden kotona, yhtä lukuun ottamatta. Lisäksi tutkielmassa käytetään valmiiksi kerättyä asukaskyselyä, josta analysoidaan myös kahdentoista asukkaan vastauksia. Asukaskysely kerättiin paikallislehdessä olleella kyselylomakkeella keväällä 2005.

Tutkielma osoittaa, että Lutakon ja Ainolanrannan asukkaat ovat tyytyväisiä asuinympäristöönsä ja viihtyvät siellä hyvin. Asuinpaikka oli valittu sen hetkiseen elämäntilanteeseen sopivaksi. Rannan läheisyydellä on monia vaikutuksia viihtyvyyteen, kuten loistavat ulkoilumahdollisuudet, kauniit maisemat sekä yleensä veden tuoma avaruus ja luonnonläheisyys. Toisaalta asukkaat löysivät myös parannettavaa, kuten rantaraitin kunnossapidon tai pihojen siisteyden. Tutkimus vahvistaa aikaisemmin saatuja tuloksia viihtyvyyteen vaikuttavista tekijöistä sekä asuinpaikan valintaan vaikuttavista kriteereistä, kuten rauhallisuus, palveluiden läheisyys, mielikuvat ja yleensä elämisen helppous.

Avainsanat: Jyväskylä, asuminen, rannan läheisyys, viihtyminen, imago, maisema, teemahaastattelu

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	3
1.1 TUTKIMUSKOHTEIDEN ESITTELYÄ	5
2. VIIHTYMISEN ULOTTUVUUDET	9
2.1 HYVÄ ASUINYMPÄRISTÖ	9
<i>Ympäristö käsitteenä .....</i>	9
<i>Hyvinvointi asuinympäristössä .....</i>	10
<i>Asuinympäristö ja terveys .....</i>	12
<i>Viihtyminen asuinympäristössä ja kodissa.....</i>	15
2.2 LUONTO JA YMPÄRISTÖ VIIHTYMISEN KANNALTA	18
<i>Maisema .....</i>	19
<i>Ympäristön kokeminen paikkana.....</i>	20
<i>Elämänkaaren mittainen ympäristö .....</i>	23
2.3 EKOLOGINEN JA TURVALLINEN YMPÄRISTÖ	26
<i>Ekologinen liikenne.....</i>	28
<i>Turvallisuus kaupunkiympäristössä.....</i>	30
<i>Palvelut .....</i>	33
<i>Rantaraitti .....</i>	34
2.5 OSALLISTUMINEN ASUINALUEEN SUUNNITTELUUN.....	37
<i>Yhdyskuntasuunnittelu .....</i>	37
<i>Asukasyhdistykset.....</i>	40
2.6 MIELIKUVAT JA IMAGO	42
<i>Tila ja mielenmaisemat .....</i>	44
3. AINEISTO JA MENETELMÄT	46
3.1 AINEISTON ESITTELY	46
3.2 TUTKIMUSMENETELMÄ	50
<i>Tutkimuksen luotettavuus .....</i>	52
4. IMAGOSTA ASUMISEEN.....	54
4.1 LUTAKKO.....	54
<i>Mielikuva ja imago, ennen ja nyt .....</i>	54
<i>Viihtyminen Lutakossa .....</i>	57
<i>Maisema järvelle.....</i>	59
<i>Ympäristön puhtaus ja siisteys sekä vaikutus terveyteen.....</i>	61
<i>Kokemukset ympäristön turvallisuudesta.....</i>	63
<i>Kokemukset naapureista ja häiritsevistä melusta .....</i>	64
<i>Riittävätkö alueen palvelut?.....</i>	68
<i>Käyttäjien rantaraitti .....</i>	70
<i>Osallistuminen .....</i>	72
4.2 AINOLANRANTA	74
<i>Imago ja viihtyminen.....</i>	74
<i>Millainen on hyvä maisema? .....</i>	75
<i>Kokemukset tiiviistä asumisesta.....</i>	77
<i>Kaivataanko alueelle enemmän palveluita? .....</i>	78
<i>Harrastajien rantaraitti .....</i>	79
<i>Asukasyhdistys ja vaikuttaminen.....</i>	80

5. RANTA-ASUMISEN ULOTTUVUUDET	82
5.1 MIKÄ VAIKUTTAA VIIHTYMISEEN?.....	82
<i>Mielikuvien ja imagojen vaikutus viihtyvyyteen.....</i>	<i>84</i>
<i>Rannan ja vesistön vaikutus viihtymiseen.....</i>	<i>86</i>
<i>Voiko osallistumalla vaikuttaa viihtyvyyteen?.....</i>	<i>88</i>
5.2 MIKÄ TEKEE ASUINPAIKASTA JA ASUNNOSTA HYVÄN?.....	90
LÄHTEET.....	97
<i>Painamattomat lähteet.....</i>	<i>101</i>
LIITE 1: TIETOJA LUTAKON JA AINOLANRANNAN VÄESTÖSTÄ.....	
LIITE 2: TEEMAHAASTATTELURUNKO.....	

1. JOHDANTO

Ranta-asumisen sosiologisia ulottuvuuksia oli tutkielmani alkuperäinen aihe ja suuntaantava otsikko. Lähtökohtana aiheelle oli se, että monet kaupungit, kuten Kuopio ja Jyväskylä, ovat rakentaneet tai suunnittelevat rakentavansa rantaan kiinnittyvää asumista. Kaupunkiasuminen rannalla tai sen läheisyydessä on melko uusi ilmiö, eikä sitä ole juurikaan tutkittu aiemmin. Tutkielman tarkoituksena on siis selvittää, miten rannan ja veden läheisyys vaikuttaa asukkaiden viihtyvyyteen, ja mitä eri ulottuvuuksia rannan läheisyys tuo mukanaan. Parempi viihtyminen on tavoittelemisen arvoista jokaisella asuinalueella. Viihtymistä voidaan lähes aina lisätä jollakin tavalla. Viihtyminen on henkilökohtaista eli siihen vaikuttavat yksilölliset kokemukset. Pysyvälle asumiselle rannat ja vesistöt tarjoavat merkittävän lisäarvon, ainakin maiseman ja virkistyskäytön kannalta.

Maankäytöllä ja kaavoituksella on merkittävä vaikutus viihtyisän asumisen rakentumiselle. Niiden toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus luovat perustan hyvälle asuinympäristölle. Maankäyttö- ja rakennuslain (2000) keskeinen tavoite on parantaa alueiden käytön suunnitelmallisuutta kestävästä edistävään suuntaan. Rakentamista ohjataan siis siihen parhaiten sopiville alueille maisemaa säästäen ja luonnon monimuotoisuutta säilyttäen. Samalla huolehditaan siitä, että rantoja jää vapaaksi asumiselta myös virkistyskäyttöön.

Jyväskylän kaupunki on viime vuosina rakentanut itselleen imagoa elinvoimaisena kaupunkina. Kaupunkiohjelman (1999) mukaan juuri Jyväsjärven ranta tarjoaa oivan mahdollisuuden vahvistaa tätä kuvaa kehittyvästä ja elinvoimaisesta kaupungista. Olen itse asunut Jyväskylässä vasta hieman yli neljä vuotta, mutta melkein koko tämän ajan olen asunut ranta-alueella ja päässyt seuraamaan läheltä alueen rakentumista ja kehittymistä.

Kun kyselin Jyväskylän kaupungilta aiheita graduun, sain useita vaihtoehtoja, jotka kaikki käsittelivät jotenkin asumista. Ranta-asumisen sosiologisia ulottuvuuksia oli siis Jyväskylän kaupungin ehdotus, jota lähdin toteuttamaan ja muokkaamaan omien kiinnostusteni mukaiseksi. Asuminen on aina ajankohtainen aihe ja sitä on myös tutkittu melko paljon, varsinkin hyvinvoinnin näkökulmasta. (esim. Silvennoinen & Hirvonen

2000; Strandell 2005). Harvalla kaupungilla on enää jäljellä rakentamatonta ranta-aluetta keskustan lähellä ja ranta-asumista sinänsä ei olekaan juuri tutkittu aiemmin.

Aloittaessani työstämään tutkielmaa, mietin, miten rannalla asuminen on vaikuttanut omaan viihtymiseeni ja, mitä viihtyminen oikeastaan edes on. Ensimmäisenä mieleen tulivat kaunis ympäristö ja maisema. Toiseksi aloin miettiä elämisen ja liikkumisen helppoutta eli palveluiden läheisyyttä, ulkoilumahdollisuuksia ja käytännöllistä asuntoa. Totesin viihtymisen koostuvan monesta asiasta, jotka ovat osa jokapäiväistä elämää. Tutkimus käsittelee siis asukkaiden viihtymistä ranta-alueella ja sitä, mitkä eri tekijät vaikuttavat viihtymiseen asuinympäristössä. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miten ranta ja vesistö vaikuttavat viihtymiseen?
2. Millainen on viihtyisä ja hyvä elinympäristö?
3. Millaisia mielikuvia asukkailla on ranta-asumisesta?

Koska tutkielman lähtökohtana oli rannan läheisyys ja elinvoimainen kaupunkialue, halusin kiinnittää huomiota myös mielikuviin ranta-asumista eli imagojen vaikutuksesta viihtymiseen ja asumiseen. Imagoista muodostuikin yksi viihtymisen ulottuvuuksista. Käsittelem tutkielmassa viihtymisen lisäksi myös hyvinvointia, koska ne liittyvät kiinteästi yhteen. Jätän kuitenkin hyvinvoinnin aineellisen puolen käsittelemättä, koska se olisi paisuttanut aihetta liian laajaksi. Keskeisiä teemoja ovat esimerkiksi ympäristö ja luonto. Mukana on kuitenkin myös paljon muita yleisiä asumisviihtyvyyteen vaikuttavia tekijöitä, jotka eivät liity suoraan ranta-asumiseen, kuten naapurit, turvallisuus ja vaikuttaminen.

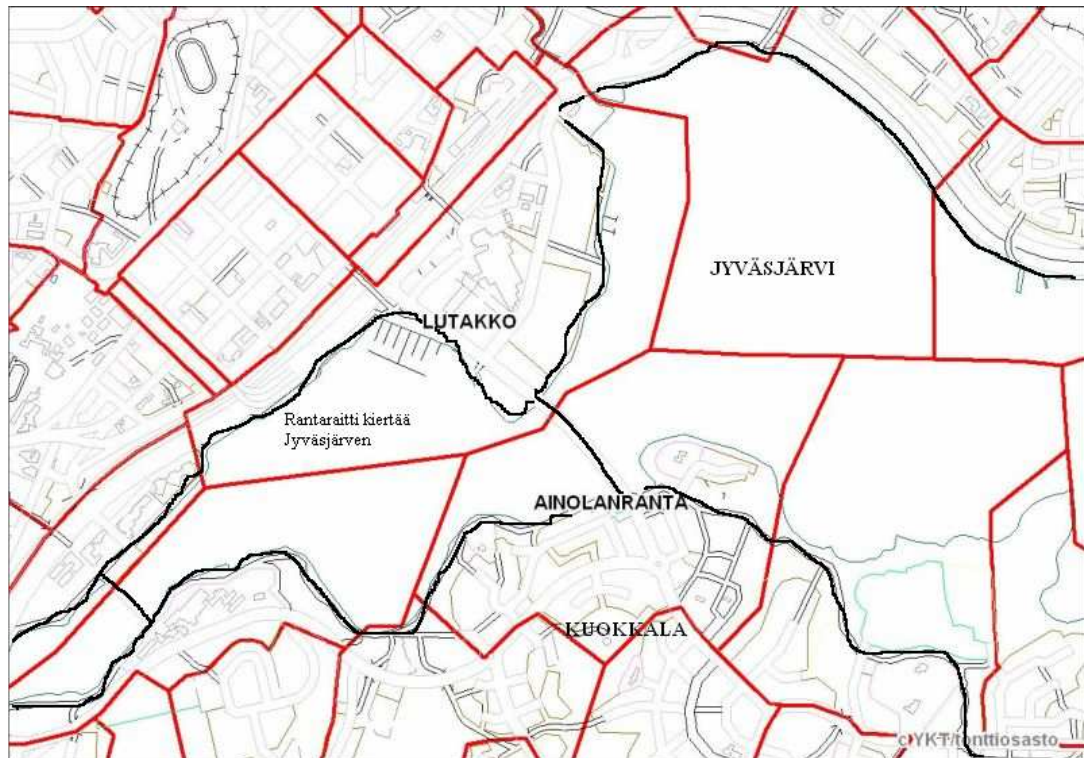
Suurimman osan tutkielmassa analysoidusta aineistosta keräsin asukkaiden teemahaastatteluilta. Käytän materiaalina myös valmiiksi kerättyä asukaskyselyä. Haastatteluiden teemat valitsin oman kokemukseni ja aikaisempien tutkimusten perusteella. Tutkin teemahaastatteluiden avulla kahta Jyväskylän rannalla sijaitsevaa, melko uutta asuinalueita. Lutakon, joka sijaitsee kaupungin puoleisella rannalla, valitsin, koska olen itse asunut alueella kolme vuotta. Ainolanrannan, joka sijaitsee toisella puolella Jyväskylää, valitsin, koska se muistuttaa melko paljon Lutakkoa, mutta erojakin löytyy, muun muassa ympäristön tiiviydessä ja asukkaiden ikärakenteessa. Seuraavassa kappaleessa esittelen tutkimiani alueita ja yleisesti hieman myös Jyväskylää.

1.1 Tutkimuskohteiden esittelyä

Jyväskylä perustettiin vanhalle markkinapaikalle, Jyväsjärven rantaan vuonna 1837. Kaupankäynnin mahdollistivat hyvät vesiyhteydet esimerkiksi Lahteen. Kaupungilla on rantaviivaa Jyväsjärveen noin 13.5 kilometriä. Vuosikymmenien ajan järvi oli maanviljelyksen, teollisuuden ja asutuksen raskaasti kuormittama. Asumisvesien puhdistuksen, paperitehtaan päästöjen hallinnan sekä järven happitilanteen jatkuvan korjaamisen avulla järvi on vähitellen tervehtynyt. Jyväsjärvessä voi nykyään uida ja kalastaa. Nykyiset muotonsa Jyväsjärvi sai 1800-luvun alussa, kun Päijänteen pintaa laskettiin. (Jyväskylän kaupunki Yhdyskuntatoimi.)

Jyväskylän kaupunkipoliittisessa ohjelmassa todetaan, että unelma-asuinpaikka, oma koti järven rannalla keskellä kaupunkia, on mahdollista toteuttaa. Ja sen lisäksi siihen on mahdollista toteuttaa työpaikkakin. Vielä 1970-luvulla Jyväsjärvi oli saastunut vaneritehtaan päästöistä. Järven ranta oli eristettynä ratapihan takana ja siksi poissa keskustan ulottuvilta. Silloin ranta-alue ei ollut kenenkään unelma-asuinpaikka. (Kaupunkiohjelma 1999.)

Kun vaneritehdas lopetti toimintansa ja järvi puhdistettiin, ranta-alueesta alettiin suunnitella keskustaa jatkavaa asuin- ja työpaikka-aluetta. Jyväsjärven rantaan onkin rakennettu Lutakko kaupungin puoleiselle rannalle ja Kuokkalaan kuuluva Ainolanranta toiselle puolelle järveä. (kts. kartta 1.). Jyväsjärven ranta on tarjonnut erinomaisen ympäristön vahvistaa kuvaa Jyväskylästä elinvoimaisena kaupunkina, jossa myös luonto ja järvi ovat lähellä. Vuodesta 1998 Jyväskylän kaupunki on toteuttanut kaupunkiohjelmaa. Sen tavoitteiksi määritellään muun muassa Jyväsjärven tuominen kaupunkikuvallisesti näkyviin, kahdeksan tuhannen työpaikan luominen Jyväsjärven rantaan, Lutakon luominen kansainväliseksi informaatioteknologia ja markkinointi keskuksiksi sekä rantaväylän kehittäminen yhdistäväksi ja eheyttäväksi elementiksi. (Kaupunkiohjelma 1999.)

(Kartta 1.) Lutakko, Ainolanranta ja rantaraitti

Rantaraitti kiertää Jyväsjärven. Sen varrella on paljon nähtävää, niin luontoa kuin rakennettuakin ympäristöä. Raitin varrella on kaksi siltaa, jotka mahdollistavat reitin valitsemisen lyhyemmäksi tai pidemmäksi. Raitin varrella ei ole montaa autoliittymää, joten se on turvallinen. Reitin varrella on muun muassa taideteos *Kiveen kirjoitetut* sekä lyhtypylväisiin asennettuja valolaatikoita, joista voi lukea Jyväskylän ja rantareitin historiaa. Rantaan on myös suunniteltu erityinen valaistus. Jyväskylän satama sijaitsee rantaraitin varrella Lutakossa, jonne se rakennettiin vuonna 1979. Satamasta pääsee kesällä laivalla Päijännettä pitkin Lahteen tai lyhyemmille risteilyille. Satamassa järjestetään vuosittain muun muassa *Ween, maan viljaa* -markkinat, jotka ovat Jyväskylän omat silkkamarkkinat sekä musiikkitapahtuma *Sataman yö*. (Jyväskylän kaupunki Yhdyskuntatoimi www-sivut.)

Kuokkala sijaitsee siis Jyväsjärven ja Päijänteen välissä ja sinne pääsee keskustasta ylittämällä Kuokkalan sillan, joka valmistui vuonna 1989. Ainolanranta sijaitsee kaupungista katsottuna sillan molemmilla puolilla. Siltaa rakennettaessa sen ulkonäköön kiinnitettiin paljon huomiota. Jotta siitä ei tulisi kylmää ja yksioikoista, se rakennettiin kaarevaksi ja sen keskiosaan tehtiin levähdyspaikat kävelijöille. Sillan ennustettiin nostavan järven unohduksista ja antavan sille aivan uutta ilmettä. Lisäksi sillan rakentaminen

vaikutti koko Kuokkalan rakentamiseen ja lyhensi matkaa keskustaan noin kilometrillä. (Jyväskylän kaupunki 1993.)

Kuokkalan keskustasta löytyy tavallisimmat palvelut kaupoista ja parturista ensiapuun. Kuokkalassa on myös koulu ja sinne suunnitellaan rakennettavaksi kirkkoa. Kuokkalan alueen suunnittelu alkoi vuonna 1973. Kaupunkiin se oli liitetty muutamaa vuotta aiemmin eli vuonna 1965. Kuokkala oli valtakunnallisestikin merkittävä rakennushanke, koska harvalla kaupungilla oli enää 1970-luvulla niin laajaa rakentamatonta aluetta niin lähellä keskustaa ja rantaa. Rakentamisen viimeistelyvaiheeseen jätettiin muun muassa Ainolanrannan alue, jonka rakentaminen aloitettiin 1990-luvun alkupuolella. (Jyväskylän kaupunki 1993.) Viimeiset talot Ainolanrantaan valmistuvat parhaillaan.

Lutakko sijaitsee keskustan kupeessa vanhalla tehdasalueella. William Schauman perusti Lutakkoon vuonna 1910 Suomen ensimmäisen vaneritehtaan, joka lopetti toimintansa alueella lopullisesti vuonna 1995. Lutakossa sijaitsee myös entinen kartonkitehdas ja turbiinitalo, joiden tiloissa toimii nykyisin Jyväskylän ammattikorkeakoulun informaatioteknologian instituutti ja tiimiakatemia. Lutakon uudisrakentaminen palvelee asutusta, liike-elämää sekä koulutusta. Asuinkerrostaloja tulee aina Kuokkalan sillalle asti. Niiden rakentaminen on parhaillaan käynnissä. Alueella sijaitsee myös kongressikeskus eli paviljonki, jossa järjestetään tapahtumia kongresseista messuihin. (Jyväskylän kaupunki Yhdyskuntatoimi [www-lähde](#).)

Ainolanrannassa asui vuoden 2004 lopussa 2993 asukasta ja Lutakossa 1758. Molemmilla alueilla suurin väestöryhmä olivat 15–64-vuotiaat mutta Lutakossa oli enemmän yli 65-vuotiaita ja Ainolanrannassa taas enemmän alle 15-vuotiaita. Yli 65-vuotiaiden osuus Ainolanrannan asukkaista oli todella pieni, vain 3,4 prosenttia. Lutakon ikärakenne oli melko samanlainen kuin koko Jyväskylän, paitsi 7-14-vuotiaiden kohdalla, joita oli Lutakossa suhteellisesti vähemmän. Koko Jyväskylässä oli tuolloin asukkaita 83 502. Tiedot käyvät ilmi seuraavasta taulukosta. (Taulukko 1.)

(Taulukko 1.) VÄESTÖ (31.12.2004):

	Jyväskylä	Ainolanranta	Lutakko
Väestön määrä			
Koko väestö	83 502	2993	1758
Väestön ikärakenne			
0-6 –vuotiaat (%)	6,9	9,5	5,3
7-14 –vuotiaat (%)	8,0	6,8	3,5
15-64 –vuotiaat (%)	71,7	80,4	78,4
65-75 vuotiaat (%)	7,0	2,9	7,5
75 vuotta täyttäneet (%)	6,2	0,5	5,4

Lutakossa asuntokuntien keskikoko oli vuoden 2003 lopussa hieman pienempi kuin Ainolanrannassa ja koko Jyväskylässä keskimäärin. Lutakossa oli myös yhden hengen asuntokuntia hieman enemmän kuin Jyväskylässä keskimäärin. Lapsiperheitä Ainolanrannassa ja Lutakossa oli yhtä paljon ja vähemmän kuin koko Jyväskylässä yleensä. Tiedot käyvät ilmi seuraavasta taulukosta. (Taulukko 2.)

(Taulukko 2.)

	Jyväskylä	Ainolanranta	Lutakko
Asuntokunnat ja perheet (31.12.2003)			
Asuntokuntien keskikoko	1,97	1,90	1,81
Yhden hengen asuntokuntia (%)	44,9	42,4	45,0
Lapsiperheitä perheistä (%)	39,8	25,3	25,3

Suurin osa Lutakon ja Ainolanrannan taloista on kerrostaloja. Lutakossa oli vuoden 2003 lopussa hieman enemmän omistusasuntoja kuin Ainolanrannassa. Ainolanrannassa taas oli enemmän vuokra-asuntoja. Kummallakaan alueelle ei juurikaan ollut suuria, yli viiden huoneen, asuntoja. Molemmilla alueilla oli yhtä paljon korkeakoulutuksen saaneita asukkaita. Ja suhteessa koko Jyväskylään korkeakoulutuksen saaneita alueilla oli hieman enemmän. Vuonna 2003 Lutakossa oli selkeästi enemmän työpaikkoja kuin Ainolanrannassa ja Lutakossa myös työttömyysprosentti oli hieman pienempi. Molemmilla alueilla työttömiä oli suhteessa kuitenkin vähemmän kuin koko Jyväskylässä. Lutakossa valtion veronalainen keskitulo ylitti hieman koko Jyväskylän keskitulon. Ainolanrannassa keskitulo taas oli pienempi kuin koko Jyväskylässä. Edelliset tiedot käyvät ilmi tutkielman lopussa olevasta liitteestä. (Liite 1.)

2. VIIHTYMISEN ULOTTUVUUDET

Tässä luvussa esittelen aiheeseen liittyvää teoreettista keskustelua ja aikaisempaa tutkimusta. Teoreettisena viitekehyksenä toimii viihtyminen ja siihen liittyvä hyvinvointi. Olen valinnut näkökulmat aikaisempien tutkimusten sekä omien kokemusteni ja kiinnostusteni perusteella ja osittain ne ovat myös samoja kuin teemahaastatteluissa käyttämäni teemat. Käsittelen siis viihtymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä, kuten luonto, ympäristö, palvelut, osallistumismahdollisuudet ja mielikuvat asuinympäristöstä.

2.1 HYVÄ ASUINYMPÄRISTÖ

Ympäristö käsitteenä

Termillä ympäristö voidaan tarkoittaa fyysistä, sosiaalista, toiminnallista tai käsitteellistä ympäristöä. Ympäristöpsykologiassa ympäristöllä tarkoitetaan järjestelmää, joka koostuu toisiinsa liittyvistä elementeistä, kuten fyysisistä, sosiaalisista ja kulttuurisista elementeistä. Fyysinen ympäristö tarjoaa mahdollisuuksia toiminnalle. Esineet, rakennukset ja luonnonympäristöt ovat ihmisen fyysistä ympäristöä. Sosiaalinen ympäristö tarkoittaa ihmisten luomaa virallista tai epävirallista verkostoa tai järjestelmää sekä yleensä yhteisöjä. Kulttuurisen ympäristön elementtejä ovat kieli, merkitykset, tavat tai vaikka kirjoittamattomat säännöt. Ne ovat fyysisen ja sosiaalisen ympäristön symboleja. Ympäristö voi tarkoittaa laajimmillaan myös ihmisen elämäntilannetta. (Aura ym. 1997,15; Haverinen ym. 1993, 6-7.)

Ympäristöön kuuluu siis monenlaisia ulottuvuuksia, jotka liittyvät toisiinsa. Asuinympäristö voidaan jakaa karkeasti kahtia eli yksilön ja ryhmien muodostamaan paikkaan sekä julkiseen tilaan (Horelli, 1981, 183). Yksilön ja ryhmien paikkoja ovat koti tai asunto sekä piha ja julkisia tiloja taas kaikki kodin ulkopuolella olevat paikat. Tutkimuksessani liitän asuinympäristöön kodin ja asuinalueen lisäksi kaupungin keskustan ja alueet, joita asukkaat käyttävät arkielämän toiminnoissaan. Asuinympäristö on siis sama kuin lähiympäristö ja siihen kuuluu erityisesti koti.

Hyvänä asuinympäristönä voidaan ympäristöpsykologian mukaan pitää sellaista aluetta, joka on käytännöllinen, esteettinen ja inspiroiva (Jokinen 2002, 50). Hyvä asuinympä-

ristö mahdollistaa aktiivisen toimimisen myös liikkumistarpeiltaan erilaisten ihmisten osalta ja tarjoaa edellytyksiä aktiiviseen sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä toimintaan. Aktiivinen toimiminen ja eläminen edellyttävät muun muassa monenlaisten liikkumismahdollisuuksien olemassaoloa. Toimintamahdollisuuksia pitää olla mutta samalla asukkaiden pitää pystyä kontrolloimaan ympäristöään. Hyvän elinympäristön tulisi tarjota arkikokemuksia ylittäviä hetkiä, kauniita maisemia sekä omia paikkoja ja henkireikätiloja. Samalla sen tulisi antaa ajallista perspektiiviä eli yhdistää historia, nykyisyys ja tulevaisuus ja sitä kautta lisätä yhteen kuuluvuuden tunnetta. (Kyttä 1991, 111–112.)

Ympäristön rakentamisella luodaan puitteet yhdiskunnan toiminnalle ja rakentamisen tulos vaikuttaa ihmisten päivittäiseen elämään myönteisesti tai kielteisesti. Suomen lainsäädäntö velvoittaa yhdiskuntasuunnittelun edistämään yhteisön toimintakykyä ja sosiaalista turvallisuutta. Ja jotta tähän päästäisiin tarvitaan tietoa siitä, millainen sosiaalisesti ja terveydellisesti turvallinen ja toimiva ympäristö eli hyvä ympäristö on. Tavoitteena on saavuttaa vuorovaikutuksellinen yhteistyö eri ryhmien välillä ja toteuttaa paremman elinympäristön suunnittelua. (Haverinen ym. 1993,1–3.)

Hyvinvointi asuinympäristössä

Hyvinvoinnin kokeminen on aina suhteellista ja henkilökohtaista, kuten myös viihtyminen. Joku voi hyvin ja viihtyy tietyllä alueella ja joku toinen taas tuntee olonsa epämu-kavaksi eikä viihdy lainkaan. Hyvinvointi ja viihtyminen koostuvat pienistä tai suu-remmista asioista, joita koetaan jokapäiväisessä elämässä. Jokainen kokee ympäristön eri tavalla ja siksi elinympäristö, jonka toinen kokee rajoittavana ja huonona, voikin toisen mielestä olla aivan mainio. Hyvyys tai huonous määritellään tilannekohtaisesti ihmisten ja ympäristön vuorovaikutussuhteena (Kyttä 1991, 111-112). Asuinympäristöl-lä on suuri merkitys ihmisten hyvinvoinnille.

Hyvinvointi on erilaista eri aikoina, se on yhteydessä aikaan, arvoihin ja yhdiskunnan rakenteeseen. Usein hyvinvointi määritellään tilaksi, jossa ihmisellä on mahdollisuus tyydyttää tarpeensa. Tarpeen tyydytys perustuu hyvinvoinnin tilan subjektiiviseen arviointiin ja siihen vaikuttavat ihmisen arviot omasta elämänlaadustaan, tyytyväisyydes-tään sekä onnellisuudestaan. Myös yhteisöjen hyvinvointia voidaan tarkastella. Silloin käytetään objektiivisiä mittareita, joilla kiinnitetään huomiota esimerkiksi asumiseen,

tuloihin, terveyteen, sosiaaliseen elämään ja osallistumismahdollisuuksiin. (K-S Liitto 2002, 6.)

Ihmisarvon ja -oikeuksien kunnioittaminen on hyvinvoinnin ydin. Jokaisella on tarve tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä saada suojelua, kunnioitusta ja tuntee osallisuutta yhteisössä. Sosiaalinen eheys on hyvinvoinnin tasa-arvoista toteutumista eri alueilla ja väestöryhmissä. Sen mureneminen nähdään hyvinvoinnin riskitekijänä, joka voi aiheuttaa ongelmia, kuten syrjäytymistä ja rikollisuutta. (K-S Liitto 2002, 7-16; Allardt 1976.)

Allardtin (1976, 37) mukaan hyvinvointi jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäiseen (having) kuuluvat elintaso ja siihen liittyvät asiat, toiseen (loving) kuuluvat sosiaaliset suhteet eli yhteisyyssuhteet ja kolmanteen (being) osallistuminen ja osallisuus. Hyvinvointi rakentuu ihmisen käytettävissä olevista voimavaroista, kuten taloudellisista, koulutuksellisista, psyykkisistä ja fyysisistä voimavaroista sekä sosiaalisista suhteista ja turvallisuudesta. Mahdollisuus ja kyky vaikuttaa sekä tehdä valintoja ovat olennainen osa yksilön hyvinvointia, joten lisäämällä kansalaisten mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa esimerkiksi rakenteellisiin olosuhteisiin, valtio edistää kansalaisten hyvinvointia. (K-S Liitto 2002, 7-16; Allardt 1976.)

Hyvinvointi voidaan määritellä myös tarpeiden kautta ja se voikin olla tila, jossa ihmisellä on mahdollisuus tyydyttää olennaiset tarpeensa. Allard (1976,18) kysyy kirjassaan *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*, mitä hyvinvointiin oikeastaan sisältyy ja kuinka suuri osa hyvinvoinnista perustuu aineelliseen hyvinvointiin. Hän toteaa, että haluttaessa tähden-tää, että hyvinvointiin kuuluu muutakin kuin aineellista hyvää, tarvitaan termiä elämänlaatu. Termiin elämänlaatu Allardt liittää sosiaalisen ja itsensä toteuttamisen tarpeet, joita ei voida määritellä aineellisten resurssien avulla.

Suomessa muuttoliike imee ihmisiä kasvukeskuksiin ja keskusten sisällä hyvin toimeentulevat kansalaiset saattavat pyrkiä asettumaan ”paremmille” alueille. Muuttoa perustellaan yleensä hyvinvoinnin lisäämisellä. Tämä aiheuttaa alueiden eriarvoistumista, joka taas saattaa vaikuttaa esimerkiksi palvelujen muodostumiseen tai koulutuksen tason heikentymiseen köyhemmillä alueilla. Materiaalisten tekijöiden lisäksi muuttajat pyrkivät nostamaan elämänlaatuaan eli kokonaishyvinvointiaan. Alueelliset elämänlaadun tekijät voivat olla hyvin erilaisia. Maaseudulla tärkeitä tekijöitä voivat olla puhdas ilma

ja avara ympäristö, kun taas kaupungissa tärkeäksi muodostuvat palvelut ja virikkeet ympäristössä. (Heikkilä ym. 2002, 17-20.) Se, millainen sidos asukkaalla on alueeseen, vaikuttaa siihen, miten hän kokee alueella tapahtuvat muutokset ja miten ne vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa ja viihtymiseensä (Heikkilä ym. 2002, 21).

Hyvinvointiin asuinalueella vaikuttaa henkilön kiinnittyminen siihen. Kiinnittymistä voivat lisätä esimerkiksi palvelujen saatavuus tai se, miten usein henkilö on muuttanut aikaisemmin. Kotipaikka on se, missä asutaan mutta tarpeen tullen se on myös vaihdettavissa, joten aina kiinnittymiselle ei ole tarvetta. Hyvinvointiin ja kiinnittymiseen vaikuttavat esimerkiksi hyvät naapuruussuhteet ja osallistuminen yhteiseen tekemiseen. Heikkilän ym. (2002) tekemän tutkimuksen mukaan naapuruussuhteet ovat etäisimpiä kaupungissa, ja nuoremmilla ihmisillä on vähemmän kontakteja naapureihin kuin vanhemmilla. Kaupungissa yksinasuvilla oli tutkimuksen (emt.) mukaan vähiten kontakteja naapureihinsa. Kaupungissa ulkoisten edellytysten puuttuminen saattaa vähentää yhteistä toimintaa. Jos ihmisillä ei ole paikkaa kokoontua ja harrastaa, on yhteinen toimiminen hankalaa. (Heikkilä ym., 2002, 23–32.)

Asuinalueen rakenteelliset tekijät voivat vaikuttaa hyvinvoinnin kokemiseen joko suoraan tai epäsuoraan. Asuinalue voi toimia ympäristönä, jossa ihmisille tarjotaan erilaisia vaihtoehtoja järjestää työ, lepo, virkistys sekä sosiaaliset vuorovaikutussuhteet. Jotta asukkaat voisivat hyvin, tarvitaan monipuolinen asuinympäristö, joka ottaa huomioon kaikkien asukkaiden tarpeet. Asuinympäristö vaikuttaa siis elämänlaatuun ja siihen miten sujuvaa arki on. (Heikkilä ym., 2002, 23–32.)

Asuinympäristö ja terveys

Terveys liittyy olennaisesti ihmisen hyvinvointiin ja asuinympäristöllä on merkittävä vaikutus terveyteen. Terveys on ihmisestä riippuvaista, siihen vaikuttavat esimerkiksi ikä, varallisuus ja ympäristön toimintamahdollisuudet. Keskeistä on yksilön mahdollisuus omaehtoiseen toimintaan ja itsemääräämiseen jo lapsuudesta alkaen. Terveyttä edistävään ympäristöön kuuluu mahdollisuus saavuttaa elämiseen tarvittavat voimavarat ja näin saada mahdollisuudet elämänhallintaan. Kun vielä 1900-luvun alussa terveellisyttä parannettiin rakentamalla hygieenisempiä taloja esimerkiksi viemäriverkon avul-

la, nykyään terveellisyyttä lisätään asunnoissa valoisuudella ja helppohoitoisuudella. (Horelli & Kukkonen 1995, 1-8; Haverinen 1993, 12.)

Saastuminen ja erilaiset ilmassa olevat haitat, kuten pöly, aiheuttavat monille terveydellisiä ongelmia. Vaikka saastuminen on usein keskittynyt tietyille alueille tai paikkakunnille, ympäristöajattelu korostaa solidaarisuutta eli yhteisvastuuta. Terveysongelmista kärsivät useimmiten tietyt ryhmät tai yksilöt, mutta ongelmat johtuvat koko yhteiskunnan toiminnoista. Näiden ongelmien korjaaminen yksilötasolla tai edes pienissä ryhmissä on mahdotonta. Niinpä tarvitaan solidaarisuutta ja suurten ryhmien yhtenäistä toimintaa. (Haila, 2001, 17.) Yhtenäisellä toiminnalla kansalaiset voivat vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja saada näin esimerkiksi päästöjä vähenemään. Jyväskylän Lutakon alueella toimi ennen saha, joka työllisti alueen asukkaita, mutta samalla saastutti Jyväsjärven pitkäksi aikaa. Saastuminen ilmeni paikallisesti, vaikka sen pohjimmiltaan aiheutti laaja-alainen toiminta. Sahan hyödyt siis ulottuivat laajemmalle, kun taas haitat ilmenivät lähinnä paikallisesti.

Ympäristöongelmat ovat tilannekohtaisia ja niihin voidaan periaatteessa etsiä ratkaisuja. Ympäristön terveellisyydelle ja laadulle voidaan usein määrittellä kriteerit, koska ympäristöongelmat ovat konkreettisia. Ympäristön laatua voidaan määrittää esimerkiksi seuraavilla tekijöillä; ihmisten terveys ja hyvinvointi, luonnon toimintakyky, kulttuuriympäristö ja luonnonvarojen käyttö. (Haila, 2001, 43, 202). Horelli & Kukkonen (1995) kirjoittavat raportissaan *Kaipuu terveeseen kaupunkiin* Terveet kaupungit -ohjelmasta, jonka keskeisinä periaatteina ovat muun muassa tehdä terveydestä osa kaupunkielämää ja -kulttuuria sekä saada terveys osaksi yhdyskunnan päätöksentekoa ja siis synnyttää tervettä yhteiskuntapolitiikkaa.

Asuinympäristössämme on usein tekijöitä, joista emme pidä ja jotka vaikuttavat terveyteemme. Yksi ympäristömme ja elintilamme saastuttajista ja haitoista ovat moottoriajoneuvot. Saasteiden lisäksi ne aiheuttavat melua. Melu ei kerry saasteiden tavoin elimistöömme, mutta vaikuttaa elämäämme ja elinympäristöömme. Melu on siis terveyshaitta. Se voi vaurioittaa kuuloa, huonontaa viihtyvyyttä ja laskea sekä psyykkistä että fyysistä hyvinvointia. Suurin melun aiheuttaja on liikenne, mutta kestämmme sitä, koska se helpottaa liikkumistamme ja elämäämme yleensä. (Mäntysalo & Koivusalo, 1991, 33-47.)

Autojen aiheuttamien haittojen estämiseksi tekniikkaa kehitellään koko ajan mutta se ei tietenkään vaikuta jo olemassa oleviin saasteisiin. Taajamien suurin yhdyskuntailman epäpuhtauksien lähde on ajoneuvoliikenne. Vaikka kehittynyt tekniikka vähentää päästöjä, autojen määrän lisääntyessä ongelma kasvaa. Liikenteen tuottamat päästöt voivat aiheuttaa heikentynyttä keuhkotoimintaa, joka voi saada aikaan ärsytystä, yskää, hengenahdistusta tai laukaista astmakohtauksen. Alttiimpia oireille ovat lapset, vanhukset, allergiset ja sydän- sekä keuhkosairauksia potevat. Tutkimistani henkilöistä suurin osa kuului joihinkin näistä ryhmistä ja osa totesikin tieliikenteen aiheuttavan myös ilman pölypitoisuuden nousua ja sen taas aiheuttavan yskää ja ahdistusta.

Pölyn leviämistä aiheuttavat lisäksi hiekoitushiekan murskaantuminen sekä tienpintojen kuluminen. Pölyn määrä on suurin keväisin ja sen oireena on esimerkiksi silmien kirvelyä. (Pönkä, 1991, 48-68.) *Asukasbarometrin 2004* tuloksissa todetaan, että terveellisyttä ja ilman laatua pidetään suomalaisilla asuinalueilla yleisesti hyvänä, eikä niihin tarvitse kiinnittää erikseen huomiota. Liikenteen häiriötkin saatetaan mieltää enemmän rauhallisuuden ja turvallisuuden kuin terveellisyyden riskiksi. (Strandell 2005.)

Ympäristöpolitiikalla ymmärretään yleensä politiikka, joka tähtää ympäristönsuojeluun tai ympäristöllisten terveyshaittojen torjumiseen tai ehkäisemiseen. Nykyinen ympäristöpolitiikka on kuitenkin paljon muutakin kuin perinteinen ympäristöpolitiikka. Se on enemmänkin ”terveen ympäristön politiikkaa”, joka tähtää terveyden edistämiseen luomalla suotuisia ympäristöjä paikallisella ja alueellisella tasolla. Fyysisten ympäristöjen lisäksi näitä ympäristöjä ovat muun muassa ihmisten väliset tukiverkot, jotka auttavat selviytymään arkielämässä. (Horelli & Kukkonen, 1995, 38–40.) Politiikalla voidaan tukea esimerkiksi asuinalueiden ja vapaaehtoisjärjestöjen välistä toimintaa, ja sitä kautta saada muun muassa vanhuksille arkielämää tukevia toimintaverkkoja.

Useimmat ympäristöt, joissa asumme ja liikumme, ovat jo rakennettuja. Käytännössä ne ovat usein kuitenkin vajavaisia. Niiltä saattaa puuttua esimerkiksi leikkipuisto tai muu yhteinen alue. Terveen ympäristön politiikka tähtääkin ympäristöjen kehittämiseen ja terveysriskien estämiseen. Ympäristöpsykologia taas tähtää sellaisen tiedon tuottamiseen, joka auttaa politiikkaa suunnittelemaan ihmisläheisempiä eli hyviä ympäristöjä. Myös asukkaat ovat olennaisessa osassa parannettaessa heidän ympäristönsä asioita,

koska vain moniäänisellä ja määrätietoisella suunnittelulla saadaan aikaan suurempia muutoksia. (Horelli & Kukkonen, 1995, 38–40; Aura ym. 1997,15.)

Viihtyminen asuinympäristössä ja kodissa

Silvennoinen ja Hirvonen (2002) ovat tutkineet asukkaiden arjen kokemuksia asumisestaan. Tutkimus perustuu pääkaupunkiseudun kerrostaloasukkailta kerättyyn aineistoon. Siinä selvitettiin muun muassa eri-ikäisten ihmisten kokemuksia asumisestaan. Yhtenä aiheena oli asuinalueen merkitys viihtyvyydelle erityisesti kerrostaloalueella asuville. Tuloksissa todettiin muun muassa alueen olevan tärkeä sijainnin, rauhallisuuden, liikenneyhteyksien ja palvelujen vuoksi. Tutkimuksessa tärkeimmäksi tekijäksi osoittautui juuri asunnon sijainti lähellä keskustaa mutta kuitenkin rauhallisessa paikassa, jonne eivät kuulu esimerkiksi moottoritien tai yleensä liikenteen äänet. (Silvennoinen ja Hirvonen 2002, 48-49).

Strandellin (2005) tekemässä *Asukasbarometri 2004*:ssä todetaan, että asukkaat yleensä ovat pääosin tyytyväisiä asuinympäristöönsä. Tutkimuksen (emt.) asukkaista 95 prosenttia oli tyytyväisiä asuinalueensa viihtyisyyteen. Tyytyväisyyteen vaikuttivat esimerkiksi luonnonympäristö, rauhallisuus ja puhtaus. Tyytyväisimpiä olivat vanhemmat ihmiset ja tyytymättömmimpiä lapsiperheet. Tutkimuksen mukaan keskeiset tekijät hyvän asuinympäristön muodostumiseksi olivat lähes samat kuin Silvennoisen ja Hirvosen (2002) tutkimuksessa eli esimerkiksi rauhallisuus ja palvelut.

Asukkaiden tyytyväisyyttä voidaan tarkastella suhteessa tilaan. Yleensä suurin osa asukkaista on tyytyväisiä asuinpaikkaansa ja -tilaansa. Tyytyväisyyteen vaikuttavat tietyt piirteet, joita voivat olla esimerkiksi asuintiheys, yhteys luontoon, asunnon omistaminen ja rakentamisen laatu sekä sosiaalinen asema ja tulkinnat fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. (Silvennoinen & Hirvonen, 2002.) Tyytyväisyyttä voidaan tarkastella myös yksilön kokemusten kautta, jolloin tutkitaan paikkoihin liittyviä merkityksiä. Eli millaisia arvoja, tunteita, muistoja tai toiveita ihmiset liittävät tiettyihin paikkoihin. Paikka on siis tila, johon ihminen liittää merkityksiä ja johon henkilökohtaiset kokemukset hänet liittävät. Kun ihminen kokee kuuluvansa johonkin paikkaan, paikasta tulee osa ihmistä. (Haarni ym. 1997, 16-17.) Asuinympäristössä viihtymiseen vaikuttaa

myös paikan oma identiteetti ja se, millainen mielikuva ihmisillä on paikasta. Palaan paikan aiheeseen myöhemmässä kappaleessa.

Silvennoinen ja Hirvonen (2002) raportoivat 1970-luvulla tehdystä tutkimuksesta, jonka mukaan viihtyisyyden kannalta tärkeimmäksi tekijäksi muodostui omillaan pärjäämisen kehittäminen. Tärkeimmistä tekijöistä suurin osa liittyi kotiin eli aivan lähiympäristöön. Pärjäämisestä esimerkkeinä olivat oma sauna, asunnon yhteydessä olevat varastotilat ja hyvät kodinhoitotilat. Äänieristyksen parantaminen koettiin myös todella tärkeäksi, koska se antaa asukkaille mahdollisuuden päättää tekemisistään ja niiden ajankohdasta. Strandellin (2005) tekemässä asukasbarometrissä tulevat esiin samat tekijät kuin yli 30 vuotta sitten tehdyssä tutkimuksessa.

Asumisen valinnat ovat siis yksi osa elämää. Silvennoinen ja Hirvonen (2002, 25) kirjoittavat ruotsalaisen Per-Gunnar Ekebladin (1997) tutkimuksesta siitä, millaiset tekijät ovat ihmisille tärkeitä asumisen valinnoissa ja viihtymisessä omassa asunnossa. Ekeblad esittelee kuusi faktoria, joihin ihmiset sijoittuvat. Ensimmäinen faktori liittyy siihen, kuinka tärkeä väline koti on identiteetin rakentamisessa eli haluaako ihminen antaa toisille kuvan itsestään asunnon kautta vai ovatko muut tekijät tärkeämpiä. Toinen faktori kuvaa valintojen perusteita eli kodin valinnan järki- tai tunneperäisyyttä. Toisille tärkeää on työmatkan lyhyys ja toisille taas maiseman kauneus. Kolmas faktori liittyy asukkaan aktiivisuuteen asujana eli kun joku haluaa remontoida ja hoitaa asuntoaan itse, toinen taas ei ole kiinnostunut siitä lainkaan. Neljäs faktori käsittää ihmisten suuntautumisen joko paikallisesti ja laajemmin. Toiset haluavat tuntea olonsa kotoiseksi ja turvalliseksi läheisten ollessa saavutettavissa. Toisille taas riittää muutoksen mahdollisuus ja monimuotoisuus. Viides faktori liittyy työhön ja siihen millaista osaa se näyttelee päivittäisessä elämässä. Onko työ toimeentulo vai elämäntapa ja miten se jäsentää vapaa-aikaa. Kuudes ja viimeinen faktori liittyy kaupungin ja luonnon suhteeseen. Toiset haluavat lähelleen luontoa asumatta kuitenkaan maalla. Heille luonnoksi voi riittää kaunis näkymä ikkunasta. Toiset taas kaipaavat juuri kaupungin sykettä ja urbaaneja elämyksiä. (Ekeblad 1997 Silvennoisen ja Hirvosen 2002 mukaan.)

Haverinen ym. (1993) ovat tutkineet kuntien viranomaisten näkemyksiä elinympäristön suunnittelusta. Yhtenä osa-alueena oli viihtyminen elinympäristössä, johon sosiaalitoimen, terveystoimen ja kaavoitustoimen edustajat olivat vastanneet. Ensisijaisina viih-

tymisen kannalta pidettiin muun muassa inhimillistä mittakaavaa, terveellisyttä, saasteettomuutta, viherrakentamista, vaikuttamismahdollisuuksia, kanssakäymisen mahdollisuuksia, autopaikkoja, jätehuoltoa, meluntorjuntaa, liikennesuunnittelua, puhdasta luontoa, leikkialueita ja valoisuutta. Viranomaiset toivoivat asioihin voitavan vaikuttaa asukkaiden ja viranomaisten yhteistyöllä. (Haverinen ym. 1993, 25-41.)

Jotta asuinympäristön lisäksi viihdyttäisiin myös omassa asunnossa, sen pitäisi olla toimiva ja täyttää asujan sen hetkiset tarpeet. Joustavuus ja tilojen muunneltavuus antavat uusia mahdollisuuksia elämäntilanteiden muuttuessa. Asunnolla on myös psykologista merkitystä. Tilojen mahdollisen muunneltavuuden ja symbolisisällön vuoksi ihminen voi säädellä omaa ympäristösuhdettaan. Muunneltavuuden avulla hän voi vaikuttaa yksityisyytensä säilymiseen tai toisaalta lisätä yhteisöllisyyttä. (Aura ym. 1997,60.) Asuntoa pidetään usein juurtumisen apuna ja kiintymisen kohteena sekä turvapaikkana ja identiteetin lujittajana. Ihmiset pyrkivätkin valitsemaan aikuisena usein samanlaisen asunnon, missä ovat asuneet lapsena.

Asunto muutetaan viihtyisäksi ja kodiksi tekemällä siitä persoonallisen näköinen esimerkiksi sisustamalla. Asunnosta tehdään koti osittain myös toistamisen kautta, jolloin rutiinit saavat asunnon tuntumaan kodilta. Mutta ollakseen todella koti rutiineissa pitää olla myös pieni toisin tekemisen mahdollisuus. Silloin voidaan tuntea vapautta omissa arjen valinnoissa. Koti sisältääkin asunnon lisäksi muun muassa asukkaat, kodin ilmapiiirin ja ihmisten väliset suhteet ja toimintatavat. (Saarikangas, 2002.)

Kun ihmiset vanhenevat ja elämäntilanteet muuttuvat, vaaditaan asunnoltakin eri asioita. Elinkaariasunto määritellään asunnoksi, jossa huoneiden mitat sekä pääsy eri huone-tiloihin vastaavat tiettyjä vaatimuksia. Huoneiden suunnittelu takaa sen, että niissä on mahdollista asua ja liikkua myös apuvälineiden kanssa. Pohjaratkaisun tulisi olla sopiva niin nuorille kuin vanhoillekin, eli se mahdollistaisi myös vanhojen ja liikuntarajoitteisten kotona asumisen. Elinkaariasunnot eivät ole tietyille ryhmille suunniteltuja asuntoja, joihin pitäisi jäädä asumaan koko iäksi vaan niissä olisi mahdollista asua kaikissa elämän eri vaiheissa. (Bengt-Vilhelm & Levon 1994, 60.)

2.2 LUONTO JA YMPÄRISTÖ VIIHTYMISEN KANNALTA

Luonto on vähitellen tullut myös kaupunkiin eli viheralueet ovat tulleet osaksi kaupunkia. Koska luonnon on todettu olevan tärkeää asukkaille, pyritään sitä säilyttämään mahdollisimman paljon esimerkiksi asuinalueita suunniteltaessa. Lapintie (1995,13) määrittelee artikkelissaan luonnon ja toteaa sen vaikeaksi. Hän pohtii luonnon määrittelyä rakennetun ympäristön vastakohtaksi mutta toteaa sen toimimattomaksi. Esimerkiksi luonnonsuojelualuetta voidaan pitää rakennettuna, jolloin se ei olisi luontoa. Kysymykseen, mihin luonto loppuu, onkin lähes mahdotonta löytää vastausta. Lopulta Lapintie (1995) päätyy näkemykseen, että ihminen on osa luontoa ja kaiken voi silloin hyväksyä luonnoksi.

Haila (2001,198) taas kirjoittaa, että luonto on jotakin, mitä yhteisöt eivät loppujen lopuksi tunne tai hallitse. Yhteisöt siis yrittävät tulla toimeen ja saavuttaa sopusoinnun jonkin ulkopuolellaan olevan ja ennustamattoman kanssa. Kaupungit ovat syntyneet torjumaan luonnon sisältämiä uhkia, kuten villieläinten hyökkäyksiä tai kaupankäynnin ja teollisten toimintojen kehittämistä varten. Luonto on aina määrännyt ihmisten toimeentulon ja siksi luonnosta on ollut pakko olla kiinnostunut. (Haila, 2001, 198; Koskiahho, 1997.) Oma käsitykseni luonnosta muistuttaa Lapinmäen (1995) näkemystä eli luontoa on vaikea erottaa omaksi kokonaisuudekseen. Arkisessa puheessa luonto voidaan käsittää alueiksi, joilla on esimerkiksi metsää, puita, vettä tai rakentamatonta maata. Luontoa voi siis olla myös pieni puisto keskellä asuinalueita.

Luonto ja luonnossa oleminen on monille rauhoittavaa. Luontoon mennään kun halutaan olla yksin, kerätä ajatuksia tai poistaa mielestä arjen kiireet. Luonto tuntuu turvalliselta ja tervehdyttävältä. Luonnosta voi tulla ihmiselle paikka, johon hän liittää muistoja ja merkityksiä, ja näin paikasta tulee osa hänen kokemusmaailmaansa (Haarni ym. 1997, 17). Luonnolla on elvyttävä merkitys ja ihmiset kaipaavat ja pitävät ikkunanäkymistä luontoon. Tutkimuksissa on havaittu, että ikkunamaisema puistoon tai pelkkä tietoisuus puiston läheisyydestä lisäävät tyytyväisyyttä. (Aura ym. 1997, 94-98.)

Maisema

Ikkunastamme näkyy useimmiten maisema. Se voi pitää sisällään luontoa tai rakennettua ympäristöä. Kortteinen ym. (2005) kirjoittavat artikkelissaan, että maisema kuvaa kaupunkitilaa, rakennetun ja rakentamattoman välistä suhdetta. Välttämättä maisemaan ei kiinnitetä mitään huomiota, varsinkaan jos on asuttu samassa paikassa kauan. Maisemaan on siis totuttu. Saatamme herätä huomaamaan maiseman kauneuden vasta, kun joku muu toteaa sen. Toisaalta jos kaunis maisema muuttuu rumaksi tai se puuttuu kokonaan, se varmasti huomataan. Maiseman esteettisyyden kokeminen on henkilökohtaista ja usein kauniin maiseman kuvaileminen on vaikeaa. Relph (1976, 133) kirjoittaa, että arkinen maisema on usein tavallinen eikä siinä ole kohokohtia tai yllätyksiä. Varsinkaan kaupungissa maisema ei useinkaan ole alkuperäinen, koska se on suunniteltu ihmistä varten ja täynnä massatuotantoa. Relph (1976) kirjoittaa siis kaupunkimaisemasta, joka on rakennettu ja täynnä arkielämän toimintoja helpottavia asioita, kuten teitä ja rakennuksia.

Maisema voi olla konkreettinen fyysinen todellisuus tai kulttuurinen tuote, kuten runo tai maalaus. Maiseman kokeminen on usein fyysistä, oman kehon kautta tapahtuvaa tutustumista. Maisema ei ole pelkästään visuaalinen kokemus. Usein se on täynnä hajuja ja ääniä. Sille voi myös olla olennaista tietyn tyyppiset säät. Maiseman kokeminen vaatii liikkumista ja tutustumista siihen eri ajankohtina. (Bonsdorff, 1997.) Maisemalla voi myös olla konkreettinen merkitys ihmisen identiteetille ja yleensä hyvinvoinnille. Esteettisellä ja miellyttävällä maisemalla on tärkeä merkitys siinä, miten paikkaa arvostetaan ja miten siellä viihdytään. Kaunis maisema on ylpeyden aihe ja sen puolesta tehdään valintoja myös jokapäiväisessä elämässä, kuten pyöräilyreitit valinnassa. (Häyrynen & Immonen 1997, 5.)

Kauniilla maisemalla on elvyttävä vaikutus. Se auttaa irtaantumaan arjen kokemuksista ja siitä voi lumoutua. Yhtenäinen maisema tuntuu elvyttävimmältä ja siihen voi ikään kuin mennä sisälle tai sen voi tuntea ympäröivän itseään. Paikan tai maiseman tulisi siis olla yhtenäinen eikä sekava. Ihmiset pystyvät erottamaan maisemasta nopeasti ja lähes vaistomaisesti sen yleishahmon, kuten esimerkiksi veden tai kasvillisuuden. Luontomaisemaa suositaan, mikäli se sisältää esimerkiksi jonkin kiintopisteen, syvyyttä, tasalataisen pintarakenteen, jossa on helppo liikkua tai vesi ja kasvillisuus ovat näkymän pää-

osassa. Maisemaa ei suosita, mikäli siinä on uhkatekijöitä, kuten jyrkänteitä tai myrskyä. Myöskään yksinkertainen tai liian sekava maisema ei ole hyvä. Samoin kasvillisuuden tai veden puuttuminen aiheuttavat useimmiten kielteisiä maisema-arviointeja. (Aura ym. 1997, 101-104.)

Äikäs (2004) kirjoittaa kaupunkien imagomaisemista. Maisemallisesti kaupungit pyrkivät tuomaan esille kaupunkikuvaa, joka on yhtä aikaa perinteitä kunnioittava ja uutta tuottava. Maisema liittyy imagoihin ja mielikuviin monella tasolla. Maisema herättää vaikutelmia ja siitä voi lukea merkityksiä ja kehitystä. Äikäs (2004) kirjoittaa perinteisen luonnonmaiseman vähittäisestä vaihtumisesta kulttuurimaisemaksi, ja kaupunkimaiseman muuntumisesta imagomaisemaksi, jonka tarkoituksena on edistää kaupunkikuvaa ja tehdä kaupunkia tunnetummaksi. Urbanissa maisemassa korostuvat kolme seikkaa: kaupungin historia, kaupunkikulttuuri ja kaupungin näkyvä ympäristö eli visuaalinen maisema. Urbaani maisema voidaan asettaa kaupunkien imagojen taustaksi ja näyttämöksi, jolla imagojen rakentaminen ja mielikuvien muodostaminen tapahtuu. (Äikäs 2004, 41, 71-72.)

Hyvä maisema vaikuttaa viihtymiseen positiivisella tavalla, varsinkin jos se pitää sisälleen luontoa. Hyvään maisemaan voi kuulua liikennettä ja ihmisiä, siis kaupunkia. Äikään (2004) tarkoittama imagomaisemakin saattaa auttaa asukkaita viihtymään. Koska hyvän imagon myötä tuleme ylpeiksi maisemasta ja tunnemme siihen kuuluvuutta. Viihdymme hyvän maiseman äärellä ja meillä kaikilla on omat ihanteelliset maisemamme. Nämä maisemat olemme oppineet tuntemaan jo aivan lapsena. Ensimmäinen maisema, jonka muistamme saattaa olla santakuoppa, kallionkolo tai järvenranta. Sen ulkonainen asu ei välttämättä ole mitenkään suuri tai mahtava. Jokin pieni tapahtuma, kuten askel aidankulmalla, riittää siksi lapsuuden parhaaksi maisemaksi, joka jää aina mieleen. (Karjalainen, 1997; Pälvi, 1993, 103.) Maisemaan liittyvät siis myös mielenmaisemat, joihin palaan myöhemmässä kappaleessa mielikuvien ja imagojen yhteydessä.

Ympäristön kokeminen paikkana

Jokainen elää suhteessa johonkin paikkaan tai paikkojen järjestelmään ja on vuorovaikutuksessa siihen. Järjestelmä voi olla koti, asuinalue tai kotikaupunki. Jokaisella pai-

kalla tai ympäristöllä on omat fyysiset piirteensä ja toimijansa sekä oma ”henkensä”. Ympäristöpsykologia onkin kiinnostunut siitä, miten eri ympäristötekijät vaikuttavat ihmisiin, eli mitkä tekijät paikassa rajoittavat ja mitkä taas tukevat toimintaa. (Aura ym., 1997, 16-17.) Relph (1976) määrittelee paikan muun muassa koetuksi ja todelliseksi ilmiöksi ihmisten elämässä. Paikat ovat täynnä tarkoituksia ja todellisia asioita ja käynnissä olevaa tekemistä. Ne ovat ihmisten identiteettien lähteitä ja jokin paikka voi olla pohjana koko yhteisön identiteetin muodostumiselle. (Relph 1976, 141.)

Yleensä ihmiset pystyvät kuvaamaan ne paikat, jotka ovat olleet heille tärkeitä tai merkityksellisiä jossakin heidän elämänsä vaiheessa. Monet muistot ovat sidonnaisia juuri tiettyihin paikkoihin ja ihminen on kiinnittynyt myös itse näihin paikkoihin. Kun ihminen luo tiloihin tunnesiteitä ja antaa niille merkityksiä, tiloista tulee subjektiivisesti koettuja paikkoja. Yleensä tämä tapahtuu vähitellen. Ajan kuluessa asunnosta tulee koti ja kaupungista tulee kotikaupunki. Myös edellisistä asuinpaikoista jää tunnesiteet ja näistä muistoista ja merkityksistä muodostuu yksilön jatkuvasti muuttuva paikkaidentiteetti. Tämän identiteetin avulla ihminen vertailee ja tulkitsee uusia paikkoja. Kun jokin paikka tunnetaan omaksi, siihen liittyy osallisuuden ja juurtumisen tunne. Vähitellen paikka aletaan tuntea omaksi ja viihtyä siellä. Pois muutettaessa taas irtaudutaan tutusta ympäristöstä sekä sosiaalisista verkostoista ja aletaan luoda niitä alusta uudessa ympäristössä. (Aura ym. 1997, 127.)

Myös monilla paikoilla on oma identiteettinsä, joka tekee paikoista ainutlaatuisia muihin paikkoihin verrattuna. Paikan identiteettiin vaikuttavat omat ja yhteiset kokemukset. Nämä näkemykset paikan luonteesta ja erityispiirteistä muodostuvat vähitellen ja saattavat kestää sukupolvilta toisille. Kuitenkin myös nykyhetken kokemukset vaikuttavat paikan identiteettiin ja muovaavat sitä. (Haarni ym. 1997, 16–17.) Relphin (1976) mukaan paikka muodostuu monien tekijöiden summasta. Paikan tekevät tietyksi paikaksi muun muassa kokemukset, maisema, rutiinit, muut ihmiset ja huoli paikasta suhteessa muihin paikkoihin. Kaikilla on mahdollisuus tehdä paikoista omia tulkintojaan ja puhua joistakin paikoista ominaan ja joistakin toisten paikkoina. Kaikki maisemat ja paikat nähdään ja koetaan henkilökohtaisesti omien kokemusten ja asenteiden kautta. Yksilö ei oikeastaan ole erillinen paikastaan vaan hän on yhtä paikan kanssa. (Relph 1976, 30–36, 43.)

Ihmisiällä on siis sekä omia että yhteisiä paikkakokemuksia. Käsitykseen paikasta vaikuttavat se kenelle se on suunnattu, mitkä ovat kirjoittamattomat säännöt ja millaisia merkityksiä muut paikalle antavat. Joskus ihmiset ovat jopa riippuvaisia tietystä paikasta. Samalla alueella asuville saattaa muodostua yhteinen ”me-henki” ja tietoisuus oman alueen erityisyydestä. Aikaisemmin yhteinen tietoisuus alueesta muodostui helpommin yhteisen historian myötä. Nykyään, kun muutetaan enemmän, samanlaista paikallishistoriallista yhteenkuuluvuutta ei ole enää niin paljon. Alueellinen tietoisuus rakentuu enemmin lehdistön, kasvatuksen tai paikallisten yhdistysten kautta. Ne välittävät tietoa millainen alue on suhteessa muihin alueisiin ja sen ihmisiin. (Aura ym. 1997, 131.)

Ympäristöä voidaan havainnoida ja arvioida yksilöllisesti. Arvioon vaikuttavat muun muassa yksilön elämäntapa, yhteiskunnallinen ryhmä ja mieltymykset. Arvioon vaikuttavat myös kulttuuriset sidokset ja niistä johtuvat normit ja arvot. Eri ihmiset ovat kiinnostuneita eri asioista ja ympäristökuva on siis yksilöllisten mieltymysten tulos. Ympäristön osista tai elementeistä voi usein tulla symboleita, jotka vahvistavat yhteisön jäsenten yhteenkuuluvuutta ja lujittavat sosiaalista identiteettiä. Symboleiksi omaksutaan yleensä rakennuksia tai paikkoja, jotka ovat tärkeitä ja joihin liittyy esimerkiksi jotakin historiallista. Myös koko kaupunki tai jokin sen osa voi olla yhteisöllinen identiteettisymboli. Symbolit ovat konkreettisuutensa vuoksi vaikuttavampia kuin pelkät abstraktit ideat ja siksi tehokkaita. (Haverinen ym. 1993, 6-8.)

Alueen statukseen tai imagoon voivat vaikuttaa monet tekijät ja tunnusmerkit, jotka muuttuvat ajan mukana. Esimerkiksi korkeat kerrostalot tai vuokra-asuntojen määrä voivat vaikuttaa alueen arvoon ja sen kokemiseen arvokkaana paikkana. Korkean statuksen alueet ovat yleensä hyvin hoidettuja eli ympäristön hoidon laadullakin on merkitystä alueen statukseen. Myös asunto on statussymboli, joka liittyy henkilön identiteettiin ja on osa sitä. Asunnosta ja mahdollisesta piha-alueesta yritetään tehdä omaan identiteettiin sopiva ja näin lisätä tunnetta asuntoon kuulumisesta ja siellä viihtymisestä. Kun alueella on asuttu pidemmän aikaa, alkaa eri elementeistä tulla henkilökohtaisia identiteettisymboleja. Niihin alkaa liittyä positiivisia muistoja, jotka syntyvät esimerkiksi yhteisöllisten tapahtumien kautta. (Haverinen ym. 1993, 9-10.)

Toisaalta esimerkiksi Relph (1976, 79) on kirjoittanut paikattomuudesta. Hän tarkoittaa paikattomuudella muun muassa monipuolisen maiseman ja merkityksellisten paikkojen puutetta, joka johtuu kulttuurien samankaltaistumisesta ja liikkumisen lisääntymisestä. Ihmisillä ei välttämättä ole aikaa juurtua, kun samassa paikassa ei asuta enää pitkiä aikoja. Koti vaihtuu työpaikan tai opiskelujen myötä, eikä samasta paikasta muodostu enää välttämättä niin tärkeää. Paikattomuus kuvaa siis ympäristöjä, joissa ei ole merkittäviä paikkoja herättämässä tunteita. (Relph 1976, 79-121.)

Elämänkaaren mittainen ympäristö

Kaupunkia ja elinympäristöä voidaan tarkastella erilaisista perspektiiveistä, koska vanhan ihmisen kaupunki ei ole sama kuin opiskelijan kaupunki, eikä leikkivän lapsen ympäristö ole sama kuin teknisesti kehittynyt ympäristö. Ympäristö ei tunnu samalta päivällä ja yöllä. Asukkaiden kulttuurit poikkeavat toisistaan ja siksi ympäristön toimivuutta pitäisi tarkastella eri kulttuurien kautta. (Koskiaho 1997, 28.) Eri elämänvaiheet asettavat ympäristölle omat odotuksensa, joiden täyttymisen myötä voidaan siirtyä eteenpäin (Horelli 1981, 198). Se, tyydyttääkö asuinympäristö tarpeemme, vaikuttaa siihen viihdymme siellä vai emme.

Lapset kehittyvät kotonaan ja lähiympäristössään. Siksi ei ole samantekevää millaisissa ympäristöissä lapset asuvat. Tukevatko asuinympäristöt lasten toimintoja ja millaisia onnistumisen kokemuksia ne antavat? Usein arvellaan, että nykyiset toiminnallisesti ja sosiaalisesti yksipuolistuneet elinympäristöt kaventavat lasten kokemusmaailmaa eivätkä anna tarpeeksi onnistumisen kokemuksia. Tärkeintä aivan pienen lapsen ympäristölle on, että se on riittävän pysyvä ja turvallinen. Myös lapselle on kuitenkin voitava antaa mahdollisuus yksityisyyteen ja omiin ”tutkimusretkiin” mutta samalla taata mahdollisuus siirtyä helposti takaisin aikuisten tai muiden lasten seuraan. (Kyllönen & Kurenniemi 2003; Aura ym. 1997.)

Leikki-ikäiselle on tärkeää saada laajentaa elinpiiriään aluksi pihapiiriin ja myöhemmin laajemmalle. Lapset eivät viihdy pitkään aidatuilla leikkikentillä ja siksi laajemman ympäristön onkin taattava turvallisuus ja kokemisen mahdollisuus. Leikkikenttien tulisi sulautua muuhun ympäristöön, eikä olla erillisiä saarekkeita. Hyvässä ympäristössä on kiinnepaikkoja, kuten aukioita, kauppoja ja bussipysäkeitä. Niillä saatetaan viipyä vain

lyhyitä hetkiä mutta silti ne voivat olla tärkeitä identiteetin vahvistumiselle, koska niillä kohdataan muita ihmisiä. Lapset ja nuoret tulisi ottaa mukaan alueiden suunnitteluun, koska tällä tavalla heidät saadaan kiinnostumaan ympäristöstään, vahvistetaan heidän minä -tunnettaan ja saadaan uusia ideoita. Lisäksi lapsilla herätetään tunne mukanaolosta tärkeässä toiminnassa, joka saattaa kiinnittää heitä tulevaisuudessakin yhteiskunnalliseen toimintaan. (Horelli 1981; Aura ym. 1997, 67-78.)

Nuoret kaipaavat yksityisyyttä ja omaa tilaa sekä rauhaa. Toisaalta nuorille ovat tärkeitä kaverit ja omat porukat. Nuoret tekevät omasta huoneestaan persoonallisen näköisen ja sitä kautta oman toimintatilan. Koulu ympäristöineen on olennainen osa nuorten arkielämää, siksi kouluista pitäisikin kehittää viihtyisiä ja miellyttäviä ympäristöjä. Nuoret hakevat toimintaa ympäristöstä ja kerääntyvät usein porukoihin alueille, joissa ei ole varsinaista valvontaa, kuten puistikoihin tai rannoille. Teoksessa *Ympäristöpsykologian perusteet* (Aura ym., 1997) todetaan, että nuoren tarve luoda omaa identiteettiään edellyttää vastakaikua ympäröivältä sosiaaliselta ja fyysiseltä ympäristöltä. Jos ihmissuhteet arkisissa rutiineissa tyhjenevät tunteista, jos kadut, torit ja pihat on rationalisoitu tyhjiksi, jos kulutus ei tue samaistumista ja instituutiot ovat epäyksilöllisiä, on vastakaikua vaikea löytää. (Aura ym. 1997, 79-86.)

Aikuisille hyvä asuin ympäristö tarjoaa mahdollisuuksia lepäämiseen, harrastamiseen, työntekoon ja sosiaalisiin kontakteihin. Esimerkiksi mahdollisuus oman yrityksen perustamiseen asuinrakennuksen yhteyteen, voi olla aikuiselle tärkeä tekijä asuinpaikkaa valittaessa. Aikuiset, joilla on lapsia, arvostavat lähiympäristöä, joka on turvallinen ja tarjoaa mahdollisuudet lasten hoitoon sekä kasvatukseen. Aikuisten sosiaaliset kontaktit ulottuvat usein laajemmalle kuin asuinalueelle. Lähiympäristöä pidetään silti tärkeänä arjen sujuvuuden ja viihtyvyyden kannalta. (Kyllönen & Kurenniemi 2003.)

Kun ihminen vanhenee, lähiympäristön merkitys korostuu uudelleen. Tosin iän kokemisessa on yksilöllisiä vaihteluita, eikä kronologinen ikä vastaa subjektiivista ikää. Moni yli 70-vuotias elää nykyään toimeliasta ja tervettä elämää ja liikkuu kauaskin lähiympäristöstään. Tyytyväisyyttä omaan elämään edesauttavat hyvä terveys, kyky selviytyä arjesta ja hyvät ihmissuhteet. Toisaalta huono terveys, muuttunut asuminen, sosiaalisten verkostojen ja liikkumispäiirin kaventuminen saattavat aiheuttaa yksinäisyyttä. Kun liikkuminen vaikeutuu, korostuu lähiyhteisöjen tuen tarve, palvelujen helppo saatavuus ja

hyvät liikenneyhteydet. (Aura ym. 1997, 86-93.) Toimivaksi suunniteltu asunto edesauttaa yksin asumista ja viihtymistä vanhemmallakin iällä.

Lähiympäristön pitäisi mahdollistaa ulkoileminen ja siellä oleskelu. Sitä edesauttavat viheralueet ja puutarhat. Puistot tarjoavat tilaa sekä yksinololle että sosiaalisille kontakteille. Julkiset tilat ja kävelyalueet mahdollistavat kaupunkielämän seuraamisen. Joukkoliikenne ja liikkumisympäristön esteettömyys sekä turvallisuus parantavat elämisen laatua. Toiminnallisesti vanhan ihmisen elämän kenttä yleensä kapenee ja entistä suurempi osa ajasta kuluu arkiaskareisiin ja leppäämiseen. (Kyllönen & Kurenniemi 2003; Aura ym. 1997, 90-91.)

Vanhat ihmiset käyttävät usein tuttuja reittejä ja asioivat tutuissa paikoissa, koska se vahvistaa itsemääräämisen tunnetta. Vieraat paikat saattavat synnyttää epävarmuuden tunnetta. Myös tutut paikat voivat aiheuttaa vierauden tunnetta siten, että tori on päivällä turvallinen ostos- ja tapaamispaikka mutta illalla pimeässä ehkä pelottava. Vanhempana ympäristösuhde alkaa rakentua yhä enemmän muistoille ja vanhat ihmiset suosivatkin usein paikkoja, jotka tuovat mieleen muistoja. Muistot ja menneet tapahtuneet ovat luoneet identiteetin ja ovat siksi tärkeitä. (Aura ym. 1997, 90-91.)

Nihtilä ja Martikainen (2004) kirjoittavat artikkelissaan, että vaikka yksin asuvien suhteellinen osuus ikäihmisistä ei enää tulevaisuudessa kasvaisikaan, yksin asuvien ikäihmistien määrä tulee todennäköisesti silti kasvamaan väestön ikääntyessä. Erityisesti kaikkein vanhimpien yksin asuvien määrä tulee kasvamaan. Yksin asumista tukevia palveluita tulisi kehittää, jotta vanhainkotiin tai palveluasuntoon muuttamista voitaisiin siirtää mahdollisimman myöhäiselle iälle tai välttää kokonaan. Asuinympäristöä ei siis suunnitella vain yhtä elämänvaihetta, aikuisuutta, ajatellen vaan sen pitäisi myötäillä ja tukea ihmisen koko elämänkaarta lapsuudesta vanhuuteen.

2.3 EKOLOGINEN JA TURVALLINEN YMPÄRISTÖ

Luonnontieteissä ekologialla voidaan ymmärtää luonnon eliöiden ja ympäristön lainalainen systeeminen vuorovaikutus, jonka prosesseihin lähes kaikki tapahtuminen kuuluu. Mikä sitten on ekologinen kaupunki tai millainen on ekologinen ympäristö? Briitta Koskiahon (1995) kirjoittaa artikkelissaan ekologisesta kaupungista eli ekopoliksesta. Hän toteaa sen olevan kulttuurisesti kiinnittynyt käsite, jossa rakennetun ympäristön toteuttaminen pitää sopeuttaa ympäristön ja luonnon ehtoihin. Ekologisuudessa on kysymys ympäristön kapasiteetista kestää ihmisen toimintaa, kuten asukkaita, liikennettä tai teollista rakentamista.

Ekologinen kaupunki pyrkii koko ajan vähentämään hyväksikäyttämäänsä ympäristöalaa. Ympäristön ja ihmisen sekä luonnon ja rakennetun ympäristön vastakohtaisuuksia pyritään lieventämään ja saamaan ne ikään kuin kommunikoimaan keskenään, toimimaan yhdessä. Ekopolis on myös taloudellisesti ja poliittisesti kiinnittynyt käsite, jonka prosesseissa eri osapuolet, kuten poliitikot ja liikemiehet, ovat mukana. Se ei ole vain ekologisten periaatteiden huomioon ottamista vaan se on suunniteltu kokonaisuus, jossa eri tekijät, kuten ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset sekä taloudelliset tekijät, muodostavat sopusointuisen urbaanin kokonaisuuden. (Koskiahon, 1995; 1997.)

Koskiahon (1997) kirjoittaa myös, ettei ekologista kaupunkia sinänsä ole oikeastaan olemassa, vaan se on enemmänkin tavoite, ideaali tai joukko toimenpiteitä, joilla voidaan parantaa kaupunkia elinympäristönä. Sen vaatimuksena on, että kaupungit ymmärretään sekä ekologisina yksikköinä että sosiaalisina järjestelminä. Ekokaupunkia tarkasteltaessa pitää ottaa huomioon myös sosiaalinen ulottuvuus eli ihmiset sekä heidän luomansa kulttuuri. Koskiahon kirjoittaa myös ekososiaalisesta kaupungista, jolloin ekologisiin vaateisiin lisätään sosiaaliset tekijät eli ihmiset ja heidän luomansa kulttuuri ja ekokulttuurisesta kaupungista, jolloin mukaan tulevat kaupunkikulttuuriin liittyvät tekijät sekä se, miten ne yhdistetään ekologisuuteen. (Koskiahon, 1997, 102, 148.)

Ekologisuudesta ollaan nykyään kiinnostuneita monista eri lähtökohdista. Se ei ole enää pelkkä ympäristönsuojeluun liittyvä käsite vaan ekologisuus on kaupallistunut vähitellen ja käsitykset vallasta ja demokratiasta ovat tulleet mukaan. Ekologisuus on tullut mukaan esimerkiksi vaaliteemoihin ja sen ovat löytäneet niin markkinoijat kuin mainos-

tajat, koska sillä saadaan lisähyötyä tuotteille, kuten asuntoalueille. Ekologisessa kaupungissa on siis kysymys urbaanin suhteesta luontoon ja urbaanin elämäntavan sopeutumisesta luontoon. (Koskiahho, 1997, 15-17.)

Ekokaupunkeja kehitettiin erityisesti 1980-luvulla, kun kaupungit alkoivat vähitellen muuttua teollisuuskaupungeista tietoteollisiksi yksiköiksi eli teollisuutta alettiin purkaa tai siirtää kaupunkien ulkopuolelle tai laidoille. Teollistumisen aiheuttamien jälkien korjailu kaupungistuvissa ympäristöissä alkoi Suomessa siis voimakkaana 1980-luvulla. Ekokaupunkiajattelun mukaan pyrittiin säästämään vanhoja rakennuksia ja niiden ympäristöjä parannettiin. Vanhoja teollisuuden rakennuksia säästämällä ja restauroimalla säilytetään historiaa ja toteutetaan ekokaupungin periaatteita. (Koskiahho 1997, 16-17.)

Myös ympäristöpsykologia on kiinnostunut ekologiasta ja siinä käytetäänkin käsitettä ekologinen psykologia. Samoin kuin ekologiassa tarkastellaan eliöiden suhdetta ympäristöönsä, voidaan ekologisessa psykologiassa tarkastella ihmisen suhdetta arkiseen ympäristöönsä. Alun perin ekologian käsite on tullut kreikan kielen sanaan oikos, joka viittaa taloon tai asuinpaikkaan. Tällöin voidaan tutkia, miten ympäristön rakentuminen vaikuttaa ihmisiin ja heidän käyttäytymiseensä. Eri ympäristöihin on yleensä vakiintuneet omat kaavansa ja tapansa, joiden mukaan käyttäytyään. (Aura ym., 1997, 33-35.) Lapset oppivat jo hyvin nuorena, ettei hautausmaalla juoksennella niin kuin tavallisessa puistossa ja autoilijat tietävät varoa ja hiljentää vauhtia koulujen ja tarhojen lähistöillä.

Ekologisuus on siis ennen kaikkea ihmisen suhtautumista luontoon kunnioittavasti ja suojelevasti. Kun rakennetaan yhdyskuntia pitää ottaa huomioon luonnonvarojen ja ympäristön kestokyvyn rajallisuus. Kestävän kehityksen tavoitteiden mukaan pitää kuluttaa mahdollisimman vähän energiaa ja luonnonvaroja sekä aiheuttaa mahdollisimman vähän saasteita ja päästöjä, jotta ympäristö säilyy kestäväenä myös tuleville sukupolville. Jotta ekologisesti kestävä kaupunkirakenne toteutuisi, pitää kuntien huolehtia muun muassa tehokkaasta energiahuollosta, liikennetarpeen vähentämisestä sekä luonnonvaraisten, rakentamattomien alueiden säilyttämisestä. (Hiltunen 2000.)

Kestävää kehitystä tavoittelevassa kaupunkisuunnittelussa vihreiden alueiden lisääminen ja säilyttäminen on itsestäänselvyys, koska niillä on asukkaille virkistävä merkitys. Kestävää kehitystä ovat myös turvallisuudesta ja viihtyvyydestä huolehtiminen esimer-

kiksi puistoja ja autojen hidasteita rakentamalla. Suunnittelussa voidaan ottaa huomioon alueen fyysinen, ekologinen ja sosiaalinen toimivuus ja kestävyys. (Hiltunen 2000.)

Vaikka ihmiset yleensä kannattavat ekologisia arvoja ja kestäväää kehitystä, he eivät välttämättä toteuta näitä arvoja arkielämässään. Karisto ym. (1999,189) raportoivat vuonna 1986 ilmestyneestä tutkimuksesta, jonka mukaan ihmisten ympäristöystävällisten asenteiden ja käyttäytymisen välinen yhtäpitävyys on heikko. Ympäristöystävälliset asenteet eivät juuri vaikuta todelliseen kulutukseen. Tutkimuksessa huomattiin myös, että eniten kannatettiin sellaisia ympäristöhaittojen vähentämiskeinoja, jotka eivät vaadi henkilökohtaisia uhrauksia. Asenteet perustuvat siis yhteistä hyvinvointia koskevaan harkintaan mutta arkielämässä yksilöllinen etu asetetaan usein etusijalle, eikä omasta kulutuksesta halutakaan luopua.

Ekologinen liikenne

Lybäck (2002, 9-27) määrittelee artikkelissaan ekososiaalisen liikenteen ympäristöystävälliseksi ja tasa-arvoa edistäväksi. Hän käsittelee asiaa myös siltä kannalta, että usein rikkaiden ihmisten on helpompaa suojautua ympäristöhaitoilta valitsemalla esimerkiksi asuinpaikkansa. Lybäck käyttää artikkelissaan esimerkkinä polttoaineen hinnan korotusta, joka olisi ekologisesti järkevää mutta oikeudenmukaisuuden kannalta ei. Ihmiset, joilla ei ole mahdollisuutta asua lähellä keskustaa, saattaisivat syrjäytyä jos heillä ei olisi omaa autoa ja jos julkinen liikenne ei toimisi. Artikkelissa ongelmaan esitetään ratkaisuiksi teknologisia innovaatioita, elämäntavan ja liikkumistapojen muuttamista eli yleensä liikkumistarpeen vähentämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa keskustan laajentamista tai palvelujen siirtämistä asuinalueille. Lutakko on hyvä esimerkki keskustan laajentamisesta ja sitä kautta liikkumistarpeen vähentämisestä. Toisaalta se on myös kallista aluetta, joten ehkä vain paremmin toimeentulevilla on mahdollista valita se asuinpaikakseen.

Suurin este ekologiselle liikenteelle on varmasti yksityisautoilun lisääntyminen ja helppous. Yksityisautoilu pysyy todennäköisesti ylivoimaisena liikkumisen muotona huolimatta sen ympäristölle aiheutuvista rasitteista ja melko kalliista kustannuksista. Ilmansaasteiden lisäksi yksityisautoilu tuottaa jätettä ja kuluttaa energiaa sekä käyttää paljon maata teiden ja parkkipaikkojen muodossa. Parkkipaikoille uhrataan asuntoalu-

eilla julkista tilaa, joka saattaisi muuten olla viheraluetta tai leikkipuisto. Ihmisillä oletetaan olevan käytössään auto ja asuinalueet suunnitellaan usein siten. Kauempana keskustoista asuvat autottomat ihmiset saattavatkin kärsiä palveluiden puutteesta, koska heidän liikkumismahdollisuutensa ovat rajoitetumpia ja palvelut keskittyvät usein automarkettien yhteyteen, asuinalueiden ulkopuolelle. (Lybäck, 2002; Santalahti ym. 1991.)

Ihmisten liikkumistarvetta voidaan yleisesti vähentää kahdella tapaa eli alueellisella suunnittelulla ja tiivistämisellä sekä informaatio- ja tietoliikenneteknologian avulla. Työpaikat, asunnot, palvelut ja vapaa-ajan aktiviteetit voidaan sijoittaa lähelle toisiaan, jolloin autolla liikkumisen tarve vähenee. Yhdyskuntien tiivistäminen nähdään usein järkevänä ekologisen kestävyuden kannalta. Toisaalta liian tiivis rakentaminen vähentää viheralueita ja sen pelätään aiheuttavan sosiaalisia ongelmia. Jokinen (2002,52) kirjoittaa joukkoliikennettä suosivan järjestelmän edesauttavan sosiaalisten tilojen syntymistä ja rakenteellista eheytymistä. Joukkoliikenteelle suunniteltu ympäristö tukee hyvän elinympäristön syntymistä. Yksityisautoilua suosivassa järjestelmässä lisääntyvä melu ja päästöt sekä asuinalueita rikkovat tiealueet sen sijaan heikentävät asumisviihtyvyyttä.

Ihmiset liikkuvat nykyään enemmän kuin aikaisemmin. Jokisen (2002) mukaan liikkuminen on sosiologinen ilmiö, joka jäsentää arkipäivän toimintoja sekä työssä että vapaa-ajalla. Arkielämän toiminnot, kuten työssäkäynti, harrastukset ja kaupassa asiointi ovat sijoittuneet eri paikkoihin eikä yhtenäistä elinpiiriä välttämättä enää synny. Liikkuminen on siis tullut myös välttämättömäksi ja siihen käytetään usein paljon aikaa. (Jokinen, 2002.)

Autojen lisääntyessä pyöräily ja kävely alettiin mieltää yhä enemmän liikuntamuodoiksi eli tekemiseksi vapaa-ajalla ja kunnon kohottamiseksi. Pyöräilyn ja kävelyn suosio on vaihdellut, mutta se näyttäisi lisääntyneen 1990-luvun jälkeen. (Vähä-Rahka 2002, 93.) Pyöräily ja kävely ovat tehokkaita ja ekologisia liikuntamuotoja, ne parantavat terveyttä ja useimmiten ovat myös halvin kulkuvaihtoehto, matkan ollessa lyhyehkö.

Kävelyn ja pyöräilyn merkityksen tärkeys on tuotu esille monissa politiikoissa. Esimerkiksi vuonna 2000 voimaan tullessa maankäyttö- ja rakennuslaissa esitetään kaikille kaavoille olennaisiksi tavoitteiksi muun muassa palvelujen saatavuus ja kevyen liikun-

teen hyvät toimintaedellytykset, unohtamatta ympäristöarvoja. Maankäytön suunnittelun avulla voidaan laatia kävelylle ja pyöräilylle toimiva ja turvallinen yhdyskuntarakenne. Kävely ja pyöräily ovat alttiita melulle ja ympäristön epäviihtyisyydelle, siksi olosuhteita pitää parantaa. Kävelyn ja pyöräilyn kannalta tärkeitä keinoja ovat autottomien alueiden rakentaminen sekä ympäristön viihtyisyyden lisääminen ja ajonopeuksien hillitseminen. Kun autojen nopeudet pienenevät, turvallisuus yleensä paranee. (Vähä-Rahka 2002, 109-111; Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000).

Turvallisuus kaupunkiympäristössä

Kaupunki voidaan nähdä ainakin kahdella tapaa. Kaupunkiympäristö voi olla vapauttava, jolloin se antaa ihmiselle anonymiteetin ja vapauden ”kadota” ihmisvilinään. Toisaalta kaupunki voi olla turvaton ja sekava paikka, jossa ihmispaljous nähdään pelottavana asiana. Yhä useammin ihmisten turvattomuuden tunteet aiheutuvat kaupunkimaisesta ympäristöstä ja kaupunkielämää saatetaan pitää turvattomana. (Hämäläinen 2002, 7.) Kaupunkien turvattomuuteen liittyvät myös suuret liikennemäärät ja sitä kautta esimerkiksi kävelemisen ja pyöräilemisen vaarallisuus. Joillekin ryhmille, kuten lapsille, vilkas liikenne voi olla todellinen uhka ja liikkumista rajoittava tekijä (Jalkanen ym. 1997).

Kaupunkisuunnittelun avulla voidaan vaikuttaa turvallisuuteen. Asuinalue, joka jäsenyy yhteisölliseksi ja jossa on sosiaalista valvontaa, voidaan kokea turvalliseksi. Zukin (1997, 28) kirjoittaa, että julkisista tiloista, kuten puistoista, yritetään tehdä turvallisempia houkuttelemalla sinne mahdollisimman paljon tavallisia, normaaleja ihmisiä, jotka läsnäolollaan vähentävät esimerkiksi rikollisten toimintaa. Monet seikat, kuten kulkeiden järjestely tai ikkunoiden asettelu heikentävät tai edistävät turvallisuutta. Toiselle jokin ympäristömuoto symboloi turvallisuutta ja toiselle taas turvattomuutta. Esimerkiksi kaupunkikorttelissa asuneelle suljettu kaupunkitila voi olla perusturvallinen symboli kun taas jollekin se voi edustaa ahdistavaa ja suljettua tilaa. Ihmisten liikkumista, toimintaa ja yhteydenpitoa rajoittaa tai rohkaisee todellinen tai koettu turvallisuuden tai turvattomuuden tunne. (Jalkanen ym. 1997,45; Haverinen 1993, 11.)

Väkivallan pelko ohjaa osaltaan kaupungin suunnittelua ja kehittämistä. Kun aiemmin suljettuja piha-alueita rakennettiin yhteisöllisyyden säilyttämiseksi, nyt niitä on alettu

suosia turvallisuuden vuoksi. Myös esimerkiksi suorat puistokujat tai kävelyreitit, joilla on hyvä näkyvyys palvelevat turvallisuutta. Pelot eivät välttämättä ole yhteydessä väkivallan määrään ja ympäristöjä rakennetaankin turvallisemmiksi enemmän mielikuvien perusteella. Esimerkiksi naisen kaupunki ei kuitenkaan ole samanlainen päivällä ja yöllä eikä naisen ympäristö muutenkaan ole sosiaalisena konstruktiona samanlainen kuin miehen muun muassa väkivallan pelon takia. Voidaan siis sanoa, että naisten tila kaupungissa on pienempi kuin miesten. (Koskela 1997, 77-79; Koskiaho, 1997, 28-33.)

Turvattomuus vaikuttaa ihmisten tilalliseen käyttäytymiseen ja liikkumiseen. Koettu turvattomuus supistaa käytettävissä olevaa tilaa sekä sitä kautta ihmisen toiminnan paikkoja ja vapautta. Pelon määrää voidaan pitää yhtenä yhteiskunnan hyvinvoinnin mittarina. Kodin, työpaikan, koulun ja niiden lähiympäristöjen turvallisuus kuuluu hyvän ympäristön ominaisuuksiin ja on yksi elämänlaadun perustekijöitä. (Koskela & Tuominen 1995, 68 Hämäläisen 2002 mukaan.)

Ympäristö vaikuttaa siis turvallisuuteen, niin psyykkiseen kuin fyysiseen, ja esimerkiksi suojateilla ja hidastustyösyillä on varmasti vaikutusta autojen nopeuksiin ja sitä kautta kevyen liikenteen käyttäjien kokemaan turvallisuuteen. Kun tarkastellaan esimerkiksi pyöräilykuolemia ajettuja kilometrejä kohden, pyöräily on neljä kertaa vaarallisempaa kuin autolla ajo. Ruotsiin verrattuna pyöräilijän kuolemanriski Suomessa on kaksinkertainen (Liikenne- ja viestintäministeriö 2001b Vähä-Rahkan 2002, 99 mukaan). Turvattomuus nähdäänkin esteenä pyöräilyn lisääntymiselle. Sosiaalinen turvattomuus eli pelko väkivaltaa kohtaan voi vaikuttaa pyöräilyreitit ja ajankohdan valintaan. Kaupungeissa on usein paikkoja, joissa ei uskalleta liikkua esimerkiksi iltaisin, koska pelätään väkivaltaa. Pelko on yleensä suurin naisilla ja lapsilla, jotka myös käyttävät eniten joukko-liikennettä tai kulkevat kävellen tai pyörällä. (Vähä-Rahka 2002, 99-100.)

2.4 SOSIAALISUUS JA VAPAA-AIKA

Kaupunkiympäristössä on aina naapureita. Nykyään kaupunkiasumiseen liittyy kuitenkin ajatus yhteisöllisyyden katoamisesta, ihmissuhteiden pinnallisuudesta ja elämisen yksityistymisestä asuntoihin. Yksityistymisen ajatellaan vähentäneen laajojen sosiaalisten yhteisöjen muodostumista, minkä tuloksena kaupunkiasumiseen liitetään yksinäisyys ja vieraantuneisuus. Toisaalta yhteisöjä on, mutta ne eivät ole sidottuja paikallisuuteen. Läheisiä suhteita naapureihinkin solmitaan mutta ei naapuruuden perusteella vaan siksi, että asukkaat ovat muuten kiinnostavia. (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 29.) Kovin läheiset suhteet naapureihin saattavat tuntua vaatimuksineen hankalilta. Toisaalta ne vähentävät anonymiteettiä ja sitä kautta vapautta ja toisaalta ne tuovat yhteisön jäsenyyteen kuuluvaa riippuvuutta.

Karisto ym. (1999) kirjoittaa negatiivisesta solidaarisuudesta, jolloin on korrekta elää niin kuin naapurissa olevia ihmisiä ei olisikaan. Takana on ajatus siitä, että kaupungissa on voimassa normi, jonka mukaan ihmisten tulee pidättäytyä toisten elämään puuttumisesta ja samalla he voivat odottaa myös muiden tekevän niin. Usein on niin, että mitä isompi kerrostalo on, sitä vähemmän naapurit toisiaan tuntevat ja negatiivinen solidaarisuus pysyy voimassa.

Ihminen siis tarvitsee yksityisyyttä ja mahdollisuutta säädellä suhdettaan muihin. Eri aikoina ja eri tilanteissa ihmiset pyrkivät tiettyyn yksityisyyden tilaan. Jos toivottua tilaa ei saavuteta, saatetaan kokea ahtautta. Toisaalta jos tilaa on liikaa, saatetaan kokea yksinäisyyttä. Kaupungistuneessa kulttuurissa siteet naapureihin ovat vähemmän tärkeitä ja riippuvuus asuinyhteisöstä on vähäistä. Yksinäisyys saattaa seurata siitä, että nähdään mahdollisuudet, mutta tunnetaan, että mikään ei ole itseä varten. Tällaiseen yksinäisyyteen eivät välttämättä auta naapurikontaktit vaan kaupunkikulttuurista pitäisi tehdä monipuolisempaa ja avointa kaikille. Kortteli- ja asuinaluetoiminnalla on tärkeä yhteisöllisyyttä lisäävä merkitys ja se myös monipuolistaa kaupunkikulttuuria. (Aura ym. 1997,145.)

Kasvukeskukset laajenevat, kun asukkaita muuttaa jatkuvasti lisää. Rakennuspinta-ala saattaakin olla vähissä ja asuinalueilla talot rakennetaan monikerroksisiksi, jotta ala saadaan tehokkaasti käyttöön. Ari Lainevo (1995) kirjoittaa tehorakentamisesta artik-

kelissaan *Ekologisen kaupunkikehityksen reaaliutopiat*. Korkeiden talojen rakentaminen kiehtoo usein mieliä ja sitä on perusteltu tehokkaalla maankäytöllä. Toisaalta tornirakentamista on pidetty kyseenalaisena siksi, että korkealta ei ole kunnollista näkö- ja kuuloyhteyttä pihalle ja vaikka maisemat ovat upeita, saattaa asuminen olla hotellimaisista, eivätkä naapurit tutustu toisiinsa yhtä helposti kuin pienemmissä taloissa. Kompaktisti asuminen ei ole aina kontaktiasumista vaan irrallisuuden tunne saattaa ennemminkin synnyttää henkistä pahoinvointia ja yksinäisyyttä. Tornitalojen hienot imagot eivät välttämättä vastaakaan elämisen sosiaalisia vaatimuksia, kun edes seinänaapureita ei tunneta. Lisäksi kaupungissa tornirakentaminen on koettu hankalana, koska piirroksissa hoikkina esitetyt maamerkit ovatkin toteutettuina paksuja ja kömpelöitä rakentamistaloudellisten realiteettien vuoksi. (Lainevuo 1995, 109.)

Toisaalta Suomessa on viime vuosina pyritty kehittämään alueellisia sosiaalisia verkkoja lisäämällä lähiöiden asukkaiden yhteisiä toimitiloja, niin sanottuja asukastiloja. Kerrostaloissa naapureita kohdataan useimmiten läpikulkumatalla, rappukäytävässä, pihalla ja hississä. Asukastilojen tarkoituksena olisi paikata puutetta luonnollisista kohtaamispaikoista. (Silvennoinen ym. 2002,28.)

Palvelut

Asuinalueella olevat, asukkaita tukevat palvelut, ovat järjestäjästä riippumatta kaikki lähipalveluja. Keskeinen lähipalvelujen järjestäjä on kunta. Sen eri sektoreita ovat sosiaali-, terveys-, sivistys- ja tekninen sektori. Asuinalueilta löytyy tavallisimmin näihin sektoreihin kuuluvia palveluita muun muassa päivähoido, kotipalvelu, tiet ja kadut sekä bussipysäkit ja puistot. Useimmilta asuinalueilta löytyy myös kaupallisia palveluita, kuten lähikauppa- tai kioski. Millainen asuinalue on ja ketä siellä asuu määräävät pitkälti kaupallisten palveluiden saatavuuden ja asuinalueiden tulevia palveluja mietitäänkin jo alueen suunnitteluvaiheessa. Asukkaat, jotka viettävät suurimman osan ajastaan asuinalueella, ovat riippuvaisia sen palveluista. Esimerkiksi autottomat taloudet voivat olla hyvinkin riippuvaisia julkisesta liikenteestä tai lähipalveluista. Myös vanhusten, joiden liikkuminen on rajoittunutta, määrä tulee kasvamaan ja siksi tiloja ja palveluja mitoitettaessa tulisi pyrkiä ennakoimaan tulevaisuuden tarpeet ja väestörakenteen muutokset (Kyllönen & Kurenniemi, 2003, 37.)

Nykyään liikutaan enemmän kuin koskaan. Arkipäivän toiminnot jäsenyvät liikkumalla. Ihmiset liikkuvat niin työ- kuin vapaa-aikanaan, se määrää ja rajoittaa ajankäyttöä. Sellaista elinpiiriä, jossa kaikki elämisen osa-alueet olisivat läsnä, ei juuri enää synny. Vaikka yhdyskuntien tiivistämisellä voidaan vaikuttaa palvelujen saatavuuteen, rakennetaan esimerkiksi suuret automarketit silti usein automatkan päähän taloudellisesti kannattavaan paikkaan välittämättä ekologisesta tai sosiaalisesta kestävyydestä. (Jokinen 2002, 49–67.)

Ekologisesti kestävämmällä voidaan tarkoittaa autosta riippuvaa liikkumista, jolloin suuret automarketit saattavat olla yleisten kulkuneuvojen reittien ulkopuolella ja siksi osan ihmisistä saavuttamattomissa. Sosiaalisesti kestävämmäksi ja epätasa-arvoiseksi automarketit muodostuvat silloin, kun keskustasta ei saa enää joitakin palveluja tai hinnat ovat korkeammat. Ihmiset ovat siis epätasa-arvoisessa asemassa toisiinsa nähden, kun ostovoimaisin ja liikkumaan pääsevä väestö, määrää markkinoiden orientoitumisesta. Lisäksi automarketeista tulee kunnille tai kaupungeille kustannuksia, koska pidemmät matkat pakottavat ne suuriin liikenne-investointeihin. Marketteihin lähdetään kauppaakin kuluttamaan aikaa. Ne ovat muodostuneet usein erityisiksi vapaa-ajan vietto- paikoiksi, joihin kasaantuu myös ongelmia. (Jokinen, 2002; Schulman 1995, 94.)

Palvelujen saatavuudella on suuri merkitys asuinalueella viihtymiseen. Asuinalueilla olisikin hyvä olla ainakin joitakin peruspalveluja, kuten kauppa tai kioski. Jos kaupallisia palveluita ei asuinalueella ole, tulisi yhteydet kauppaan ja muihin palveluihin järjestää helpoiksi ja toimiviksi ja näin kaikkien saavutettavissa oleviksi. Palveluita voidaan järjestää myös yhteistyössä ja saada näin tiloja monikäyttöisemmiksi ja säästää kustannuksissa. (Kyllönen & Kurenniemi 2003, 37.) Kun asuinalueella on kaupallisia ja julkisia palveluita, työpaikkoja sekä mahdollisuuksia vapaa-ajanviettoon, asukkaiden arki sujuu ja ympäristöstä voi muodostua viihtyisä ja elämyksellinen (Jalkanen ym. 1997).

Rantaraitti

Vesistön läheisyys on usein yksi ulkoilureitin laatutekijä. Vesistön läheisyys vaikuttaa maisemaan ja reitin viihtyvyyteen. Ulkoilureittiä voidaan käyttää kuntoiluun tai se voi toimia kevyen liikenteen väylänä liikuttaessa paikasta toiseen esimerkiksi työmatkalla. Ulkoilureitit voivat yhdistää asuinalueita toisiinsa. Ne voivat yhdistyä kevyen liikenteen

väyliin tai kevyen liikenteen väylät voivat olla osia ulkoilureitistä. (Rautiainen 2003, 23–52.) Ulkoilureittien tulisi olla käytettävissä kaikissa olosuhteissa ja kaikkina vuodenaikoina. Hoitamattomat reitit voivat aiheuttaa vaaratilanteita ja tehdä reitin käytön epämiellyttäväksi. Esimerkiksi lumi ja liukkaus vaikeuttavat etenkin huonokuntoisten liikkumista, ja keväällä pöly voi tehdä ulkona olemisen allergikoille mahdottomaksi.

Vuonna 1998 voimaan tulleen liikuntalain mukaan mahdollisuus liikuntaan on nähtävä osana kansalaisten peruspalveluja. Asukkaitten tärkeimpiä liikuntapaikkoja ovat lähiulkoilu paikat, jotka mahdollistavat aktiivisen arkiliikkumisen ja edistävät näin hyvinvointia. Asukkaista kilpailtaessa kuntien tulisi huomata ulkoilumahdollisuuksien merkitys. Liikuntatutkimuksen mukaan 19–65-vuotiaitten suosituimmat liikuntaympäristöt vuonna 2001–2002 olivat kevyen liikenteen väylät ja ulkoilureitit ja suurin osa liikunnasta toteutettiin omatoimisesti. (Liikuntatutkimus www-lähde; Rautiainen 2003.)

Kuntoreittien suunnittelun tavoitteena tulisi olla laadukas ja luonnonoloihin soveltuva ympäristö. Uudet kuntoilulajit, kuten rullaluistelu asettavat kuntoilureiteille uusia vaatimuksia ja lisäävät käyttäjiä. Kuntoreittien tulisi muun muassa olla hyvin valaistuja, rakennettu luontoa säästään ja siten, että huoltotoimenpiteet vuosittain ovat mahdollisimman vähäiset ja helposti tehtävissä. (Rautiainen 2003, 9-28.) Eri käyttäjäryhmät vaativat erilaisia asioita. Pyöräilijöiden on pystyttävä havaitsemaan kävelijät ajoissa ja rullaluistelijat taas vaativat paljon tilaa ja hyvän pinnan. Turvallisuus on tärkeää, kun erilaiset liikkujat liikkuvat samalla reitillä. Suunnittelijoiden on siis otettava huomioon erilaiset ryhmät lapsista vanhuksiin.

Mitä parempi kaupungin julkisten paikkojen ja ulkotilojen laatu on, sitä enemmän siellä on sosiaalista ja omaehtoista toimintaa. Ihmiset viipyvät paikoissa pitkään nauttiakseen ilmapiiristä jos ympäristö tarjoaa siihen mahdollisuuksia. Jos tilat ovat huonosti suunniteltuja, niillä hoidetaan vain välttämättömiä toimintoja. Jos alueet ovat viihtyisiä, välttämättömien toimintojen kesto saattaa pidentyä ja ihmiset alkavat viipyä niillä pidempään. Sosiaalisesti hyvässä ympäristössä kaikilla on mahdollisuus mielekkääseen toimintaan ja toimintojen määrä voi myös kasvaa. Kun paljon ihmisiä oleskelee samalla alueella, syntyy sosiaalista toimintaa, johon voivat liittyä satunnaiset tapaamiset, keskustelut ja juttelut. Toisten läsnäolon kokeminen on arvo itsessään ja pelkän ulkoelämän

seuraaminen saattaa olla mielekästä joillekin. (Aura, 1997,152-153; Kyllönen & Kuren-
niemi, 2003, 52.)

2.5 OSALLISTUMINEN ASUINALUEEN SUUNNITTELUUN

Asuinalueita tutkitaan nykyään paljon ja asukkaat ovat mukana alueiden suunnittelussa usein jo alusta alkaen. Asukkaiden osallistuminen on voimavara ja mahdollisuus, jolla voidaan nopeuttaa kaavoitusprosessia valitusten vähentyessä. Suomen perustuslaissa turvataan yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa elinympäristönsä kehittämiseen. Osallistuva yksilö on suunnitteluprosessin resurssi (Staffans 2004, 22).

Toisaalta tavallisten asukkaiden osallistuminen voidaan nähdä myös ongelmallisena. Asukkaat eivät aina ymmärrä resurssien rajallisuutta ja osallistuvat asukkaat ovat usein niitä, jotka voivat hyvin ja joilla on kyky sekä resursseja vaikuttaa. Syrjäytyneet tai ongelmaerheet jäävät helpommin ilman edustusta päätöksiin vaikutettaessa. (Staffans 2004, 26–27.)

Suunnitteluprosessin on oltava sellainen, että eri osa-alueiden tavoitteet tulevat otetuiksi huomioon. Näitä osa-alueita ovat esimerkiksi taloudelliset, tekniset, esteettiset, sosio-kulttuuriset, ekologiset ja psykologiset alueet. Jotta kaikki voitaisiin ottaa huomioon, tarvitaan kaikilta aloilta asiantuntijoita. Yksi asiantuntijaryhmä on tietysti asukkaat, joilla on käytännön kokemusta lähiympäristönsä ja tietysti asuntonsa osalta. Heihin suunnittelu myös eniten vaikuttaa. Kaupunkisuunnittelussa hyvän kaupungin merkki on usein se, että työpaikat, asuminen sekä palvelut ovat tasapainoisessa suhteessa toisiinsa ja, että niitä yhdistävät tehokkaat liikennejärjestelyt. (Staffans 2004, 26–27; Kortteinen ym. 2005.)

Yhdyskuntasuunnittelu

Vuonna 2000 astui voimaan uusi maankäyttö- ja rakennuslaki, jonka tavoitteena on luoda edellytykset hyvälle elinympäristölle, edistää kestävästä kehitystä sekä turvata osallistumismahdollisuudet ja pitää huolta vuorovaikutuksellisuudesta ja yleensä tiedottamisesta. Suunnittelun ja ohjauksen tavoitteena on luoda turvallinen ja hyvä elinympäristö, jossa kaikkien väestöryhmien tarpeet on otettu huomioon. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000.) Laissa siis korostetaan avoimuuden periaatetta sekä kuntalaisten aiempaa parempia osallistumismahdollisuuksia. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valtion valvontaa on vähennetty ja kuntien päätösvaltaa on lisätty. Valtion osuutta valvojana on siis tar-

koituksena korvata kuntalaisten lisääntyneellä osallistumisella ja vaikuttamisen mahdollisuudella. Kansalaisvaikuttamisen muodot ovat muuntamassa perinteistä virkamieskeskeistä hallintoa. (Arola, 2002, 7-8.)

Laki vaatii kuntia olemaan suunnitteluvaiheessa vuorovaikutuksessa niiden tahojen tai henkilöiden kanssa, joihin kaava saattaa vaikuttaa. Viranomaiset ovat myös velvollisia tiedottamaan kaavan etenemisestä niin, että halukkailla on mahdollisuus seurata sitä ja vaikuttaa siihen. Henkilöillä, joiden elämään kaavoitus vaikuttaa, tulee olla mahdollisuus lausua mielipiteensä joko suullisesti tai kirjallisesti. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000.)

Julkinen valta osallistuu kaupunkimiljöön ja luonnonympäristön rakentamiseen sekä säilyttämiseen. Yhdyskuntasuunnittelun tavoitteena on yhdyskuntien ja sen eri osien toiminnan tarkoituksenmukaisuus, asukkaiden ja luonnon hyvinvointi sekä yhdyskuntien tasapainoinen ja kestävä kehitys. Kaavoitus varmistaa, ettei pientaloalueen keskelle nouse yhtäkkiä toimistotornia tai vaikka sikalaa. Se siis ohjaa miten ja mihin rakennetaan. Suunnittelun osapuolia on paljon ja tavoitteet eroavat usein toisistaan. Kaikkien toiveita ja tavoitteita ei aina voida kaavoituksessa ottaa huomioon ja siksi joudutaankin miettimään tärkeysjärjestyksiä. Mitä paremmin kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu saadaan aikaan, sitä todennäköisempää on kaavan toteutuminen. Kun asukkaat ennen nähtiin suunnittelun kohteina, nykyään he ovat asiakkaita ja suunnittelun vastuullisia osallistujia. (Jalkanen ym. 1997, 42-43.)

Kaava on käytännössä kaupunkisuunnittelun tärkein instrumentti. Yleiskaavan tekovaiheessa määritellään liikenneväylien, asutuksen ja teollisuuden sijoittuminen. Kaava-asiakirjassa ohjataan tulevaa maankäyttöä sijoittamalla ja rajaamalla erilaisia alueita kartalle. Tästä kartasta asukkaat voivat arvioida vaikutuksia omaan ympäristöönsä. Millaiseksi alue tulevaisuudessa muodostuu? Onko alueella melua, säilykö turvallisuus tai esimerkiksi kaunis näkymä ikkunasta? Asemakaavalla määrätään alueen tulevat ominaisuudet yksityiskohtaisemmin. Asemakaava määrää siis esimerkiksi tontilla sallitun kerrosalan, liikennealueet, puistot ja torit sekä virkistysalueet ja suojelukohteet. (Staffans 2004, 271; Kyllönen & Kurenniemi 2003, 58.)

Koska yhteiskunnassa on monia näkökulmia, jotka liittyvät ympäristön tuottamiseen ja laatuun, tarvitaan myös laadun arviointia. Arviointia voidaan tehdä joko suunnitteluvaiheessa tai valmiiden ympäristöjen osalta. Ympäristövaikutusten arviointi -lain (1996) tavoite on edistää arviointia suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia. Viranomaisilla on velvollisuus selvittää ja arvioida sosiaaliset ja ympäristövaikutukset, jos kaavan toteuttaminen vaikuttaa merkittävästi ihmiseen, luontoon ja sen monimuotoisuuteen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan tai luonnonvaroihin. Sosiaaliset vaikutukset ovat niitä, jotka vaikuttavat erityisesti ihmisten elinoloihin ja hyvinvointiin. (Aura ym. 1997, 167-169; Ympäristöministeriön www-sivut; Mäkäraainen 2000).

Ari Hynynen (2002) kirjoittaa artikkelissaan *Ekomoderni suunnittelu paikallisena hallintana* ekologisista tavoitteista yhdyskuntasuunnittelun osana. Hän kirjoittaa muun muassa siitä, miten yhteiskuntasuunnittelussa ympäristön oikeuden ovat tulleet ihmisten oikeuksien vierelle. Teot ympäristöongelmien ehkäisemiseksi tapahtuvat paikallisella tasolla ja ilman paikallista tasoa putoaa pohja myös valtioiden tasolla tapahtuvasta toiminnasta. Molemmat tarvitsevat siis toisiaan.

Staffans (2004, 291) toteaa väitöskirjassaan, että nekin asukkaat, jotka pyrkivät vaikuttamaan, kokevat osallistumiskäytännöt riittämättömiksi. Vaikka kaupunkisuunnittelu-prosessissa järjestetään yleisötilaisuuksia, kootaan mielipiteitä sekä arvioidaan vaikutuksia, ongelmana koetaan vaikuttamisen epäselvyys. Staffansin (emt.) tutkimuksessa olleiden asukkaiden mielestä vaihtoehtoja ei esitetä riittävän selvästi ja arviointien suhde todelliseen suunnitteluun ei tule tarpeeksi ilmi. Tästä johtuen asenteeksi muodostuu helposti ”ei tää kuitenkaan vaikuta”.

Staffans (2004, 48) luettelee myös keinoja, joilla asukkaat voivat vaikuttaa kaupunkisuunnitteluun. Hän jakaa keinot kahteen osaan; määrävaikuttaminen, jossa tarvitaan paljon ihmisiä ja sisältövaikuttaminen, jossa yksilökin voi saada jotakin aikaan. Määrävaikuttamisen keinoja ovat esimerkiksi äänestäminen, kansalaisadressi, mielenosoitukset ja boikotointi. Sisältövaikuttamisen muotoja voivat olla lausuntojen antaminen, välittäminen, julkisen keskustelun aikaansaanti, osallistuminen suunnitteluun muun muassa työpajoissa sekä henkilökohtainen yhteydenotto valmistelijoihin, päättäjiin tai aktivisteihin. Määrävaikuttaminen perustuu siis edustavuuteen ja äänestäjiä tulisi olla mah-

dollisimman paljon, jotta sillä olisi painoarvoa. Sisältövaikuttaminen vaatii huomattavasti enemmän aktiivisuutta kuin pelkkä nimen tai numeron kirjoittaminen äänestyslipukkeeseen.

Asukasyhdistykset

Maankäyttö- ja rakennuslain perustana on avoin ja vuorovaikutteinen suunnittelukulttuuri, jonka pitäisi ottaa mukaan erilaiset toimijat ja saada asukkaiden ja päättäjien yhteistyö käyntiin. Tavoitteet näillä ryhmillä saattavat kuitenkin olla erilaiset ja myös resursseista saattaa olla pulaa, tilanteidenkin muuttuessa jatkuvasti. Yksi jatkuvan vuorovaikutuksen kenttä saattaisivat olla aktiiviset asukasyhdistykset. (Mäkeläinen 2003, 59–63.)

Kansalaiset voivat pyrkiä verkostoitumaan saadakseen äänensä kuuluviin suunnittelussa. On saatava aikaan virallisia päätöksiä, jotta suunnitelmat voitaisiin toteuttaa hyväksytysti ja jotta käytössä olisi taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Suunnitelmien läpivieminen taas vaatii selkeitä tavoitteita ja vallankäyttöä eli poliittista pääomaa. Paikallisen hallinnan kentällä toimii erilaisia verkostoja, joilla intressit eivät ole taloudellisia tai poliittisia vaan enemmän arkielämän laadullisiin käyttöarvoihin pohjautuvia. Yhtenä esimerkkinä ovat juuri kaupunginosayhdistykset, jotka valvovat paikallisten asukkaiden elinympäristön laatua osallistumalla esimerkiksi kaavoitushankkeisiin. Koska suunnittelu ja yhteistyö on erilaista eri alueilla, niiden erityispiirteiden vuoksi, ovat asukkaat parhaita asiantuntijoita omalla alueellaan. (Hynynen 2000, 64).

Tutkimillani alueilla on aktiiviset asukasyhdistykset. Lutakon asukasyhdistyksen kotisivuilla sen tarkoitukseksi määritellään:

”Yhdistyksen tarkoituksena on edistää alueen asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen yhteistoimintaa, lisätä asuinalueen turvallisuutta ja viihtyisyyttä sekä kehittää aluetta terveellisenä, toimivana ja monipuolisena elinympäristönä.” (Lutakon asukasyhdistys www-sivut.)

Myös Kuokkalalla, johon Ainolanranta kuuluu, on omat kotisivut, joilla asukasyhdistyksen tavoitteeksi määritellään:

*”Yhdistyksen tavoitteena on edistää kaupunginosan kehitystä ja innostaa myös asukkaita toimimaan turvallisen ja viihtyisän ympäristön puolesta.”
(Kuokkalan asukasyhdistys www-sivut.)*

Paikallisella tasolla vaikuttamisen välineenä voivat toimia myös erilaiset foorumit, kuten paikallislehti tai sähköinen keskustelupalsta. Taitavalla kirjoittelulla saatetaan aktivoita lukijoita tai verkostoja huomaamaan asian merkittävyys tai jakaa sellaista informaatiota, joka ei ilmene virallisessa tiedossa. Täysin ideaalinen foorumi ei esimerkiksi paikallislehti ole, koska se voi joutua antamaan periksi paikalliselle hallintayritykselle ja usein lehdet ovat myös riippuvaisia mainos- ja ilmoitustuloista. (Hynynen 2000, 76.)

2.6 MIELIKUVAT JA IMAGO

Sanakirjamääritelmän mukaan imago tarkoittaa mainetta, vallitsevaa käsitystä jostakin tai jonkin itsestään antamaa kuvaa. (Nurmi ym. 1998) Kaupungeille on alettu viime vuosina tarkoituksellisesti rakentamaan tiettyjä imagoja. Nämä imagot ovat olleet taloudellisen, poliittisen ja kulttuurisen kiinnostuksen kohteina. Mielikuvallisista seikoista on tullut länsimaisissa yhteiskunnissa keskeinen menestystekijä mille tahansa organisaatiolle, asialle tai henkilölle. Kasvaneen kiinnostuksen takia, imagojen rooli tulee korostumaan kaupunkialueiden markkinoinnissa entisestään. (Äikäs 2003, 220; Karvonen, 1999.) Imagolla voidaan tarkoittaa niin negatiivisia kuin positiivisiakin asioita.

Imagojen rakentamiseen liittyy siis arvoja ja arvostuksia, jotka muuttuvat koko ajan. Imagorakentaminen on melko uusi yhteiskunnallinen ilmiö Suomessa. Yksilöllisestä mielikuvien muodostuksesta on siirrytty kohti tarkoituksellisia imagon tuottamisen ja rakentamisen alueita. Rakennetun imagon avulla voidaan saavuttaa asialle mainetta, joka on kulttuurista tai sosiaalista todellisuutta. Hyvä maine merkitsee suotuisaa toimintaympäristöä. Maine liittyykin kulttuuriseen ympäristöön ja viestintään. Se on olemassa ihmisten keskuudessa, yhteisöissä ja sitä tuotetaan ja uusinnetaan esimerkiksi puhumalla. Maine ja imagotekijät ovat tärkeitä, koska ne vaikuttavat ihmisten käyttäytymiseen ja valintoihin. (Karvonen, 1999.)

Imagot rakentuvat erilaisista aineksista, jotka esimerkiksi kaupunki, kunta, tai yritys voivat antaa. Ihmiset tuottavat näistä aineksista käsityksen itselleen. Kuitenkin se, millaisia asioita on saatavilla, määrää minkälaisen käsityksen niistä saa muodostettua. Usein media välittää meille informaatiota, josta muodostamme mielikuviamme. Imagot muodostuvat siis vuorovaikutuksessa. Karvonen (1999) kirjoittaakin, että imagot ovat asiakkaan tarpeiden kuvia, eikä niinkään todellisuuden kuvia. Suotuisten mielikuvien aikaansaaminen on yritystä saada jokin viesti vakiinnuttamaan asemansa ja kertomaan, että tuote merkitsee joitakin hyviä asioita. Maine ei ole pysyvä vaan sitä pitää todistaa uudelleen ja uudelleen. (Karvonen, 1999, 51-61.)

Yhteiskunnassa vallitsee kaksi tieteellistä imagodiskurssia. Ensimmäinen liittyy alue- ja maantieteellisiin kohteisiin eli siihen, millä tavalla imago näyttäytyy kaupunkimaisessa tai -tilassa. Toinen liittyy kaupunki- ja aluepoliittiseen toimijakenttään eli siihen,

miten käsite kytkeytyy osaksi kaupunkien elinkeino- ja yrittäjyyspolitiikkaa. Kaupungit pyrkivät saamaan imagoilla näkyvyyttä ja erottumaan muista positiivisten piirteiden avulla. Imagon rakentamisen perusidea on siis erottuminen muista positiivisten mielikuvien avulla. Imagojen viestinviejinä toimivat usein vaikutusvaltaiset henkilöt, koska auktoriteettia on helppo uskoa. Onkin tärkeää, miten kaupunkien johtohenkilöt omasta kaupungistaan puhuvat. Kaupunkiorganisaatioiden kannalta imago vastaa kysymykseen millainen kaupunki haluaa olla ja kuinka kaupunki halutaan sen ulkopuolella koettavan? (Äikäs 2003, 222–224; 2004, 56.)

Myös Jyväskylällä on oma kaupunkipoliittinen ohjelmansa, joka on nimeltään ”*Huovasta hiukkaskiihdyttimeen – Jyväsjärven ranta takapihasta julkisivuksi*”. Sen ajatuksena on elinvoimainen kaupunki, johon sisältyy laadukas ja turvallinen elinympäristö. Rantavyöhyke yhdistää yliopiston kolme kampusta toisiinsa, lähentää kaupallista keskustaa kampuksiin sekä kongressi- ja messualueisiin. Tunnuslauseena on ”*uuden aallon Jyväskylä*”, jolla viitataan myös kaupungin tunnetuimpaan arkkitehtiin eli Alvar Aaltoon. Jyväskylän, kuten muidenkin kaupunkien, imagotyö kohdistuu kaupungin kannalta tärkeisiin elinkeinosektoreihin ja niiden vahvistamiseen. (Äikäs 2003, 225–230; Kaupunkiohjelma 1999.)

Uutena käsitteenä kaupunkimarkkinointiin on tullut merkkituote eli ”brändi”. Siinä kaupunki nähdään ainoastaan tuotteena, jonka tarkoituksena on tavoittaa eri ryhmiä. Yksittäisen alueen imago, saattaa vaikuttaa koko kaupungin imagoon ja siksi hyviksi todettuja alueita kannattaa mainostaa laajemmin ja parantaa koko kaupungin imagoa. Toisaalta yksi hyvä alue ei voi pelastaa koko kaupungin huonoa imagoa. (Äikäs 2003, 225–230; Karvonen, 1999.)

Äikäs (2002) kirjoittaa, että kaupunkimarkkinointi olisi jollakin tavalla kriisissä. Hän näkee tälle kaksi syytä, joista ensimmäinen liittyy siihen, että kaupunkien on pakko luoda itselleen myyviä tarinoita ja vetäviä imagoja. Toinen syy liittyy ensimmäiseen eli pakon myötä imagot samankaltaistuvat eikä kaupungeille synnykään yksilöllisiä imagoja, vaan esimerkiksi esitelehtisten kuvailut sopivat mihin tahansa kuntaan tai kaupunkiin. (Äikäs, 2002; 2004.)

Rakennetun ympäristön sekä kaupunkimaisemien ja kuvien muodostamat mielikuvat ovat ratkaisevia tekijöitä kaupunkien vetovoimaisuudessa. Tunnetut tekijät, kuten Jyväskylässä Alvar Aalto, vetoavat ihmisiin ja vaikuttavat positiivisesti. Imagoja voivat vahvistaa myös näkyvät johtajat, kuten kaupungin- tai kunnanjohtajat. Vahvistamalla omia erityisiä piirteitään tai ainakin rakentamalla kuvaa niistä, kaupungit lisäävät vetovoimaisuuttaan ja saavat lisää asukkaita. (Äikäs 2004, 160-165.)

Tila ja mielenmaisemat

Relp (1976) määrittelee tilan kokemukseksi, jonka saamme kun katsomme taivaalle, maahan, merelle tai kaupunkiin esimerkiksi korkean talon katolta. Tilan voi kokea rakennetun talon sisältä tai olemalla kadulla. Tilaa voi myös käsitellä paperilla, kuten kartalla, jolloin tila kuuluu jollekin, esimerkiksi valtiolle. Tilaa on vaikea määrittellä tarkkaan mutta se liittyy useimmiten jollakin tavalla paikkaan. Tilasta tulee paikka esimerkiksi silloin, kun sille annetaan nimi. (Relp 1976,16.) Tilasta voi tulla paikka myös esimerkiksi ihmisten yhteisten kokemusten perusteella.

Yhteisen kokemuksen paikasta saattavat tuottaa samalla alueella asuvien ihmisten yhteinen historia tai esimerkiksi median muodostamat mielikuvat alueesta. Näin syntyy yleisiä mielipiteitä alueista ja niiden hengestä. Niitä voidaan kutsua mielenmaisemiksi, joissa kohtaavat ihmisten omat ja muualta tulleet käsitykset. Paikalla voi olla myös oma identiteetti, joka tekee siitä ainutlaatuisen muihin paikkoihin verrattuna. Myös ihmisillä on oma alueellinen identiteettinsä, joka taas liittyy heidät tilaan ja tekee siitä paikan. (Haarni ym. 1997, 18.)

Kuten jo aikaisemmassa kappaleessa todettiin, eri ihmiset kokevat tilan ja paikan eri tavoin. Naisten ja miesten elämässä tila näyttäytyy erilailla. Naisille tila on usein täynnä rajoituksia ja toisaalta pakkoja kulkea. Kuitenkin liikkumisen ja vallan rajoitukset koskevat useimmiten yksityistä tilaa, eivätkä niinkään julkisia paikkoja. (Koskela 1997, 77-79.) Myös eri sukupolvet kokevat ja näkevät paikan eri tavoin. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että asukkailla ei ole yhteistä historiaa. Toiset ovat muuttaneet alueelle myöhemmin, eivätkä ole oppineet tuntemaan sitä samalla tavalla kuin alkuperäiset asukkaat.

Kaupunkitilan tuottamisessa on mahdollista puhua myös identiteetin politiikasta. Se näkyy erityisesti kaupunkien teollisten ranta-alueiden uudistamishankkeissa. Näillä alueilla identiteetti yhdistetään mielellään esimerkiksi kulttuuriin, kuluttamiseen, urheiluun ja kansainvälisyyteen. Alueilla ympäristö on muokattu tiettyyn kaavaan ja mielikuvat on rakennettu tarkoituksella kulttuuriin liittyviksi. (Andersson 1997, 110) Lutakon alue Jyväskylässä on juuri vanha tehdasalue, joka on muutettu nykyaikaiseksi asuinalueeksi ja jonne rakennetaan jatkuvasti lisää asuntoja.

Hyvinvointiin ja viihtymiseen vaikuttavat monet tekijät palveluista luontoon ja kulttuurista asunnon kokoon. Alueiden kehittymiseen tulisi kiinnittää huomiota ja edistää niiden pysymistä tasa-arvoisina. Palveluiden saatavuus on tärkeää mutta sitäkin tärkeämpää on ekologinen kestävyys ja luonnosta huolen pitäminen. Vaikka kaupungit luovat imagoja tarkoituksella ja tarkasti harkiten, tulisi muistaa, että asukkaat luovat kaupunkien todellisen sydämen ja ovat siis tärkeimpiä. On tärkeää, etteivät kaupungit unohda ihmisiä rakentaessaan imagojaan esimerkiksi teknologian tai teollisuuden varaan.

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen menetelmän, jolla keräsin käyttämäni aineiston sekä analysointitapaani eli sitä, miten purin käyttämäni aineistot. Lisäksi kuvailen keräämäni aineistoa ja valmiiksi kerättyä materiaalia

3.1 AINEISTON ESITTELY

Tutkimukseen sisältyy monia vaiheita, joista muodostuu kokonaisuus. Hyvin tehty suunnitelma auttaa tutkijaa myöhemmissä vaiheissa. Aineiston kerääminen on yksi tutkimuksen vaativimmista vaiheista mutta senkin toteuttaminen on helpompaa, kun työ on hyvin suunniteltu ja aiheeseen on perehdytty ennalta. (Hirsjärvi & Hurme 2000.) Tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttavat tutkimusongelman lisäksi myös tutkijan henkilökohtaiset käsitykset ja ennakoasenteet. Olen asunut suurimman osan opiskelujastani Lutakossa ja nähnyt sen rakentuvan valmiimmaksi. Lisäksi tein aikaisemman kandidaatin tutkielmani asumisesta ja imagoista käyttäen teemahaastattelua. Päätin siis toteuttaa myös tämän tutkimuksen kvalitatiivisesti käyttämällä teemahaastattelua. Lisäksi sain Kuokkalan asukasyhdistykseltä käyttööni paikallislehdessä tehdyn asukaskyselyn vastauksista kootun materiaalin eli valmiiksi kerätyn

Tutkimusongelmani kannalta hyvä tapa saada tietoa oli teemahaastattelu, jonka tuloksia täydensin lisäksi asukaskyselyn avulla. Teemahaastattelu on hyvä menetelmä, kun halutaan tietää ihmisten mielipiteitä ja käsityksiä. Haastattelemalla saadaan tietää, mitä he arvostavat ja mikä on heille tärkeää. Lisäksi voidaan tarttua teemarungon ulkopuolella oleviin asioihin, mikäli ne tuntuvat kiinnostavilta.. Se soveltuu hyvin, kun halutaan tietää aiheesta enemmän kuin olisi mahdollista selvittää lomakkeilla ja strukturoiduilla haastatteluilla. Teemahaastatteluilla on mahdollisuus kertoa omin sanoin aiheesta ja haastattelijan on mahdollista tarttua mielenkiintoiseen alueeseen ja kysyä lisää. Haastattelu ei siis etene tarkan kaavan mukaan vaan kysymykset muotoutuvat haastattelun edetessä. (Hirsjärvi ym. 1997, 191; Hirsjärvi & Hurme 2000.)

Teemahaastatteluja varten laadin haastattelurungon (ks. liite 2), joka sisälsi kuusi teemaa. Tutkimuksen viitekehyksenä on viihtyminen ja hyvinvointi. Omien kokemusteni ja

lukemani perusteella, laadin teemat liittymään sellaisiksi tekijöiksi, joiden oletin vaikuttavan viihtymiseen Lutakossa ja Ainolanrannassa. Olin myös mukana kahdessa asukasyhdistyksen tapaamisessa ennen haastatteluihin ryhtymistä ja niistä sain vinkkejä kiinnostaviin teemoihin. Haastattelujen lopussa esitin kaikille haastateltaville kolme samaa kysymystä viihtymisestä ja asumisesta yleensä. Niiden avulla sain tietoa siitä, mitä asukkaat todella toivovat asumiseltaan ja toiveet vastasivat todellisuutta. Haastattelut etenivät suunnilleen saman kaavan mukaan, tarvittaessa tein lisäkysymyksiä ja tarkennuksia.

Ensimmäisenä teemana haastatteluissa oli viihtyminen ja hyvinvointi yleensä. Loput teemat tarkensivat aihetta ja toivat esiin myös sellaisia viihtymiseen liittyviä tekijöitä, joita asukkaat eivät heti osanneet mainita, mutta jotka liittyivät kiinteästi viihtymiseen. Asuminen ja viihtyminen olivat yleisesti helppoja asioita puhua ja keskustella. Koska asukkailla olivat asiat hyvin, viihtymistä ei ollut pohdittu aikaisemmin juurikaan. Teemahaastattelu sopikin hyvin aineiston keräämiseksi, koska keskusteluissa oli mahdollista tuoda esille kaikki näkökulmat ja viihtymiseen vaikuttavat tekijät.

Lutakon osalta sain osan haastateltavista asukasyhdistyksen kokouksesta pyytämällä vapaaehtoisia. Loput haastateltavat olivat asukasyhdistyksen hallituksen jäseniä, joille soitin sopiakseni haastattelusta. Ainolanrannan haastateltavat sain Kuokkalan asukasyhdistyksen kautta ja lumipallomenetelmällä eli muilta haastateltavilta. Suoritin kaikki haastattelut, yhtä lukuun ottamatta, haastateltavien kotona. Nauhoitin kaikki haastattelut ja kirjoitin ne myöhemmin puhtaaksi helpottaakseni analyysiä. Sitaateissa käytän haastateltavista tunnuksena sukupuolta ja syntymävuotta.

Tutkimusaineiston keräsin huhtikuun ja elokuun välisenä aikana 2005. Haastateltavia oli yhteensä 12, joista seitsemän Lutakosta ja viisi Ainolanrannasta. Lutakossa haastateltujen asukkaiden keski-ikäksi muodostui melko korkea, 60 vuotta. Toisaalta, tilastojenkin mukaan, Lutakossa asuu keskimäärin iäkkäämpää väkeä kuin esimerkiksi Ainolanrannassa. (katso liite 1.) Korkea keski-ikä heikentää kuitenkin tulosten yleistettävyyttä. Ainolanrannassa haastateltujen asukkaiden keski-ikäksi tuli 46 vuotta. Haastateltavista suurin osa asui yksin ja vain yhdellä oli kotona asuvia lapsia. Yksin asuvia, suhteessa koko Jyväskylään, alueilla oli suunnilleen saman verran, mutta lapsiperheitä selvästi vähemmän. (ks. liite 1.) Haastattelut kestivät puolesta tunnista vajaaseen tuntiin. Seu-

raavassa taulukossa (taulukko 3.) esitän vastaajien sukupuolijakauman, iän ja ajan, jonka he ovat asuneet alueella.

Taulukko 3. Teemahaastatteluun osallistuneiden tietoja.

	Syntymävuosi	Sukupuoli	Asunut alueella vuotta
Lutakko	1927	Mies	1
	1936	Mies	5
	1938	Nainen	2
	1943	Mies	4
	1944	Nainen	5
	1951	Nainen	3
	1975	Mies	1,5
Keskiarvo	60 vuotta		3,1

Ainolanranta	1947	Nainen	13
	1948	Nainen	3
	1951	Nainen	4,5
	1969	Mies	1,5
	1980	Mies	2
Keskiarvo	46 vuotta		4,8

Teemahaastattelujen lisäksi sain käyttööni Kuokkalan asukasyhdistyksen teettämän asukaskyselyn vastauksista kootun aineiston. (Katso Kuokkanen 3/2005.) Kyselyssä oli yhteensä kymmenen asumiseen liittyvää kysymystä, joista viiteen oli mahdollista kirjoittaa omin sanoin. Otin kyselystä tutkimukseeni mukaan Ainolanrannan vastaukset, joita oli 12, puolet miehiä ja puolet naisia. Vastaajien keski-ikä oli 51,5 vuotta, nuorin vastaajista oli 23 vuotta ja vanhin 73 vuotta. Kyselyssä tiedusteltiin muun muassa asukkaiden mielipidettä viihtyvyydestä, asuinalueen hyvistä ja huonoista puolista, palvelujen riittävydestä sekä asukasyhdistyksen toiminnasta. Koska kyselyissä oli pyydetty henkilöiden nimiä, en saanut alkuperäisiä vastauksia vaan vastauksista kootun taulukon, jossa vastaukset olivat mahdollisimman alkuperäisessä muodossa. Seuraavassa taulukossa (taulukko 4.) esitän asukaskyselyyn vastanneiden tietoja.

Taulukko 4. Asukaskyselyyn vastanneiden keski-ikä, sukupuoli ja keskiasumisaika.

	Keski-ikä	Miehiä	Naisia	Asunut alueella keskiarvo vuotta
Ainolanranta	51,5	6	6	7,5

Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena ei ole etsiä keskimääräisiä yhteyksiä tai tilastollisia tunnuslukuja, aineiston koko ei määräydy niihin perustuen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta. Kvalitatiivisen aineiston keräyksessä käytetään termiä saturaatio, joka tarkoittaa aineiston kylläntymistä. Kun tutkija on tehnyt tarpeellisen määrän haastatteluja, ei aineistosta nouse esiin enää juurikaan uusia asioita vaan samat asiat alkavat kertaantua. (Hirsjärvi ym. 1997.)

Omassa aineistossani saturaatio alkoi mielestäni täyttyä noin viiden haastattelun jälkeen aluetta kohden. Suoritin Lutakossa seitsemän haastattelua ja Ainolanrannassa vain viisi, koska sieltä sain käyttööni myös muuta aineistoa. Valmiina saamani aineisto eroaa haastatteluaineistosta siten, että se on tehty kirjallisesti eikä lisäkysymyksiä ole voinut esittää. Kyselyaineisto on siis paljon suppeampi mutta se sisälsi myös vapaakenttä -kohtia, jotka avasivat asukkaiden näkökulmia tarkemmiksi. Korvaan kyselyaineistolla Ainolanrannan osalta kaksi haastattelua, koska huomasin, ettei haastatteluissa juurikaan tule esiin enää uusia seikkoja.

3.2 TUTKIMUSMENETELMÄ

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen ja moninaisen elämän kuvaaminen. Tutkittavaa kohdetta on tarkasteltava mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan on harvoin mahdollista saavuttaa objektiivisuutta, sillä arvot vaikuttavat aina siihen, miten ymmärrämme tutkimiamme ilmiöitä. (Hirsjärvi ym. 1997.) Tutkimuskysymykset liittyvät ihmisten arkiseen elämään eli viihtymiseen, jota halusin tutkia mahdollisimman monelta kannalta. Ensisijaisen aineiston saamiseksi tein siis teemahaastatteluja alueiden asukkaille.

Teemahaastattelusta puhutaan usein puolistrukturoituna menetelmänä (Eskola & Suoranta 1998). Haastattelijalla voi olla melko tarkkakin teemaluettelo, jota hän seuraa tai kysymyksiä voidaan esittää haastateltaville eri järjestyksessä ja tehdä tarkentavia kysymyksiä. Haastattelu etenee siis tiettyjen teemojen mukaan, joiden avulla pyritään tutkimaan ihmisten kokemuksia, ajatuksia ja tunteita. (Hirsjärvi & Hurme 2000.) Toteutin haastattelut keskittymällä valitsemini teemoihin, mutta haastattelujen lopussa kysyin kaikilta kolme samaa kysymystä eli lähestyin strukturoitua lomakehaastattelua. Näiden kysymysten avulla pyrin tarkentamaan asukkaiden vastauksia viihtymisestä yleisesti ja saamaan enemmän vertailtavuutta. Teemahaastattelujen tarkoituksena on saada tutkittavien ääni kuuluviin ja vapauttaa keskustelu tutkijan näkökulmista (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48).

Koska asun itse toisella tutkimistani alueista, ennakkokäsitysten piilottaminen oli vaikeaa. Haastatteluiden edetessä saatoinkin joskus vaikuttaa liikaakin haastateltavien puheeseen. Yritin kuitenkin saada esiin haastateltavien omia tulkintoja asioista ja löytää odottamattomiakin seikkoja sekä olla vuorovaikutuksessa haastateltavaan. Yksinkertainen kysymys viihtymiseen vaikuttavista asioista saattoi muodostua vaikeaksikin vastata, jos asiaa ei ollut miettinyt aikaisemmin ja kaikki oli hyvin. Teemahaastattelu sopikin tutkimukseen erittäin hyvin, koska viihtymiseen liittyvät teemat toivat haastateltaville lisää asioita mieleen. Monet viihtymiseen vaikuttavat seikat ovat sellaisia, että niiden merkityksen huomaa vasta, kun niitä ei enää ole, ja siksi ne eivät tule heti ensimmäisinä mieleen.

Valmiin ja litteroimani aineiston olen analysoinut pitkälti teemoittelun kautta. Teemat säilyivät raportissa suunnilleen samoina kuin haastattelussa. Jotkut asiat vaihtoivat paikka ja jotkut yhdistin toisiinsa. Aloitin analysoinnin jo ennen kuin olin kerännyt kaikki haastattelut ja viimeisissä haastatteluissa osasinkin kysyä asioita ehkä tarkemmin, juuri omien tutkimuskysymysteni kannalta. Ensimmäiset haastattelut saattoivat olla yleisempiä ja käsitellä tutkimuksen kannalta epäolennaisiakin asioita.

Jaoin litteroimani aineiston aluksi teemoittain eli pienempiin osiin ja peilasin haastatteluvastauksia toisiinsa. Etsin aineistosta tiettyjä tyyppisiä ja samankaltaisuuksia. Pidin alueet tässä vaiheessa erillään ja raportoin tiedot erillisinä kappaleina. Analyysiä tehdessä tarkensin tutkimuskysymyksiäni ja mietin, mihin todella yritä saada vastauksia. Aloitin analyysin imagojen teemasta, koska se oli tutkimuksen varsinainen lähtökohta ja idea. Aukkaiden vastauksista oli melko helppo poimia teoriaosuudessa esiin tulleita kohtia. Teoria toimi siis perustana haastatteluiden analysoinnille, vaikka myöhemmin etsinkin lisää kirjallisuutta haastattelujen perusteella. Olennaista aineiston analysoinnille oli sen lukeminen uudelleen ja uudelleen ja sitä kautta asioiden mahdollinen syvempi ymmärtäminen.

Analyysiä kokonaisuudessaan on vaikea kuvata, koska se on jatkuva prosessi. Lukiesani aineistoa olen merkannut sitä ja pilkkonut sitä osiin ja yhdistellyt osia toisiinsa, jolloin vähitellen aineistosta alkoi muodostua kokonaisuuksia. Välillä palasin lukemaan kirjallisuutta ja syvensin tietoa muiden tutkimuksista. Välillä pidin myös pidempiä taukoja ja otin etäisyyttä aineistoon ja omaan tekstiini. Kyselyaineistoa olen käyttänyt täydentävänä aineistona eli raportoidessa analyysiä olen yhdistänyt asukaskyselyn vastauksia ensisijaiseen aineistoon ja saanut sillä tekstiin vaihtelua ja ehkä monipuolisuutta. Pyrin tekstissäni erottamaan selkeästi, mitkä vastaukset ovat haastatteluista ja mitkä asukaskyselystä. Tutkimuskysymysteni kannalta myös asukaskyselyssä tuli esille olennaisia asioita, esimerkiksi viihtyvätkö asukkaat alueella ja miksi. Toisaalta imagoja ei käsitellä asukaskyselyssä juuri lainkaan, vaikka jotkut asukkaat kirjoittivatkin sen vaikuttavan viihtymiseen.

Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen laatu voidaan varmistaa sillä, että se suunnitellaan hyvin etukäteen. Haastattelumateriaalin laatu varmistetaan sillä, että tehdään hyvä haastattelurunko ja mietitään etukäteen, miten teemoja voitaisiin syventää ja millaisia lisäkysymyksiä olisi mahdollista esittää (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184). Haastattelujen laatua voidaan parantaa, lisäksi muun muassa harjoittelemalla haastattelemista, huolehtimalla välineistöstä sekä litteroimalla haastattelu heti sen teon jälkeen, jolloin asiat ovat vielä tuoreena mielessä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184.)

Haastatteluaineiston luotettavuus taas riippuu sen laadusta. Esimerkiksi nauhojen huono kuuluvuus tai litteroinnin eri tavat, voivat vaikuttaa aineiston luotettavuuteen. Luotettavuuteen voidaan liittää käsite reliabiliteetti, joka tarkoittaa, että tutkimus on toistettavissa. Tutkittaessa samaa henkilöä, saadaan kahdella kerralla sama tulos. Toisaalta ihminen ja hänen mielipiteensä muuttuvat koko ajan ja siksi reliabiliteetin käsite on hankala puhuttaessa haastattelujen toistettavuudesta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 186.)

Tutkimuksen validiteetti taas tarkoittaa kykyä mitata tutkimuksessa juuri sitä, mitä oli tarkoituskin. Validiteetti merkitsee siis kuvauksen ja siihen liitettyjen tulkintojen ja selitysten yhteensopivuutta. Validiteetti ja reliabiliteetti kuvaavat kuitenkin ennen kaikkea kvantitatiivista tutkimusta ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa onkin parempi puhua arvioitavuudesta ja toistettavuudesta. (Hirsjärvi ym. 1997, 214; Hirsjärvi & Hurme 2000, 186-187.)

Tutkimukseni laatua paransi ainakin osittain se, että olin tehnyt joitakin teemahaastatteluja jo ennen tätä tutkimusta. Toisaalta nauhoitusten laatu olisi voinut olla parempikin. Pysin kuitenkin litteroimaan kaikki haastattelut heti niiden tekemisen jälkeen, koska asiat olivat vielä tuoreina päässäni. Itse haastattelujen tekoa vaikeutti se, että minulla oli henkilökohtaisia kokemuksia ja mielipiteitä asioista ja toisinaan tuntui vaikealta olla johdattelematta haastateltavia. Pysin kuitenkin olemaan johdattamatta keskusteluita liian kauan ja kuuntelemaan, mitä haastateltavilla itsellään oli sanottavaa. Uskon, että haastattelut olisivat periaatteessa toistettavissa samoin tuloksin, koska mielipiteet viihtymisestä ja asumisesta eivät muutu hetkessä. Olen pyrkinyt kuvaamaan haastattelutilanteet ja

niissä saamani tulokset. Uskon myös tulkintojeni sopivan yhteen raportoinnin ja kuvauksen kanssa.

4. IMAGOSTA ASUMISEEN

Seuraavaksi tarkastelen Lutakon ja Ainolanrannan asukkaiden mielipiteitä asumisestaan. Pyrin löytämään vastauksen kysymykseen, mitkä eri tekijät asuinympäristössä vaikuttavat viihtymiseen? Miten suuri merkitys on rannan läheisyydellä, maisemalla tai imagolla? Koska monet kaupungit suunnittelevat rantaan kiinnittyvää rakentamista, on aihe ajankohtainen. Jyväskylässä Lutakosta ja yleensä ranta-alueesta on haluttu tehdä näkyvä osa kaupunkia eli kaupunkiohjelman (1999) mukaan muuttaa Jyväsjärven ranta takapihasta julkisivuksi. Ihmisille on siis haluttu antaa tietty kuva alueesta ja tehdä sille oma ”brändi”. Sen avulla myydään ihmisille kaupunkia eli tuotetta.

Yritän saada keräämästäni aineistosta esiin sen, miten Lutakon ja Ainolanrannan alueet eroavat toisistaan mielikuvissa ja todellisuudessa. Vaikuttavatko alueilla viihtymiseen eri tekijät vai muistuttavatko alueet toisiaan? Aineiston raportointi on jaettu kahteen osaan eli ensin esittelen Lutakon ja Ainolanrannan luvussa neljä. Toisessa osassa eli viidennessä luvussa yhdistelen ja erottelen alueita ja niistä esiin nousseita piirteitä sekä yhdistän haastattelun teemat teoriaan. Lisäksi käsittelen asumisviihtyvyyttä yleisesti. Koska ranta-alue siis toimii eräänlaisena julkisivuna ja mielikuvien luojana, aloitan osat tuomalla esiin imagoihin ja mielikuviin liittyviä tuloksia.

Koska käytössäni oli kahdenlaista aineistoa eli haastatteluja ja asukaskysely, mainitsen asukaskyselyn aina erikseen. Jos mitään mainintaa lähteestä ei ole, ovat tulokset haastatteluista.

4.1 LUTAKKO

Mielikuva ja imago, ennen ja nyt

Jyväskylän kaupunki on suunnitellut Lutakolle tiettyä imagoa. Kunnostamalla vanhasta teollisuusalueesta kiinnostavan ja toimivan asunto- sekä työpaikka-alueen, kaupunki on pyrkinyt ehostamaan kaupunkikuvaa. Rakentamalla Lutakosta tiivis keskustaa jatkava alue, kaupunki on ikään kuin laajentunut rantaan päin. Jyväskylän ohittava rantaväylä, eli tie numero yhdeksän, kulkee Lutakon ja messukeskuksen vierestä, joten ohikulkijoilakin on mahdollisuus nähdä kaupungin edustavat ”kasvot”. Kaupunkipolitiikassa olete-

taan, että alueelle muuttavilla on jokin mielikuva alueesta joka saa heidät muuttamaan alueelle. Äikäs (2004) kirjoittaa kuitenkin, että kaupungeista vallalla olevat mielikuvat eivät aina vastaa kaupunkien itsensä odotuksia tai edes kalliiden imagokampanjoiden tavoitteita.

Kysymykseni imagosta koskivat yleisesti alueita. En pyytänyt asukkaita määrittelemään, mitä he tarkoittavat imagolla tai mitkä tekijät vaikuttavat imagoon ja siihen, että joillakin alueilla on huono imago. Todennäköisesti imagoon vaikuttavat osaltaan samat tekijät kuin viihtymiseenkin, jotka tulevat esiin myöhemmissä kappaleissa.

Asuinalueena Lutakko on niin tuore, ettei sille ole ehtinyt muodostua historiallista imagoa asuinpaikkana. Alkuperäisillä jyväskyläläisillä ja muuten kauan kaupungissa asuneille Lutakon alkuperäiseen imagoon kuuluvat vaneritehdas ja sen saastuttama ranta. Vanhimmat haastateltavista muistavat Lutakon teollisuusalueena. Vaikka rakentamisenkin oli jo alkanut 90-luvulla, puhuttiin alueesta vielä Itä-Saksana tai Kosovona.

”...täytyy sanoo, et en mä sitä DDR:ää ihmettele. Kyllä tää oli hirvee sillon. Se oli se syy, kun minä sanoin, että tänne en ainakaan koskaan muuta. Kyllä se oli aika ankean näkönen, kun rakentaminen oli vielä kesken ja oli vielä syksy...” (mies -36.)

Toisaalta Lutakon alueella vaneritehtaan vieressä oli aikoinaan myös puutarha, joka teki alueesta vihreän. Kun vaneritehdas oli toiminnassa, maata oli alueella paljon vähemmän ja asukkaat muistavat ihmisten sanoneen, että jos vesi vielä hiukankin nousee, kastuvat tehtaan lattiat. Myöhemmin, kun vaneritehdas lopetti toimintansa, maa vaihdettiin puhtaaseen ja sitä tuotiin lisää. Maan nostaminen vaikutti siihen, että alue koettiin turvallisemmaksi, eikä pelätty enää tulvan vaaraa.

Alueiden historia muodostuu vähitellen, kun asukkaat kotiutuvat ja aikaa kuluu. Alueet muotoutuvat omanlaisikseen ja saavat omanlaisensa imagon. Toisaalta, kuten Äikäs (2003) toteaa, imagoja voidaan myös tarkoituksella rakentaa ja kaupunkialueita markkinoida tehtyjen imagojen avulla. Historian myötä muodostuneita imagoja saattaa olla vaikeaa muuttaa, koska ne ovat juurtuneet ihmisten mieliin. Varsinkin negatiivista imagoa saattaa olla vaikea muuttaa positiivisemmaksi. Lutakon alueen imago on muuttunut, koska alue on rakennettu kokonaan uudestaan ja sen käyttötarkoitus on muuttunut teollisuudesta asumiseen. Haastatteluissa todettiin, että joillekin alueille vaan muodostuu negatiivisempi imago kuin toisille. Sille ei varsinaisesti osattu antaa selitystä mutta

yleensä uudemmilla alueilla on siistimpää ja puhtaampaa, koska niistä pidetään alussa parempaa huolta ja se on saattanut vaikuttaa positiivisen imagon muodostumiseen. Karvonen (1999) toteaa, että käsitykset ovat jossakin mielessä realiteetti eli ihmisillä nyt vain on käsityksiä jostakin ja niiden mukaan he toimivat. Näitä käsityksiä voi olla vaikea muuttaa.

Lutakon asukkaista suurin osa muisti vaneritehtaan ja oli nähnyt alueen ennen kuin sitä alettiin rakentaa asuttavaksi. Etukäteen, ja ennen muuttoa, saatettiin siis ajatella alueen negatiivisia puolia ja sitä, mitä muuta alueesta ajattelivat. Kun alueesta tehdyt ensimmäiset suunnitelmat olivat nähtävillä, arveltiin, että alueesta tehdään liiankin moderni korkeine taloineen. Yleensä asukkailla ei ollut Lutakosta etukäteen suuria kuvitelmia. Osa ei osannut sanoa Lutakon imagosta oikeastaan mitään, koska ei ollut aikaisemmin ajatellut asiaa lainkaan. Imago ei pidetty välttämättä mitenkään erityisenä tai tärkeänä. Yleinen mielikuva oli kuitenkin perushyvä ja siihen kuuluivat luonto, rauhallisuus, keskustan läheisyys ja alueen uutuus.

Vaikka asukkaalla ei olisikaan ollut varsinaista mielikuvaa alueesta etukäteen, oli yllätetty iloisesti ja todettu mielikuvan tulleen positiiviseksi. Imago ei siis juurikaan vaikuttanut muuttoon vaan siihen vaikuttivat muut tekijät, kuten asunnon saatavuus. Lähes kaikki, varsinkin alueella pidempään asuneet, olivat sitä mieltä, että kehitys oli kuitenkin mennyt parempaan suuntaan alusta alkaen.

”...kaikki ja aika pienen ajan kuluessa ni on menny positiiviseen suuntaa et aina on ollu kiva kiva.” (mies -36.)

”Mulle tää on ollu ihan positiivinen yllätys. (nainen -51.)

Koska alue on uutta ja asunnot miellettiin melko kalliiksi, jotkut olivat asuntoa ostaessaan ottaneet huomioon myös imagon ja sen avulla pyrikineet varmistamaan, että alue säilyttää arvonsa ja kiinnostavuutensa. Vaikka rakentamisen alussa mielikuvat eivät olleet niin hyviä, pystyttiin näkemään alueen tulevaisuus ja kokonaiskuva. Yleisnäkymä siis todettiin hyväksi ja kestäväksi. Lisäksi uskottiin, että myös muualla asuvien mielihope alueesta on hyvä ja parantuu valmistumisen myötä.

”...kyllähän tässä pikkasen semmosta taka-ajatusta on ollut, että tää on tämmönen uusi Jyväskylän asuntoalue, jota ehkä kaupungin viranomaisetkin ovat ajatelleet niinku kaupungin käyntikorttina, kun tämä nyt näkyy aika mu-

kavasti tuleepa sitten idästä taikka sitte etelästä lähestyy kaupunkia. (mies - 36.)

Haastatteluissa nousi esiin, että esimerkiksi liian tiivis rakentaminen ja luonnon puuttuminen vaikuttavat imagoon. Myös parkkipaikkojen puuttumisen nähtiin liittyvän negatiivisen imagon syntymiseen. Vaikka Lutakon imagoa ei välttämättä pidetty mitenkään erityisenä, oltiin asuinpaikasta kuitenkin ylpeitä ja haluttiin, että sitä arvostettaisiin myös muualla. Imagoa ei suoraan yhdistetty viihtymiseen mutta jos alueella olisi negatiivinen imago, se todennäköisesti tarkoittaisi, että siellä olisi joitakin tekijöitä, jotka vähentävät viihtyvyyttä.

Viihtyminen Lutakossa

Yleensä suurin osa asukkaista on tyytyväisiä asuinpaikkaansa. Tyytyväisyyteen ja arvioihin asuinympäristön huonoista ja hyvistä puolista liittyy usein tiettyjä piirteitä, kuten asuintiheys, yhteys luontoon, asunnon omistaminen ja rakentamisen laatu. Tyytyväisyyteen vaikuttavat myös subjektiiviset asiat, kuten sosiaalinen asema. (Silvennoinen & Hirvonen 2002.) Omassa tutkimuksessani keskityn asuinympäristössä oleviin viihtyvyyttä lisääviin tai vähentäviin tekijöihin. Kaupungissa asuville on tärkeää, asunnon lisäksi, myös yleiset tilat asunnon ulkopuolella. Oma reviiri päättyy kaupungissa usein asunnon ulko-oveen, eikä sen jälkeen välttämättä ole mahdollista vaikuttaa esimerkiksi rappukäytävän sisustukseen. Se, millä tavalla asunto on yhteydessä ympärillä olevaan ympäristöön ja luontoon, vaikuttaa viihtymiseen. Omakotiasuja voi usein muokata aluetta talonsa ympärillä mutta kerrostaloasujalle se on melko mahdotonta.

Viihtyminen voidaan viipaloida moneen osaan. Toisille on tärkeää viihtyä kotona ja asuinympäristössä, toiset taas viihtyvät esimerkiksi työpaikalla, jolloin asunnolla ei ole niin suurta merkitystä. Ihminen ei välttämättä edes ajattele viihtyvänsä jossakin ennen kuin jokin muuttuu niin, että siellä ei enää viihdytäkään. Viihtyminen riippuu elämäntilanteesta, joka tuli selvästi esiin haastatteluissa. Erityisesti vanhemmilla ihmisillä viihtymiseen ja asuinpaikan valintaan vaikuttivat sairaudet ja mahdollinen liikuntakyvyn heikkeneminen.

”...mä olen viihtynyt tässä elämäntilanteessa oikeen hyvin mutta en tiedä sitten tilanteiden muuttuessa.” (nainen -51.)

Kysyttäessä, mitä viihtyminen on, sitä oli vaikea määritellä. Aluksi ei ehkä osattu sanoa mitään, mutta vähitellen asioita tuli mieleen. Juuri kukaan vastaajista ei, viihtymisestä kysyttäessä, maininnut tekijöitä oman asunnon sisällä vaan suurin osa asioista liittyi asunnon ulkopuolisiin tekijöihin. Asunnosta mainittiin viihtymisen yhteydessä ainoastaan liikkumisen esteettömyys ja kodikkuus. Viihtyminen määriteltiin negatiivisuuden kautta eli viihtyminen on sitä, ettei oikeastaan puutu mitään tai ei kaipaa mitään lisää.

”Viihtyminen on sitä, että jokapäiväinen elämä on helppoa ja sujuvaa. Se on minusta sitä viihtymistä.” (nainen -51.)

Kaikki vastaajat viihtyvät Lutakon alueella hyvin tai erittäin hyvin. Tärkeimpänä viihtymiseen vaikuttavana tekijänä oli lyhyt matka keskustaan eli palveluiden läheisyys. Lyhyttä matkaa pidettiin tärkeänä juuri liikkumisen helppouden takia. Mahdollinen liikkumiskyvyn aleneminen ei siis haittaisi päivittäistä elämää. Lisäksi liikkumisen helpouteen liittyi se, ettei tarvitse käyttää yleisiä kulkuneuvoja ja odotella ruuhkissa.

Seuraavaksi tärkeimmäksi tekijäksi, Lutakossa viihtymisen kannalta, todettiin luonnon ja järven läheisyys. Niiden läheisyyteen taas liittyivät hyvät harrastus- ja liikkumismahdollisuudet, kauniit maisemat sekä valoisuus ja avaruus.

”...kivat näkymät ja mä oon kova ulkoilemaan ni toi rantaraitti on todella mahtava pyöräillä kesällä ja jalkasin sitte talvella ja sitte hiihtäminen, siitä tykkään kovasti, Jyväsjärven poikki tosta Päijänteelle.” (nainen -51.)

”...ja sit just toi et voi lähtee luontoon ja silti kuitenkin tässä kaupungin kyljessä.” (nainen -38.)

Viihtymiseen Lutakossa vaikuttaa eniten siis asunnon sijainti lähellä palveluita ja keskustaa. Koska asukkaat haluavat ympärilleen myös rauhaa, tärkeää oli sijainti lähellä keskustaa, ei keskustassa. Viihtyminen on monien asioiden summa. Vaikka asunto olisi viihtymisen kannalta täydellinen, saattaa asukas silti viihtyä huonosti esimerkiksi sosiaalisten kontaktien puutteen vuoksi. Jotta viihtyisimme hyvin, pitää asioiden olla tasapainoissa. Sosiaalisia kontakteja ei voi korvata television katselulla, eikä kaunis piha korvaa epäkäytännöllistä asuntoa.

Maisema järvelle

Maisema ymmärretään maantieteessä yleensä visuaalisena havaintona. Maisemaan liittyy merkityksellisiä havaintoja tietystä paikasta. Maisema tarvitsee näkijän ja kokijan, joka havainnoi ympäristöään ja kokee sen maisemaksi. Ihminen joutuukin koko ajan tulkitsemaan, havainnoimaan ja arvottamamaan ympäristöään. (Särkkä 1997, 42.) Arvostuksen kautta syntyvät ihannemaisemat. Ilmonen (1997, 24) kirjoittaa, että suomalaisen ihannemaisemaan kuuluvat edelleen vesi ja ranta, saaret, selänteet ja kukkulat.

Tutkimuksessani maisema koettiin tärkeäksi tekijäksi kysyttäessä viihtyvyydestä. Koska Lutakko sijaitsee järven rannalla, rantamaisemaa pidettiin itsestään selvänä ja mikäli maisemaa ei kaikista ikkunoista näkynyt, se koettiin ikävänä asiana. Maiseman valoisuus, näkymä järvelle ja avaruus olivat vaikuttaneet tietyn asunnon valintaan. Naapurien läheisyys ei haastateltavien mielestä kuulu hyvän maiseman elementteihin mutta siihenkin oli totuttu.

”..et täähän (naapurien läheisyys) häiritti mua alkuunsa mut kaikkeen pitää tottua ja ku jokaisen pitää elää...Aluks tuntu ku en oo tälläläilla ollu, että vastapäätä. Tottunu, meinaan siellä ei kukkaan välitä eikä kukkaan kiinnitä toisiin huomiota, siellä istuvat melkein napasillaan, istukoon se on jokaisen oma koti.” (nainen -38.)

Lutakossa on muutamia korkeita tornitaloja, joista on näkymät Jyväsjärvelle tai kaupungin suuntaan. Vanhemmat ihmiset olivat valinneet asuntonsa sen mukaan, että korkealta ei näe enää niin hyvin. Jotta maisemasta saisi kaiken irti, asunto ei saanut olla korkeimmissa kerroksissa. Haastatellut eivät myöskään olleet valinneet asuntoa kaupungin puolelta, koska rantaraitin ja luonnon näkeminen koettiin tärkeämmäksi kuin kaupunkimaisema.

”Minä olen oikeen tyytyväinen tähän korkeustasoon...kaikista tärkeintä minusta on, että tässä nyt näkyy tämäkin ranta. Minä en oikeen erota yksityiskohtia ja jos 12. kerroksesta yrittää kattoa tähän lähivesistöön niin tulee aina jälki ikkunaan.” (mies -27.)

Hyvänä maisemana pidetään siis sellaista, jossa pääosassa on luonto. Erityisen tärkeänä osana maisemaa on vesi. Avaruus lisää maiseman hyvyttä ja vesi usein tuokin maisemaan juuri avaruutta. Hyvästä maisemasta pystyy myös näkemään vuodenaikojen vaihtelut ja sään muutokset.

”...Vuodenaikojen vaihteluiden näkeminen ja veden näkeminen on tärkeitä ja sit semmonen avaruus ettei ole heti ikkunan eessä mitään.” (nainen -44.)

”...ja sit tää avaruus on sellanen, että se niinku tekee maisemasta sellasen ettei tuu mitään niinku ahistuksia.” (mies -43.)

Sään vaihteluiden katsominen todettiin harvinaiseksi mahdollisuudeksi kaupunkiasunnossa. Kun asuu järven rannalla, maisemasta huomaa heti, millainen sää on tai on tulossa. Maisemalla on siis muutakin merkitystä kuin esteettisyys. Hyvänä maisemana pidettiin myös sellaista, joka sisältää vaihtelevaa maastoa ja liikennettä, erityisesti kevyttä liikennettä.

”Se on yllättävän mukavaa tää esimerkiksi tää rantaraitin liikenne kun se on tossa lähellä niin se vaan virkistää kun ihmiset tossa liikkuu oli ne sitten nuoria tai vanhoja ni mä tykkään, kun ne tossa liikkuu. Se on sellasta seuraamista, vaik ei toivo et kumpikaan tuntis itseään mitenkään niinku katselluks sen verran etäisyyttä on.” (mies -43.)

”Tässähän on semmonen tilanne, että tän alueen uimarannatkin on tossa meidän parvekkeen sivulla, siinähan mulle on tehtävää ku pitää seurata kesän uimapukumuotia.” (mies -27.)

Hyvä maisema on siis vilkas ja siinä on tapahtumia ja seurattavaa. Liikenteen seuraaminen voi jollekin olla itse tarkoitus ja siksi maisema onkin niin tärkeä. Toisaalta, jos maisemassa on liikaa elämää, siitä saattaa seurata meteliä, joka taas koetaan häiritseväksi. Meteliä voivat aiheuttaa myös nurmikonleikkurit mutta meteliä kestetään paremmin, koska viheralueita pidetään tärkeinä maisemallisesti ja oleskelun kannalta. Puiden näkeminen kuuluu hyvään maisemaan ja Lutakossa toivottiinkin keskuspuiston valmistumista, jotta maisema parantuisi ja viheralueet lisääntyisivät. Puisto tuo myös avaruutta ja tilan tuntua. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että liian tiivis rakentaminen pilaa maiseman. Varsinkin keskellä asuinalueita olevissa taloissa koettiin hieman ahtauden tuntua. Arveltiin myös, että aluksi taloja rakennettiin väljemmin ja uusia taloja taas rakennetaan tiiviimmin.

”On mun mielestä hieman liian tiheästi rakennettu tähän mennessä ja tuo loppu tulee kuulemma vielä tiheemmin, että minusta onks järkee näinkin pienelle alueelle”. (nainen-51.)

Maisemaan kuuluvat myös äänet. Lutakon asukkaat pitivät ohi kulkevien laivojen ääniä maisemaan sopiviksi ja kuuluviksi. Ne eivät mitenkään häirinneet asukkaiden arkea, vaan toivat ennemminkin piristystä ja eloa maisemaan.

”...ihan kiva kattella tuolta keittiön ikkunasta ku laivat menee”. (nainen -38.)

”Sitte tähän laivaliikenne on oikeen miellyttävää tässä, tämä rooli, mikä tässä on, ei se häiritse tässä maisemassa lainkaan, päinvastoin se rikastuttaa.” (mies -43.)

Jotta maisema olisi hyvä, sen pitää herättää tunteita, erityisesti viihtymisen tunteita. Koska Lutakko sijaitsee järven rannalla, maisema koettiin erityisen tärkeäksi ja jopa perusteeksi asunnon valitsemiselle. Asukkaat saattavat viettää aikaa pelkästään maisemaa ja ihmisiä katsellen. Hyvässä maisemassa arvostetaan erityisesti puhdasta luontoa. Maiseman esteettisyys ja arvostaminen vaikuttavat siihen, miten ihmiset suhtautuvat luontoon yleensä ja maiseman laatua parantamalla voidaankin parantaa myös ihmisten suhdetta luontoon (Särkkä 1997, 42).

Ympäristön puhtaus ja siisteys sekä vaikutus terveyteen

Yhtenä teemana haastatteluissa oli siisteys ja puhtaus. Asukkaat arvostivat suuresti luontoa ja sen puhtaana pitämistä. Erityisesti järven puhtaus koettiin arvokkaana asiana. Lutakkoa pidettiin yleisesti siistinä mutta pahoiteltiin sitä, että myös roskia ja roskaajia löytyy. Epäiltiin kuitenkin, että suurin osa roskaajista on sellaisia, jotka eivät asu Lutakossa eli ovat vierailulla tai ohikulkumatalla.

”No kyllähän kohtalaisen puhdasta on, että meillä (Lutakossa) vähemmän on niitä sikailijoita, että ei välitä mitään. Ne ei oo yleensä asukkaita että ne on niitä satunnaisia vierailijoita.” (mies -43.)

Ympäristöä pidettiin kauniina esimerkiksi istutusten vuoksi ja siksi toivottiin, että ne säilyisivät siisteinä. Osa vastaajista totesi, että siisteyden merkityksenkin tajuaa vasta kun on epäsiistiä. Lutakkoa pidettiin siistinä, koska sen roskaisuuteen ei ollut kiinnitetty paljonkaan huomiota. Toisaalta Lutakossakin todettiin olevan erittäin epäsiistejä alueita, kuten keskeneräinen keskuspuisto. Myös Lutakkoon kuuluva, matkakeskukseen johtava, kävelysilta sai paljonkin moitteita epäsiisteystensä. Asukkaat eivät ymmärtäneet, miten se oli päästetty niin huonoon kuntoon ja, miten ihmiset voivat roskastaa niin paljon,

vaikka roskiksia on tasaisin väliajoin. Sillan käyttö koettiin joskus jopa epämiellyttäväksi hajun ja roskien takia.

”...se on aivan uskomaton (matkakeskuksen silta) siis oikeen käyntikortti Jyväskylän kaupungille. Oikeen todella siis hissi ja kaikki ne hajut, ei sinne voi mennä...” (nainen -51.)

”...ja messuputkihan on ihan siivoton, siellä on mehupurkit, kaljatölkit...kun kukaan ei vastaa siitä siivoamisesta.” (nainen -44.)

Lutakkoa pidettiin siis ylipäättään siistinä. Ainoastaan muutamiin seikkoihin oli kiinnitetty erityisesti huomiota. Varsinaisia taloja ja niiden pihapiirejä sekä rantaraittia pidettiin erittäinkin siisteinä. Huonona käyntikorttina toimivat keskuspuisto ja matkakeskuksen silta, joiden hoitamattomuutta ihmeteltiin. Todettiin myös, että lain myötä ihmisten pitäisi opetella korjaamaan koiriensa jätökset pois. Aukkaat olivat huomanneet, että kaikki koiranomistajat eivät olleet siihen vielä totuneet.

”...nythän tää laki sanoo, että pitäis myöskin koirien jätökset ottaa pois. Kaikki ei oo ehkä tottuneet siihen ajatukseen, että se koskee minua koiran omistajana ja varsinkin jos se jää tohon jalkakäytävälle. Mä toivonkin, että semmonen, joka ne pökäleet siihen jättää ni sotkis omat kenkensä mahdollisimman pian.” (mies -43.)

Jos omaa lähiympäristöä ei koeta arvostamisen arvoiseksi, se heijastuu myös yleisesti käsitykseen ympäristöstä (Särkkä 1997, 42). Ja jos ympäristöä ei arvosteta, sinne on helpompaa heittää esimerkiksi roskia tai aiheuttaa muuta haittaa. Aukkaat pitivät luontoa ja sen säästämistä tärkeänä. Mutta kysyessäni, säästävätkö aukkaat itse luontoa jollakin tavalla, mitään konkreettista olikin vaikeaa keksiä. Suurin osa totesi muistuttavansa keskiverto suomalaista, joka ei heitä roskia luontoon eikä turhaan katko oksia puista tai vahingoita kasveja. Melkein kaikki myös totesivat lajittelevansa jätteet ja jopa silloin tällöin keräävänsä roskia maasta.

”...enemmänkin toivoisin, että olis sitä roskaamisen puutetta ihmisillä, tietysti tilannehan on semmonen, että jos paikat on oikeen puhtaat niin kynnys heittää se ensimmäinen roska on jonkin verran korkeempi...” (mies -27.)

”Ihmettelen sitä, että on niin paljon tuotteita ja pakkauksia, jotka täytenä sopii taskuun mutta tyhjänä ei.” (mies -27.)

Ympäristön siisteys ja puhtaus vaikuttavat viihtyvyyteen, ne koetaan tärkeiksi. Ympäristön säilyttäminen on jokaisen vastuulla ja erityisen tärkeää se on tulevaisuuden kannalta. Sen lisäksi, että ympäristön puhtaus vaikuttaa viihtyvyyteen, se vaikuttaa terveyteen. Maiseman esteettisyydellä jo todettiin olevan vaikutusta yleiseen hyvinvointiin ja terveyteen. Korpela (1997, 61) kirjoittaa, että lähiympäristön luonnonmukaisuudella ja vihreydellä on ainakin lyhytaikaisia, välittömästi todettavia fysiologisia ja psyykkisiä terveysvaikutuksia, kuten nopeampi palautuminen keskittymistä vaativista ja stressiä aiheuttavista tilanteista. Tietysti myös hyvät ulkoilumahdollisuudet myös edesauttavat liikkumaan lähtemistä ja terveyden ylläpitämistä.

Vanhemmat ihmiset olivat asuntoa hankkiessaan ajatelleet tietysti myös terveyttään. Asunnossa piti olla hyvät mahdollisuudet liikkua apuvälineidenkin kanssa ja ulkona piti pystyä hengittämään hyvin. Ulkoilman arveltiin olevan terveellisempää Lutakossa kuin keskustassa, ainakin kun rakennustyöt on saatu valmiiksi. Joillekin asukkaille esimerkiksi allergiat aiheuttivat sen, että liikkumista ulkona jouduttiin vähentämään joihinkin aikoina.

”Vanhan ihmisen pitää ajatella aina myös hengityselimiään, siellä on aina pölyä, ehkä toivottavasti täällä (Lutakossa) on tulevaisuudessa vähemmän pölyä kuin keskustassa.” (mies -27.)

Kukaan vastaajista ei ensimmäisenä liittänyt yhteen auton käyttöä ja luonnon säästämistä. Koska Lutakko kuitenkin sijaitsee palvelujen lähellä, auton käyttöä pyrittiin vähentämään ja tekemään kauppamatkatkin kävellen tai pyörällä. Mukavuus ja helppous menivät kuitenkin säästämisen edelle eli suuret ostokset haettiin autolla. Kaikilla ei ollut edes autoa käytössä, joten ekologisuus siinä mielessä tuli automaattisesti. Muutamat haastateltavat olivat muuttaneet alueelle asuttuaan omakotitalossa ja heidän kokemuksensa mukaan, omakotiasujat ovat ehkä tottuneet elämään säästeliäämmiin. He ovat tottuneet säästämään vettä ja kierrättämään jätteitä enemmän, ja ovat siis sillä tavalla ekologisempia kuin koko ikänsä kerrostalossa asuneet.

Kokemukset ympäristön turvallisuudesta

Tuija Hämäläinen (2002) on tutkinut pro gradu -työssään Jyväskyläläisten 20-30-vuotiaiden naisten kokemuksia turvallisuudesta ja peloista. Turvattomuuden kokeminen

voi olla objektiivista, jolloin turvattomuus on riippumatonta yksilöiden omista arvioinneista. Tai subjektiivista, jolloin turvattomuus on omaa turvattomuuden kokemista, joka perustuu oikeaan tietoon tai luuloon uhasta. Hämäläisen (2002) tutkimus osoittaa muun muassa, että naisilla on monia keinoja edistää oma turvallisuuttaan. Monet rajoittavat tarvittaessa liikkumistaan tai välttävät pelkoa aiheuttavia kohteita. Tilanteisiin varaudutaan etukäteen ja pelkoon yritetään suhtautua järkevästi. Omassa tutkimuksessani juuri kukaan Lutakossa asuvista ei tuntenut pelkoa.

”Sanotaan että aika paljon tai paljon ja paljon liikun öiseen aikaankin kaupungilta kotiin, ni ei oo koskaan yhtään kertaa tullu semmosta pelottavaa tilannetta.” (nainen -51.)

Lutakossa ei haastateltavien mukaan juurikaan ollut paikkoja, joita he olisivat vältelleet väkivallan pelon takia. Joistakin paikoista oli syntynyt mielikuvia pimeästä ja pelottavasta paikasta mutta niihinkin suhtauduttiin järjellä. Ainoastaan tanssitali Lutakon kohdalla saatetaan vältellä pimeällä, koska siihen liitetään huumeiden ja alkoholin käyttö. Yleisesti Lutakossa koetaan olevan valoisaa ja sen edesauttavan turvallisuutta.

Turvalliseksi ympäristöksi luokiteltiin sellainen alue, jossa ei ole pimeitä kohtia, kulmia tai kulmauksia. Ylipäänsä alue, josta näkee heti mitä siellä on, on turvallisen tuntuinen. Paikkoihin, joihin ei ole suoraa näköyhteyttä tai jotka ovat läpikulkupaikkoja, muodostuu helpommin pelkoa aiheuttavia jengejä.

”...musta ainakin on epämiellyttävää, että tulee johonkin ja sitte ei tiedä mitä siellä on, et täällähän (Lutakossa) on se avaruus et näkee ympärilleen.” (nainen -44.)

Kokemukset naapureista ja häiritsevistä melusta

Kaupungissa on aina naapureita mutta nykyaikana mielikuvat kaupunkiasumisesta liittyvät silti yhteisöllisyyden katoamiseen. Perheiden elämä on keskittynyt asuntojen sisälle eikä naapureiden kanssa välttämättä olla tekemisissä. Naapureiden kanssa eletään kuitenkin sovussa ja tarvittaessa annetaan naapuriapuakin. Naapurustoissa elää yleensä hyvän päivän tuttu -periaate, joka on tärkeä sosiaalisen vuorovaikutuksen muoto. Siihen voivat kuulua tervehdykset, hyvän päivän -toivotukset tai päännyökkäykset. Se rakentaa

yhteenkuuluvuuden tunnetta ja toimii mahdollisena aloituksena syvemmälle tuttavuudelle. (Bergman 1991; Silvennoinen & Hirvonen 2002, 30.)

”Täs on 18 asuntoo vaan ja kaikki tuntee toisensa, ettei oo semmosta ettei portaassa joku sano päivää.” (mies -36.)

Lutakossa asukkaat tuntevat ainakin lähimmät naapurinsa ja vähintään tervehtivät heitä rappukäytävissä. Joissakin taloissa, varsinkin pienemmissä, naapureiden kanssa ollaan enemmänkin tekemisissä. Yhdessä hoidetaan pihaa ja tarvittaessa naapureita myös autetaan pienissä kodin asioissa.

”...että kyllä täältä talosta löytyy venttiilin puhdistajaa ja tämmösiä että tämmöstä talkoohenkee vähän on.” (mies -36.)

Suuremmissa taloissa, joissa asuntojen määrä lähenee viittäkymmentä, naapureita ei välttämättä tunnetta edes kasvoilta. Mutta silloinkin tunnetaan useimmiten seinänaapurit. Aktiiviset asukkaat, jotka toimivat taloyhtiöitten hallituksessa tai asukasyhdistyksessä tunsivat naapureitaan enemmän, koska tapasivat heitä muuallakin kuin rappukäytävissä. Alueen asukkaita saatettiin tavata myös paikallisissa ravintoloissa. Yhteisissä tapahtumissa, kuten pihatalkoissa tavattiin myös naapureita ja niihin osallistuttiinkin osittain yhteisöllisyyden takia. Jotkut olivat solmineet naapureiden kanssa syvempiäkin suhteita ja kävivät heidän luonaan kylässä. Yleensä se vaati perusteeksi kuitenkin jonkun muun tekijän kuin naapuruuden, kuten esimerkiksi yhteisen harrastuksen tai samanikäisyyden.

”Tossa seinänaapurissa on samanikäinen nainen kun minäkin niin meistäkin on tullu tosi hyvät ystävät et liikutaan paljon toisissamme.” (nainen -51.)

Vaikka naapureiden kanssa tervehtimistä pidettiin tärkeänä, harva silti kaipasi varsinaista yhteisöllisyyttä. Pinnalliset suhteen naapureihin riittivät tai läheiset suhteen muutama naapuriin. Myös rauhassa olemista kaivattiin, jota liian läheiset naapurisuhteet olisivat saattaneet vaatimuksineen haitata.

”Mä oon ihan onnellinen, ku joka paikassa on ollu semmonen, että ei oo omaa rauhaa saanu olla, kun tungettiin millon tungettiin, et tääl ei oo semmosta, mutta jutellaan kuitenkin...” (nainen -38.)

Silvennoinen & Hirvonen (2002, 30) raportoivat ruotsalaisen Skjaevelandin tutkimuksesta, jonka mukaan naapurielämää ja vuorovaikutusta voidaan tutkia neljän eri ulottuvuuden kautta. Ensimmäiseen ulottuvuuteen kuuluvat heikot sosiaaliset suhteet, jotka tarkoittavat tuttavuutta ilman vastavuoroisuuden velvoitetta tai yksityisyyden menettämistä. Toiseen naapurien väliset konfliktit ja kolmanteen naapurien kiintyminen toisiinsa, mikä tarkoittaa kiintymistä fyysiseen ympäristöön ja positiivista vuorovaikutusta naapurien kesken. Neljänteen ulottuvuuteen sisältyvät naapuruutta tukevat teot, kuten vastavuoroinen apu.

Tehtyjen haastattelujen perusteella, Lutakon alueeltakin löytyy kaikkia naapuruuden ulottuvuuksia. Joillakin ihmisillä sosiaalinen verkosto on muualla kuin asuinpaikalla, kuten työpaikalla, niin laaja, että naapureita ei enää tarvita. Toiset taas kaipaavat ympärilleen naapureita tuomaan turvaa ja kontakteja. Konfliktiejakin löytyy siinä muodossa, että joissakin taloissa oli asukkaita varoiteltu liian kovan metelin takia ja he olivat muuttaneet pois.

”On meillä ollu taloyhtiössä jopa niin paljon (melua), että on jouduttu irtisanomaan... ihan niinku viimeiselle varoitukselle asti... Et jos kerran toiset joutuu muuttamaan pois talosta metelin tähden ni jossain vaiheessa täytyy sekin ratkasu tehdä, että metein aiheuttaja muuttaa pois talosta.” (mies -43.)

Kuten aikaisemmin jo mainitsin, joissakin taloissa esiintyi myös selkeää vastavuoroisuutta eli naapureita autettiin mahdollisuuksien mukaan. Samalla odotettiin apua saatavan, jos sitä itse tarvittaisi. Yhteisöllisyyttä voidaan pitää yhtenä asumisen laatutekijänä mutta, jos asukkaita ei yhteisöllisyys kiinnosta, voidaan huomio kiinnittää myös muihin tekijöihin, kuten turvallisuuteen ja mahdollisuuteen pitää yllä yksityiselämää. Niiden avulla voidaan kehittää lähiympäristöä viihtyisämmäksi. (Silvennoinen & Hirvonen, 2002, 31.)

Kerrostaloissa ihmisillä on selkeät tavat, joilla oma koti rajataan julkisesta tilasta. Ennen kuin vierailija pääsee asuntoon sisälle, on ylitettävä monta rajaa, kuten ulko-ovi, valittava hississä oikea kerros ja viimein asunnon ovi. Mitä lähempänä asumme toisiamme, sitä selkeämmät rajat ovat (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 31.). Omassa asunnossa voi tehdä mitä haluaa, kunhan se ei häiritse muita ja riko näin rajoja. Jos naapuriasunnosta kuullaan meteliä, se häiritsee, koska se tulee omalle reviirille. Silvennoisen ja Hirvosen (2002) tutkimuksen mukaan äänten häiritsevyys riippuu vuorokaudenajasta ja äänen

voimakkuudesta. Häiritsevyys riippuu myös siitä, miten välttämättömiksi äänet koetaan. Esimerkiksi kovaääninen juhliminen ärsyttää enemmän kuin korjaustöiden äänet. Sama koskee lasten ääniä tai liikkumista rappukäytävässä, ne eivät ärsytä yhtä paljon kuin vaikka huutamisen ja riitelyn äänet.

Tutkimuksen (emt.) mukaan ihannekerrostalossa ei asu häiriköiviä naapureita ja siellä on hyvä äänieristys. Hyvän kerrostalon ominaisuuksia ovat myös hyvä naapurihenki ja mahdollisuus omaan rauhaan. Kerrostaloasumiseen liittyy myös tietty varpaillaan olo, koska yritetään olla häiritsemättä naapureita. Toisinaan joudutaan ehkä luopumaan joistakin asioista, kuten pianonsoitosta illalla. Naapurustossa voidaan todeta olevan kaksi ääripäätä, joista toinen on välinpitämättömät metelöijät ja toinen on niuhottavat kyttäjät. Näiden väliin mahtuvat ne niin sanotut normaalit asukkaat, jotka eivät aiheuta suurempia häiriöitä, eivätkä myöskään häiriinny normaaleista äänistä. (Silvennoinen & Hirvonen 2002.)

”...minä jonkun verran pelkään, että aiheutamme me, kun olen muutamilta naapureilta kysynyt, että kuuluuko täältä ääniä, ku yleensä annan radion olla auki...” (mies -27.)

”Mä oon kyllä toisaalta sanonu, et kerrostaloon kuuluu toisaalta eläminen et pitäis pikkasen niinko...jos omakotitalo asukkaat sellaset jotka haluaa täydellistä rauhaa ni ei välttämättä kerrostalossa viihdykkää mut kyllä täällä hyvät eristykset on, että ei täällä normaalit äänet kuulu, että kyllä täällä elämisen mahdollisuudet on.” (mies -43.)

Lutakon asukkaat olivat yleisesti sitä mieltä, että oma talo oli hyvinkin rauhallinen ja äänieristykset olivat kunnossa. Toisinaan ulkopuolinen meteli häiritsi, mutta siihenkin oli totuttu ja se ymmärrettiin pakolliseksi.

”Olemme olleet hämmästyneitä et ku talon rakenteista puhutaan ni miten on saatu nämä melueristykset rakennettua ja ulkopuolisesta metelistä vähän sama juttu.” (mies -36.)

”Ei häiritse (melu), tietysti jos herkistyy oikeen kuuntelemaan, ni kuuluuhan sieltä ääniä... ja tämä yhteisöasuminen oikeestaan edellyttää sitä, ettei herkistäkään sitä korvaansa erityisesti että kuuluuko naapurissa. (mies -27.)

Ulkopuolisesta melusta häiritsevimpänä koettiin, varsinkin kesäaikana, liikenne ja moottoripyörien sekä nurmikoneleikkauksen äänet. Nurmikon leikkaus ymmärrettiin

välttämättömäksi, mutta toivottiin, että taloyhtiöt voisivat leikata nurmikkonsa vaikka samaan aikaan, niin melua syntyisi harvemmin.

Ympäristöministeriö säätelee rakennusten ääneneristystä rakentamismääräyksillä, jotta rakennuksiin ja tiloihin saadaan riittävän hyvät ääniolosuhteet. Koska äänien kantautuminen vaikuttaa asunnossa viihtymiseen ja rakennusten toimivuuteen, määräyksissä otetaan erityisesti huomioon viihtyisyysnäkökohta. Häiritsevät äänet voivat vaikeuttaa lepoa ja työskentelyä. Ääniolosuhteet koetaan viihtyisiksi, jos tilat ovat hiljaisempia kuin pelkästään terveellisyyden kannalta vaaditaan. (Valtion ympäristöhallinnon verkkosivu 2005.)

Riittävätkö alueen palvelut?

Yleensä asuinalueilla on edes jonkinlaisia kaupallisia tai muita palveluita. Eri tilanteessa olevat ihmiset kaipaavat erilaisia palveluita. Autottomat ihmiset haluavat lähikaupan tai helpot yhteydet muihin kauppoihin. Liikuntarajoitteiset kaipaavat ehdottomasti lähikauppaa ja suurin osa ihmisistä tarvitsee myös sairaanhoidon palveluita. Lapsiperheet kaipaavat hoitopalveluja ja puistoja. Lutakossa toimii lähikauppa ja muutamia ravintoloita. Lisäksi siellä on ollut filmivuokraamo ja kukkakauppa, mutta ne ovat lopettaneet kannattamattomina. Lutakosta pääsee keskustaan helposti, eivätkä automarketitkaan ole tavoittamattomissa pyöräillen tai kävellen. Tulevaisuudessa alueella tulee asumaan enemmän ihmisiä ja palvelutkin saattavat lisääntyä. Toisaalta keskusta on niin lähellä, että palvelut voidaan hakea myös sieltä.

Yleisesti Lutakon asukkaat ovat tyytyväisiä alueen palveluihin, varsinkin ravintoloihin. Lähikauppa sai kehuja useimmilta, mutta toisaalta joidenkin mielestä se on riittämätön ja kalliskin. Suurin osa haki kaupan palvelut keskustasta tai kauempaa ja lähikauppa toimi täydentävänä palveluna. Sataman palveluita oli käyttänyt osa, varsinkin kahvilaa. Risteilyilläkin oli käyty tai ainakin odotettiin päästään sellaiselle.

”Kyllähän me käytetään keskustan palveluita mutta se ei tarkoita sitä, tääl on erinomainen lähikauppa.” (mies -36.)

”Ei kyllä oikeen kaupan palvelut riitä, että tuo yks pieni myymälä mutta emmä oikeen usko, että tänne helposti kaupan alan kilpailua muodostuu. Vielä täällä asukasmäärä lisääntyy mutta minä luulen, ettei kaupan järjestöjä oi-

keen kiinnosta lisätä tänne, koska se on myös kannattavuuskysymys.” (mies -27.)

”Ei täällä kuitenkaan niin kauheesti sit asukkaita tuu olemaan ja sitte kuitenkin ni kaikki nämä ihmiset eivät ole ympäri vuorokauden täällä vaan pendelöi tuolla työalueella ja tekevät ostoksia samoilla matkoilla. (mies -27.)

Asukkaat ymmärsivät, että alueelle ei voi muodostua kovinkaan paljon palveluita tai kilpailua, koska asukasmäärä jää melko pieneksi. Lisäksi ihmiset liikkuvat paljon esimerkiksi työmatkoilla sekä muuten ja hoitavat kauppareissunsa samalla. Yksi asia, mitä kuitenkin kaivattiin, oli pankkiautomaatti. Melkein kaikki olivat myös pahoillaan kukkakaupan lopettamisesta.

”Tietysti tässä huolena on, että asukkaat ei löydä näitä Lutakon palveluita, ei käytä niitä niin tehokkaasti, että aina on se vaara olemassa, että ne häviää ja sitte se harmittaa ku pitää, että ei oo sitä välitöntä läheisyyttä. (mies -43.)

”Se kukkakauppa oli yks menetys mikä meni, sitähän käytti kuitenkin paljon läpikulkuliikennekin ja se oli hyvä kukkakauppa. (nainen -44.)

Yksi asukkaista totesi myös, että Lutakossa ei juurikaan ole sellaisia palveluita, mitä kaupunkilaiset varta vasten tulisivat hakemaan. Jonkin erityisen palvelun saaminen alueelle saattaisi siis elvyttää myös muita palveluita ja tuoda lisää asiakkaita ja sitä kautta kilpailua. Kaupan palveluihin asukkaat ovat suurin piirtein tyytyväisiä. Julkisista palveluiden puutteesta, kuten terveydenhoidon puutteesta, kukaan ei maininnut mitään. Nämä palvelut on siis todennäköisesti totuttu hakemaan keskustasta.

Kulttuuritarjontaa Lutakossa pidettiin hyvänä. Alueella sijaitsee messukeskus, jossa järjestetään paljon tapahtumia, kuten konsertteja ja tietysti messuja. Lisäksi Lutakossa on tanssisali, jossa järjestetään keikkoja. Asukkaat olivatkin tyytyväisiä kulttuuripalveluihin eivätkä kaivanneet juuri mitään lisää. Suurin osa oli käynyt messuilla mutta konsertteja pidettiin ehkä hieman kalliina. Vanhemmat ihmiset pitivät paljon myös satamassa järjestettävästä Ween maan Viljaa – markkinatapahtumasta. Lutakossa järjestettiin tänä vuonna myös ensimmäiset omat kulttuuripäivät, jotka keräsivät melko paljon osallistujia. Varsinkin Lutakon historiasta kertovat tapahtumat kiinnostivat asukkaita.

Lutakon palveluita pidettiin alueen kokoon riittävinä, vaikka joitakin asioita toivottiinkin kehitettävän. Asunnon ja asuinpaikan valintaan Lutakossa oli vaikuttanut hyvä pal-

veluiden saatavuus, vaikka sillä tarkoitettiin suurimmaksi osaksi keskustan palveluita. Oman alueen lähipalveluita kuitenkin arvostettiin ja niitä pyrittiin myös käyttämään, jotta saatavuus säilyisi jatkossakin. Tärkeää oli palvelujen olemassaolo, vaikka niitä ei käytettäisikään. Oli tärkeää tietää, että voi lähteä jonnekin jos siltä tuntuu.

Käyttäjien rantaraitti

Mahdollisuus liikuntaan voidaan nähdä kansalaisten peruspalveluna (Rautiainen 2003). Lähiulkoilupaidat kannustavat liikkumaan olemalla helposti tavoitettavissa. Liikunnan helppous kannustaa liikkumaan ja suomalaisten suosituin liikuntamuoto onkin kävely kevyen liikenteen väylillä (Rautiainen 2003). Jyväskylässä Jyväsjärven ympärille sijoituvalla rantaraitilla on mahdollisuus liikkua niin kävellen, pyörällä kuin rullaluistimillakin. Sen varrelle on sijoitettu taideteoksia ja valoja, lisäksi siellä sijaitsee ainakin kaksi uimapaikkaa. Talvisin Jyväsjärven jäällä on mahdollisuus hiihtää ja luistella tai vain istua ja syödä grillattua makkaraa.

Lutakon asukkaat käyttävät rantaraittia erittäin ahkerasti. Suurin osa käyttää sitä päivittäin joko työ- tai kauppamatkoihin tai vapaa-ajalla. Asukkaat harrastivat raitilla kävelyä, joko sauvoilla tai ilman sekä pyöräilyä ja rullaluistelua. Melkein kaikki sanoivat talvisin myös hiihtävänsä järven jäällä. Liikuntamahdollisuuksia pidettiin siis hyvinä ja raitille lähdettiin myös sen kauneuden vuoksi. Rantaraitti on mahdollista kiertää eripituisina lenkkeinä ja kaikki sanoivatkin vaihtelevansa käyttämäänsä reittiä.

”Tässä on kaks semmosta meille vanhuksille sopivaa reittiä, toinen on ku kiertää tuolta Äijälänsillalta ja tulee tuolta Kuokkalan sillalta pois ja toinen sitte taas Ylistön sillallasta ja Kuokkalan sillan kautta...” (mies -27.)

”..että jos mää lähden tästä pyörällä kaupunkiin, niin mä melkein koukkaan tosta rantaraitin kautta, vaikka suurin reitti olis tuolta, ihan sen takia, että se matkana antaa semmosen mukavan olon.” (mies -43.)

Asukkaiden matkat kulkevat usein rantaraittia pitkin myös kauppapuutarhaan eli Viherlandiaan, jossa voi käydä ostoksilla tai vaan istumassa ja katselemassa ihmisiä. Tuulen suunta vaikuttaa usein reitin valintaan ja varsinkin Kuokkalan sillan todettiin olevan niin tuulinen, että sen käyttöä vältetään. Asukkaat käyttävät rantaraittia tasaisesti ympäri vuoden. Ainoastaan huonot kelit vähentävät liikkumista, varsinkin vanhemmilla ihmisil-

lä. Rantaraittia pidettiin yleisesti ottaen hyvin hoidettuna. Talvisinkin se on melko ajoissa aurattu ja hiekoitettu, vaikka tietysti parantamisen varaa on aina ja kokemukset vaihtelivat.

”Kunnossapito ei nyt välttämättä aina ole ihan hyvää, talviaamuisin reitti on usein auraamatta ja keväällä saa odottaa hiekkojen poistamista, koska huolto ei ehkä kuulu ihan kärkipäähän...” (mies -75.)

”...pääsääntöisesti pidetään hyvin. Tota mä vaan oon ihmetelly, että minkä takia siihen tänäkin kesänä tehtiin taas kiertotie, ja katkastiin vähäks aikaa, et eiks siinä suunnittelussa voi ottaa huomioon kaikki tämmöset poikkeemat, että tehtäs samanaikaisesti, ettei tarvi, että taas rakennetaan ja taas puretaan ja taas rakennetaan...” (nainen -43.)

Alueen keskeneräisyys oli siis vaikuttanut jonkin verran reitin kunnossapitoon, mutta senkin asian uskottiin korjaantuvan, kunhan viimeiset talot on saatu rakennettua. Asukkaat olivat huomioineet raitin varrella olevat taideteokset ja pitivät niitä erittäin tärkeinä ja onnistuneina. Toisaalta joku totesi, että kyllä niitä ilmankin pärjätään, vaikka ne mukavia ovatkin. Valaistus erityisesti oli onnistunut ja sitä pidettiin tärkeimpänä. Valaistus osaltaan vaikuttaa myös siihen, että raitti koetaan turvalliseksi liikkua myöhään illallakin.

”Se on hirveen turvallinen liikkua, että syksyinä ja talvi-iltoinakin. Mä oon kokenu sen sillai, et siellä ei oo ainakaan mulla ollu mitenkään uhkaavaa liikkua, siellä ei tarvi pelätä et ois jotain jengiä ja muuta.” (nainen -44.)

Liikkumisturvallisuutta pidettiin kohtalaisen hyvänä, vaikka siellä liikkuukin välillä ihmisiä jopa ruuhkaksi asti. Niiden, jotka raittia käyttävät, pitäisi ymmärtää, että se ei ole mikään kilparata ja että siellä liikkuu paljon myös lapsia.

”...vaarallinenkin sillä lailla et siinä on liikaakin väestöä ja nimenomaan rantaraitilla ku kulkee rullaluistelijat sauvoilla oikeen kovaa ni se on vaarallista ja sit koirien ulkoiluttajat ku sä et yhtään tiedä millon se naru on poikki tai millon se lähtee.” (nainen -51.)

Lutakon asukkaiden mielestä rantaraitti on sosiaalinen paikka, jossa tapaa paljon ihmisiä. Osa oli jutellut myös tuntemattomien ihmisten kanssa kävellessään raitilla. Yleensä raitilla jutellaan kuitenkin tuttujen, kuten naapureiden kanssa. Raitille lähdetään useimmiten yksin, mutta varsinkin vanhemmat ihmiset juttelevat mielellään tavatessaan. Jos

raitille lähdetään lenkille, silloin ei välttämättä halutakaan jutella kenenkään kanssa. Toisaalta lenkille lähdetään joskus myös siksi, että tavattaisiin ihmisiä ja tuttuja.

”Eihän me tuppisuu suomalaiset kovin paljon juttusille heittäytyä. Kyllä mä toisinaan kokeilen, et lähtiskö joku juttelemaan.” (mies -27.)

”Niin yksinhän sinne menee mutta monesti juttelee, ku on vanhempi ihminen, vanhemmat ihmiset monesti mielellään juttelee.” (nainen -39.)

Rantaraitti toimii siis useimmille sosiaalisena kohtauspaikkana ja sen olemassaolo on tärkeää, vaikka sitä ei usein käytettäisikään. Pelkkä ihmisten seuraaminen rantaraitilla on tärkeää ja lisää alueen viihtyisyyttä. Vaikka rantaraitin rakentamista on joskus vastustettukin, asukkaat arvelivat, että nykyään vastustajia tuskin enää on, niin suosittu raitti on.

”Kaiken kaikkiaan tästä rantaraitista täytyy kyllä antaa kymmenen pistettä ja papukaijamerkki kaupungille, se on kyllä tosi hyvä.” (mies -36.)

Osallistuminen

Asukkailla on nykyään mahdollisuus osallistua alueiden suunnitteluun ja siihen jopa tähdätään. On tärkeää saada mielipiteitä asukkailta ja käyttäjiltä. Ongelmana on kuitenkin käytännön organisointi. On vaikeaa saada kosketusta suureen asukasjoukkoon ja ylipäänsä herättää ihmisten mielenkiinto suunnittelua kohtaan. Usein jokin ryhmä, jolla ei ole valmiuksia etujensa ajamiseen, jää kuulematta. (Jalkanen ym. 1997, 45.) Asukkaita pyritään kuulemaan sekä uusien alueiden suunnittelussa, että vanhojen alueiden perusparannusten suunnittelussa. Asukkaat voivat vaikuttaa virallisten kanavien kautta osallistumalla kaavoitusprosessiin tai epävirallisten kanavien kautta, kuten median välityksellä tai asukasyhdistyksissä. Usein asukkaat tuntevat itsensä kuitenkin riittämättömiksi asiantuntijoiden rinnalla, eikä vaikuttamisen mahdollisuuksiin uskota. (Staffans 2004.)

Haastatelluista juuri kukaan ei ollut osallistunut varsinaiseen kaavoitustyöhön. Jotkut olivat käyneet katsomassa kaavoitussuunnitelmia ja pyrkineet varmistumaan, ettei esimerkiksi oman talon viereen ole suunniteltu mitään yllätyksiä. Suurin osa oli kuitenkin kiinnostunut osallistumaan suunnitteluun ja kaavoitukseen, jos siihen tarjoutuisi mahdollisuus. Jotkut olivat myös olleet mukana asukasyhdistyksen toiminnassa ja osallistu-

neet sitä kautta. Usein ihmiset, jotka kuuluvat taloyhtiönsä hallitukseen, osallistuvat ja ovat aktiivisia muissakin järjestöissä ja yhdistyksissä.

Asukasyhdistyksen kokouksissa käyneet uskoivat yhdistyksen pystyvän vaikuttamaan ainakin jollain tapaa. Asukkaat arvelivat, että asukasyhdistystä arvostetaan yleisesti eikä se ainakaan ollut vaikuttanut mitenkään negatiivisesti mihinkään. Lisäksi asukasyhdistykseltä saatiin tietoa alueen suunnittelusta ja mahdollisista asumiseen vaikuttavista hankkeista. Asukkaat olivat myös sitä mieltä, että jos ei itse ole aktiivinen, saattaa jäädä tiedon ulkopuolelle.

Alueen kehittämiseksi haluttiin keskuspuisto saada nopeasti valmiiksi ja mahdollisuuksien mukaan lisää parkkipaikkoja. Myös kulkuyhteyksiä rantaraitille toivottiin parannettavan ja lapsille yhteistä leikkipuistoa. Lisäksi toivottiin yhteisiä tapahtumia ja keskustelutilaisuuksia.

”...jotain sellaisia keskustelutilaisuuksia. Asukasyhdistys on tietysti jotain järjestäny, mut niihin on osallistuttu aika passiivisesti. Mutta enemmänkin sellasta, että ihmiset vaihtas mielipiteitään asioista ja mitä kukaki haluais, toiveita. Kaikki toiveethan ei tule toteutumaan mutta aina niistä vois poikia jotain hyviä ideoita.” (nainen -51.)

Haastatellut olivat siis melko aktiivisia ja oman alueen kehittäminen kiinnosti. Tietoa saatiin asukasyhdistyksestä ja lehtiä seuraamalla. Haastateltavat uskoivat, että asukasyhdistyksen kautta voi vaikuttaa joihinkin itselle tärkeisiin asioihin ja parantaa näin viihtyvyyttä ja hyvinvointia.

4.2 AINOLANRANTA

Imago ja viihtyminen

Ainolanrannalle ei ole rakennettu imagoa ehkä niin tietoisesti kuin Lutakolle. Ainolanranta on pienempi alue kuin Lutakko ja se kuuluu varsinaisesti Kuokkalaan. Ainolanrannassa on siis lähinnä asuintaloja ja palvelut ja työpaikat sijaitsevat Kuokkalan keskustan alueella.

Ainolanrannan asukkaatkaan eivät mieltäneet alueelle selvää imagoa. Mielikuvia alueesta ei välttämättä ollut lainkaan ennen sinne muuttoa. Perusmielikuva oli kuitenkin hyvä. Joku oli ennakkoon kuullut, että alueella asuu paljon ulkomaalaisia ja odotti siksi, että häiriöitä olisi enemmän. Kenenkään mielikuva ei ollut muuttunut ainakaan huomommaksi vaan pysynyt samana tai muuttunut hieman paremmaksi.

”No jos on ni positiivisempaan suuntaan. Tietysti ku tää on tullu valmiimaks ja on tullu istutuksia, ja tää on tavallaan asettunu, et tietä,ä et tällanen tää on ja et täs ei myllätä kaiken aikaa jotakin.” (nainen -51.)

”Oikeestaan luulin, että täällä ois ollu enemmänkin häiriötä. Se on semmonen just, että ku tänne on tullu ihmisiä monesta eri maasta, ni se mielletään että tää on semmonen häiriöherkkä alue mutta se on kyllä karissu ainakin kokonaan.” (mies -69.)

Haastatelluista osa oli myös sitä mieltä, että alue on rakennettu tiiviiksi ja sillä on haettu tietynlaista kaupunkikuvaa ja kaupunkimaisuutta. Tiiviys ei kuitenkaan välttämättä ollut asia, joka parantaa alueen imagoa vaan tuo ennemminkin vaikutelman ahtaudesta.

Kuten Lutakossa myös Ainolanrannassa haastattelemani asukkaat viihtyivät asuinpaikallaan hyvin tai erinomaisesti. Asukaskyselyyn vastanneista ainoastaan yksi oli viihtynyt alueella erinomaisesti, neljä oli viihtynyt hyvin ja loput seitsemän olivat viihtyneet välttävästi. Haastatellut mainitsivat viihtyvyyteen vaikuttavan muun muassa rantaraitin ja yleensä hyvät liikkumismahdollisuudet. Merkittävä tekijä oli Jyväsjärvi ympäristöineen. Liikkumismahdollisuuksia ja kaupunginläheisyyttä pidettiin tärkeänä ja ne vaikuttivat hyvinvointiin.

”No ehkä tää on justiinsa lähellä tota järveä ja sitte tää on kuitenkin semmonen rauhallinen paikka ja helppo liikkua.” (nainen -48.)

”No järven läheisyys loi mieluisan ympäristön ulkoilulle ja loi tunteen että oli kaukana kaupungin hulinasta, rauhallisuutta” (mies -80.)

Ainolanrannassa viihtymiseen vaikuttavat siis erityisesti rantaraitti ja järven läheisyys. Kuten Lutakossa, myös Ainolanrannassa on loistavat mahdollisuudet harrastaa ulkoliikuntaa sekä kesällä, että talvella. Keskeistä asuinpaikan valinnalle olikin hyvä sijainti liikuntamahdollisuuksiin ja keskustaan nähden sekä työ- ja kauppamatkojen helppous. Lisäksi ajateltiin, että perhe oli lähellä ja kylään oli helppo tulla. Asuminen ja eläminen tehtiin siis mahdollisimman helpoksi. Toisin kuin Lutakon asukkaat, Ainolanrannan asukkaat eivät maininneet palveluiden läheisyyttä tärkeimpänä tekijänä. Kummallakaan alueella ei mainittu itse asuntoa tärkeänä asuinpaikan valintaan vaikuttaneena tekijänä. Se saattaa johtua myös siitä, että asiaa pidettiin itsestään selvänä.

Valmiina saamassani asukaskyselyssä ei pyydetty varsinaisesti kertomaan, miksi viihtyy tai ei viihdy alueella. Sen sijaan kysyttiin alueen hyviä tai huonoja puolia, joiden voi ajatella liittyvän yhteen viihtymisen kanssa. Ainolanrannan lisäksi kyselyssä sai mainita koko Kuokkalaa koskevia asioita. Hyviä puolia mainittiin muun muassa; sosiaali- ja terveysaseman ja liikekeskusten palveluiden läheisyys, järven läheisyys, lyhyt matka keskustaan, alhaisempi vuokrataso, rauhallisuus, hyvät lenkkeilymahdollisuudet, uusi asuntokanta, hyvät maisemat ja yleensä viihtyisä asuinalue. Huonoja puolia taas olivat tuulinen silta, aivottoman työväenluokan suuri määrä (?), katuväkivalta, huonojen asioiden lisääntyminen, liika rakentaminen ja suuri ulkomaalaisten määrä. Koska kyseessä oli kyselyyn vastaaminen, jatkokysymyksiä ei voinut esittää ja osa näistäkin vastauksista kaipaisi lisäselvitystä.

Millainen on hyvä maisema?

Melkein kaikilla haastatelluilla oli suora näkymä Jyväsjärvelle. Molemmilla alueilla maisemaa arvostettiin todella paljon ja se teki asunnosta viihtyisämmän. Myös Ainolanrannassa asuvat pitivät hyvän maiseman tärkeimpinä tekijöinä luontoa ja vettä.

”Kyllä siihen kuuluu se vesi ja sitte luontoo eli puita ja metsää, vihreyttä kesällä ja talvella sitte lumisia puita.” (nainen -51.)

Ympäristön ja maiseman avaruus on tärkeää siksi, että ei koeta ahtautta eli naapuritalon seinä ei saanut olla liian lähellä omaa ikkunaa. Puhdas ilma vaikuttaa myös maiseman kauneuteen ja tekee siitä raikkaamman. Koska Ainolanrannasta on näkymä myös Luta-kon satamaan, laivat ja veneet sekä niiden äänet kuuluvat ehdottomana osana asukkai-den maisemaan.

Asukkaiden mielestä hyvään maisemaan kuuluu myös käytännöllisyys eli esimerkiksi lapsiystävällisyys. Siinä ei saa olla vaarallisia kohtia vaan katseen pitäisi pystyä lepää-mään. Hyvä maisema voi myös olla kaupunkimaisema. Varsinkin illalla, kun ikkunasta näkyvät vain kaupungin valot, korostuu kaupunkimaiseman kauneus. Asunnossa huo-nekalutkin saatettiin järjestää niin, että kaikkialta näkyy maisema mahdollisimman es-teettömästi.

*”...talviyöt ja -illat, kun kaupunki oli valaistu niin uskomattoman ihanaa. Mä muistan lopun ikääni sen maiseman, vaikka on muutettu toiseen paikkaan.”
(nainen -47.)*

Asukaskyselyyn vastanneista ainoastaan yksi mainitsi asuinalueen hyväksi puoleksi kauniin maiseman. Suurin osa vastanneista arvosti kuitenkin luontoa ja Jyväsjärven lä-heisyyttä, jotka varmasti kuuluvat hyvään maisemaan.

Maiseman pitää siis olla puhdas ja siisti. Alueen asukkaat pitivät ympäristöä melko siis-tinä ja puhtaana. Arveltiin, että puhtauteen kiinnittäisi enemmän huomiota jos ei olisi puhdasta. Tällä hetkellä Ainolanranta oli siisti ja sitä pidettiin melkein itsestäänselvyy-tenä. Toisaalta roskia ja koirankakkojakin näkyi silloin tällöin mutta ei niin paljon, että ne tekisivät alueesta epäsiistin. Osa asukkaista oli huomannut, että roskaaminen lisään-tyi Kuokkalan keskustaan mennessä mutta ranta-alue oli jätetty roskaamatta. Ehkä vih-reään luontoon on kuitenkin vaikeampaa heittää roskia kuin rakennetulle alueelle.

”Et se miten mä tässä liikun niin se tietysti, että Kuokkalan kaupoilla ja siellä se alue nyt saattaa monta kertaa olla vähän epäsiisti mut sille että ku liikkuu järven ympäri ni tää on kyllä ihan positiivinen tää ranta.” (nainen -51.)

Asukkaat arvostavat puhdasta luontoa ja yrittävät itsekkin säästää sitä mahdollisimman paljon. Tärkeänä he pitivät sitä, etteivät heitä roskia maahan ja ylipäättäen yrittävät laji-tella roskat myös kotona. Jotkut osasivat käyttää hyödyksi luontoa ja keräsivät sieltä

ruokatarvikkeita. Asukkaat pyrkivät säästämään luontoa, eivätkä ainakaan tahallaan sotkeneet sitä. Osa oli kuitenkin sitä mieltä, että voisivat tehdä enemmänkin

Kokemukset tiiviistä asumisesta

Lutakko on väljemmin rakennettu alue kuin Ainolanranta, jossa talot sijaitsevat viere vieressä. Kaikilla on siis naapureita ympärillään. Muuttaessaan kerrostaloasuntoon, jokainen on tiennyt saavansa naapureita. Kaikki haastatellut tunsivat naapurinsa ainakin kasvoilta ja tervehtivät heitä rappukäytävässä ja pihalla. Toisin kuin Lutakossa, juuri kukaan ei kuitenkaan ollut naapureidensa kanssa tekemisissä vapaa-ajallaan. Kyläilyä ei harrastettu eikä sellaista kaivattukaan. Asukkaat tunsivat saavansa ystävänsä muualta eikä naapureita sinänsä tarvittu. Kukaan ei myöskään kaivannut yhteistä järjestettyä tekemistä talon asukkaiden kesken. Ainoastaan Ainolan kesäteatterin tiloissa toivottiin ehkä pystyttävän järjestämään jotakin yhteistä koko alueen asukkaille.

”...ollaan juttusilla ohimennen joku sana sanottu mutta ei sillai mitään kylässä käydä et ei sillai olla tutustuttu. Mulla on ihan tarpeeks ystäviä muualta sitte.” (nainen -48.)

”Se mikä ois minusta kivaa, että tämä lähiseutu tässä Ainolan ympäristössä pystyis käyttämään tätä Ainolaa hyväksensä että ois jotain semmosta yhteistä...” (nainen -47.)

Naapurit ja yleensä ihmiset tuovat eloa ympäristöön ja taloon. Ainolanrannan asukkaista vain yksi mainitsi naapureiden häirinneen metelillään ja siitäkin oli lopulta päästy eroon. Naapureiden ääniin osattiin suhtautua, eivätkä ne eivät häirinneet. Ainolanrantaa pidettiin yleisesti rauhallisena alueena. Vettä pitkin kuitenkin kantautui joitakin ääniä esimerkiksi satamassa järjestetyistä juhlista. Niistä kuitenkin tiedettiin etukäteen ja osattiin siksi varautua.

Jotkut asukkaat olivat etukäteen ajatelleet, että vuokratalossa, jossa asuu paljon ulkomaalaisia, olisi enemmän meteliä. Hekin olivat kuitenkin todenneet asuntoon kuuluvan vain normaaleja asumisen ääniä ja muuten olevan rauhallista. Lapsien aiheuttama meteli koettiin myös elävöittäväksi tekijäksi eivätkä humalaisetkaan aiheuttaneet suurempia häiriöitä.

Kukaan haastatelluista ei tunnustanut pelkäävänsä juuri missään. Toisaalta osa ei liikunut myöhään ulkona, joten pelottavia tilanteita ei päässyt syntymään. Jos olisi tarvinnut liikkua yksin alueella öiseen aikaan, niin turvattomimmat paikat olisivat olleet Kuokkalan tori ja silta. Turvattomuutta olisivat saattaneet aiheuttaa epämääräiset jengit ja se, että poliisi olisi joutunut vieraileminen alueella usein. Kun Lutakossa alueen teki turvallisemmaksi avaruus, Ainolanrannassa turvallisuus taas syntyi ihmisistä eli vilkkaudesta. Kysyessäni turvallisuudesta haastatellut ajattelivat lähinnä väkivallan pelkoa. Turvallisuus liikenteessä ja yleensä jää tässä siis käsittelemättä. Palaan turvallisuuteen vielä rantaraitin yhteydessä.

Kaivataanko alueelle enemmän palveluita?

”Sillai sitä ei osaa kaivata lisää palveluita, ku tuo keskusta on kuitenkin tuossa noin lähellä, ja siellä on palvelut... jos ajattelee tätä Kuokkalan aluetta, niin ei oo järkee tuoda tänne.” (mies -69.)

Haastatellut olivat kohtalaisen tyytyväisiä Kuokkalan palveluihin. Suurin osa asioi kuitenkin keskustassa, koska sieltä löytyvät kaikki erikoisliikkeet, eikä niiden tuominen Kuokkalaan kannattaisi kuitenkaan. Lisäksi julkisilla kulkuneuvoilla pääsee hyvin keskustaan ja palveluiden luo. Osalla asukkaista oli käytössään auto ja he kävivätkin usein kaupassa ja hoitamassa asioitaan työmatkalla. Silti pidettiin hyvänä asiana, että Kuokkalla on peruskaupat ja esimerkiksi postin palvelut, että ei ole pakko lähteä hakemaan niitä keskustasta. Kuokkalan keskusta siis täydentää kaupungin keskustan palveluita.

Kulttuuripalveluita kukaan haastatelluista ei kaivannut lisää, koska Ainolanrannassakin on kesäteatteri. Asukkaat epäilivät, että kulttuuripalvelut eivät kannata taloudellisesti sen enempää kuin kaupallisetkaan. Lisäksi asukkaat totesivat Lutakon messukeskuksen tarjoavan riittävästi konsertti- ja muita esityksiä ja sen olevan tarpeeksi lähellä.

Asukaskyselyyn vastanneista suurin osa piti Kuokkalan palvelutasoa erinomaisena tai hyvänä. Ainoastaan yksi piti palveluita ainoastaan riittävinä ja kukaan ei huonoina. Joidakin palveluita toivottiin lisää, kuten kirjastoa, monikulttuurisia tiloja, elokuvateatteria, viinakauppaa, kirkkoa, parkkipaikkoja, kelloa torille, erikoisliikkeitä ja uimapaikka ihmisille sekä koirille. Eniten asukaskyselyssä toivottiin kirjastoa ja kirkkoa. Osa mainitsi palvelujen riittävyyden syyksi juuri sen, että keskusta on niin lähellä ja palvelut on helppo noutaa myös sieltä.

Yleisesti palvelujen riittävyteen oltiin tyytyväisiä. Kukaan haastatelluista tai asukas-kyselyyn vastanneista, ei maininnut terveydenhuollon palvelujen puutteellisuutta, joten siitä voi päätellä hoitoon pääsyn olevan suhteellisen helppoa. Myös lastenhoidon palvelut jäivät ilman mainintaa. Erikoisin asukaskyselyssä mainittu palveluntoive oli mielestäni taidegalleria, joka kuuluisi kulttuuripalveluihin. Moni kyselyyn vastanneista mainitsi asuinalueen tai Kuokkalan hyväksi puoleksi juuri palveluiden hyvän tason ja läheisyyden.

Harrastajien rantaraitti

”No kyllähän tuo rantareitti tuolla, ku rullaluistelen, ni sehän on aivan älytömän hyvä ja tästä on helppo lähteä” (mies -69.)

Molemmat alueet sijaitsevat siis aivan rantaraitin varrella. Lähimpänä rantaa olevat talot sijaitsevat oikeastaan raitilla. Haastatellut kertoivat käyttävänsä raittia päivittäin liikkumiseen ja harrastamiseen. Joku kävi raitilla lenkillä juosten, kävellen tai rullaluistellen ja joku toinen taas ulkoilutti siellä koiraansa päivittäin. Kaikki käyttäjät mahtuvat kuitenkin samalle reitille, vaikka ruuhkia välillä syntyykin.

Rantaraitista käytettiin eri osia, välillä lyhyempiä ja välillä pidempiä. Reitin valintaan vaikutti myös sen kauneus eli toisinaan jätettiin kulkematta kaupungin puoleinen osa, koska siellä on vähemmän luontoa.

”Välillä isompaa ja välillä pienempää...ja sinne viedään kaikki ystävät ja sukulaiset, jotka tulee käymään, että tossa rantareitillä kävellään...” (nainen -47.)

Rantareitistä oltiin ylpeitä ja se haluttiin näyttää myös tutuille ja sukulaisille. Asukkaiden mielestä raittia pidettiin kohtalaisen hyvin kunnossa ympäri vuoden. Jos talvella oli yleensäkin liukasta, asukkaat eivät odottaneet kaupungilta ihmeitä esimerkiksi hiekoituksen suhteen. Kesällä ihmeteltiin savivelliä, jota valuu rinteestä reitille ja sitä miksei rinteitä ole hoidettu kasveilla tai muilla keinon tiiviiksi. Rantaraittia myös käytetään ympäri vuoden, lajia vain vaihdetaan vuodenajan mukaan. Kesällä käytetään rullaluistimia ja talvella taas suksia. Myös asukaskyselyyn vastanneista suurin osa mainitsi Kuokkalan upeat ulkoilureitit ja hyvät lenkkeilymahdollisuudet järven rannassa.

Kaikki haastatellut olivat huomioineet rantaraitin varrella olevat taideteokset ja valot. Reitillä olevia tekstejä oli käyty varta vasten lukemassa ja valojen todettiin näkyvän illalla kauniisti jo kaukaa Jyväskylään tullessa. Ainolan kesäteatteri sijaitsee myös rantaraitin varrella ja sen kunnostamista pidettiin hyvin onnistuneena.

”Ne on kyllä musta ihan maisemallisia (taideteokset) ja sellasia ku pitääkin olla. Ja kun on paljon turisteja, että niillä on jotain katseltavaa ja muiltakin paikkakunnilta tulevilla, nekin voi kattella ja lukea ja kaikkee tämmöstä ni ne on ihan ok.” (nainen -48.)

Haastateltavat käyttivät siis paljon rantaraittia. He tapaavat siellä ihmisiä mutta eivät juurikaan jää juttelemaan pidemmäksi aikaa. Ennestään tuntemattomien ihmisten kanssa jutellaan jos on jokin yhdistävä tekijä, kuten koiran ulkoiluttaminen. Koirista on helppo puhua. Yleisesti juttelua vähensi sekin, ettei reitillä ole kokoontumispaikkoja, vain joi-takin penkkejä siellä täällä. Ryhmiä ei siis pääse syntymään, vaan ihmiset kulkevat omilla asioillaan kiinnittämättä juuri huomiota muihin.

Asukasyhdistys ja vaikuttaminen

Osa haastatelluista oli osallistunut asukasyhdistyksen toimintaan ja sitä kautta alueen kehittämiseen. Loput taas eivät olleet kiinnostuneita osallistumaan lainkaan. Todettiin, että vuokra-asunnossa asuminen varmasti vaikuttaa siihen, että alueen asioita ei tunneta niin omikseen. Myös Ainolanrannan asukkaat olivat sitä mieltä, että jos vielä olisi jokin mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua alueen suunnitteluun, heitä kiinnostaisi. Alueen asioista oli saatu tarpeeksi tietoa joko asukasyhdistyksen kautta tai muualta, esimerkiksi lehdistä.

”Mutta tietysti se vaikuttaa siihen, että kun asuu vuokra-asunnossa, se varmasti vaikuttaa siihen, että ei oo yhtä kiinnostunut, ku jos tietäis varmuudella, että hankkis asunnon.” (nainen -51.)

Kauemmin alueella asuneet, olivat seuranneet lehdissä kirjoittelua ja olleet tietoisia alueen suunnitelmista ja kaavoituksesta. Asukkaiden mielestä alueella olisi voitu kehittää ja lisätä parkkipaikkoja sekä lasten leikkipuistoja. Aktiiviset asukkaat, jotka toimivat asukasyhdistyksessä kertoivat olevansa mukana, koska on osittain yhteiskunnallinen velvollisuus osallistua ja tehdä. Asukasyhdistystä luonnehdittiin mukavaksi tavaksi toi-

mia ja tehdä asioita. Lisäksi asukasyhdistyksen kautta saatiin asioita eteenpäin edes vähän, ja pystyttiin vaikuttamaan ainakin joihinkin asioihin sekä tavattiin tuttuja.

*”...ei siinä ehkä hirveesti pysty vaikuttamaan mutta sen minkä pystyy ja saa asioita eteenpäin ja se on enemmänkin semmosta sosiaalista toimintaa.”
(mies -69.)*

Asukaskyselyssä asukasyhdistyksen tärkeimpinä tehtävinä pidettiin asukasviihtyvyydestä huolehtimista ja tiedotusta sekä ylipäättään kuokkalalaisten äänen kuuluviin saamista. Asukasyhdistyksen toivottiin järjestävän yhteisiä tapahtumia ja vaikuttavan näin viihtyvyyteen ja talkoohenkeen. Asukasyhdistyksen tulisi toimia turvallisuuden ja viihtyvyyden puolesta sekä samalla pitää huolta luonnosta. Yhdistyksen uskottiin myös pystyvän vaikuttamaan asioihin pelkästään sillä, että se pitää ne julkisuudessa.

5. RANTA-ASUMISEN ULOTTUVUUDET

Tässä osassa yhdistän haastattelutulokset teoriaan eli syvennän haastattelumateriaalista saamiani asioita. Käsittelen myös asukaskyselyssä esille tulleita asioita. Ranta-asumiseen liittyy monia eri ulottuvuuksia, joista ehkä eniten esille tuli maiseman kauneus ja hyvät liikuntamahdollisuudet. Käsittelenkin tässä jaksossa sitä, miten ranta-asuminen vaikuttaa viihtymiseen ja löytyikö tutkimieni alueiden välillä eroja tai yhtäläisyyksiä.

Jakson lopussa analysoin asumista yleisesti teemahaastattelussa esille tulleiden vastausten perusteella. Koska esitin teemahaastatteluissa kaikille seuraavat kysymykset samantlaisina, niissä vastaukset ovat kaikkein vertailukelpoisimmat:

- Mikä erityisesti tekee asuinpaikasta hyvän?
- Miltä unelma asuinpaikka näyttäisi?
- Millainen on hyvä asunto?
- Korvaako ranta-asuminen mökin?

Haastattelun lopussa pyysin lisäksi jokaista haastateltavaa kuvailemaan Lutakkoa tai Ainolanrantaa jollakin adjektiivilla ja esitän saamani vastaukset tämän osan lopussa.

5.1 MIKÄ VAIKUTTAA VIIHTYMISEEN?

Lähiympäristöllä on suuri vaikutus viihtymiseen, koska lähes kaikki arkipäivän toiminnot tapahtuvat siellä. Ympäristö tarjoaa mahdollisuuksia olemiseen, liikkumiseen ja yleensä elämiseen. Jotta ympäristössä viihdyttäisiin, sen pitää olla muun muassa inspiroiva ja käytännöllinen (Jokinen 2002, 50). Jokainen kokee ympäristön eri tavalla ja viihtymiseen vaikuttavat asiat ovat henkilökohtaisia. Silvennoisen ja Hirvosen (2002) mukaan viihtymiseen vaikuttavat muun muassa asuintiheys, yhteys luontoon, asunnon omistaminen ja rakentamisen laatu sekä sosiaalinen asema ja tulkinnat fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Nämä asiat tulivat hyvin esille haastatteluissa. Molempien alueiden asukkaille tärkeintä viihtymisen kannalta olivat järven läheisyys eli yhteys luontoon ja kaupungin eli palveluiden läheisyys. Myös maiseman merkitys korostui.

Viihtymiseen vaikutti yleensä myös asunnon sijainti omaa käytännön elämää ajatellen. Esimerkiksi työmatkan lyhyys tai helppous vaikutti viihtymiseen. Monet asukkaista olivat myös olleet tai ajattelivat tulevansa jotenkin liikuntarajoitteisiksi ja keskustan läheisyys vaikutti siksi nykyiseen tai tulevaan viihtyvyyteen. Molemmat alueet ovat melko tuoreita ja asunnot ovat tietysti uusia ja siksi siistejä. Asunnon uutuutta pidettiin molemmilla alueilla tärkeänä viihtyvyyttä lisäävänä tekijänä. Asunnon varustelutaso vaikutti viihtyvyyteen muun muassa sen helppokäyttöisyyden takia. Asunnossa erityisen tärkeäksi koettiin äänieristys, jotta saatiin olla kotona rauhassa ja, että ei tarvitsisi varoa omaa melun aiheuttamista. Asukkaat olivat usein yllättyneitä siitä, kuinka hyvin uusissa taloissa oli saatu järjestettyä äänieristys.

Myös Siparin ym. (2005) Ympäristöministeriölle tekemässä tutkimuksessa kerrostalojen ääniolosuhteista selvisi, että vastavalmistuneisiin taloihin muuttaneet ovat tyytyväisiä ääniolosuhteisiin. Tutkimuksessa (emt.) mukana olleet asukkaat pitivät häiritsevimpänä äänenä liikennettä ja rakentamisen ammattilaiset taas musiikkia ja puhetta. Yhtenä häiritsevimmistä äänistä, asunnon sisällä, pidettiin kotieläinten aiheuttamaa meteliä, kuten haukkumista. Normaaleja asumisen ääniä ei koettu häiritseviksi ja esimerkiksi putkistojen tai muiden rakenteiden aiheuttamaa ääntä ei kuultu juuri lainkaan. Vaikka liikenteen melu koettiin häiritsevimpänä, siitä ei juurikaan valitettu, koska arveltiin, ettei siihen kuitenkaan voi vaikuttaa. Yleisesti tutkimuksessa (emt.) saatiin selville, että ulkomelu on häiritsevämpää kuin sisämelu, eli asukkaat toivoivat ulkoseinien äänieristyksen parantamista. (Sipari ym. 2005.) Häiritsevät äänet voivat vaikuttaa esimerkiksi levon saantiin ja sitä kautta viihtymiseen.

Yksilön kokemukset vaikuttavat viihtyvyyteen ja siihen miten hän aluetta arvostaa. Viihtyvyyttä lisäävät tutut asiat tai muistot jostakin menneestä. Ne lisäävät tunnetta alueelle kuulumisesta. (Haarni ym. 1997.) Joillekin asukkaille olikin tärkeää nähdä tuttuja elementtejä uusilla alueilla ja tuntea sitä kautta yhteenkuuluvuutta. Asunnon omistamisen ei tekemissäni haastatteluissa varsinaisesti sanottu vaikuttaneen viihtyvyyteen, mutta jos alueella viihdyttiin, omaan asuntoon muuttamisen halu kasvoi.

Ylipäänsä viihtymiseen alueilla vaikutti elämisen helppous ja hyvät ihmissuhteet, joko naapurustossa tai yleensä. Elämisen helppouteen liittyivät lyhyet etäisyydet ja kaikki asumisen kriteerit täyttävä asunto. Ekeblad (1997 Silvennoisen ja Hirvosen 2002 mukaan; s. 16.) on kirjoittanut asumisen kriteereistä eli siitä, millä perusteella ihmiset valit-

sevat asuntonsa. Suurin osa haastattelemistani asukkaista oli valinnut asuntonsa ja asuinpaikkansa järkipäisästi eli syynä oli esimerkiksi työmatkan lyhyys tai tulevaisuuden ajattelu. Myös tunneperäiset syyt olivat mukana eli asunnon ikkunasta avautui kaunis maisema ja ympäristö oli esteettinen. Osa haastattelemistani asukkaista oli iäkäämpiä ja he olivat muuttaneet kerrostaloon omakotitalosta. Syynä oli aktiivisuuden väheneminen asujana eli enää ei haluttu tai jaksettu rakentaa ja remontoida. Melkein kaikki asujat toivoivat lähelleen luontoa ilman, että heidän tarvitsisi asua maalla. Asukkaat halusivat asua kaupungin lähellä ja saavuttaa helposti palvelut, läheisensä ja kaiken tarvitsemansa.

Myös naapurit saattoivat lisätä elämisen helppoutta, koska heiltä sai apua ja seuraa. Toisaalta naapurit myös rajoittivat elämää pelkällä olemisellaan. Kerrostaloasujat olivat kuitenkin asennoituneet tiiviiseen asumiseen ja naapurien olemassaoloon. Asukkaiden mukaan viihtyvyyttä vähensivät muun muassa alueiden keskeneräisyys, rakennustyömaat, tuulisuus, liika näkyvyys asuntoon ja piittaamattomuus. Viihtyvyyttä taas lisäsivät helppo liikkuminen, mukavat ihmiset, uusi asunto, järven ja keskustan läheisyys sekä kaunis maisema.

Seuraavissa luvuissa käsitelen viihtymiseen vaikuttavia tekijöitä, jotka eivät tulleet suoraan esille kysyttäessä, miksi viihdytään mutta, joiden voi silti olettaa vaikuttavan viihtyvyyteen.

Mielikuvien ja imagojen vaikutus viihtyvyyteen

Alueen imago ei suoraan liity viihtymiseen mutta paikan identiteetillä ja mielikuvilla paikasta on silti vaikutusta viihtymiseen. Kuten Silvennoinen ja Hirvonen (2002) kirjoittavat, viihtyvyyteen vaikuttavat ihmisten tulkinnat sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstään eli se, mitä he ajattelevat asuinympäristöstään. Mielikuvat alueesta ja sen positiivisista puolista saattavat vaikuttaa alueella pysymiseen ja alueelle muuttoon. Hyvä imago saattaa lisätä alueen vetovoimaisuutta ja sillä voidaan tavoitella kilpailuetua vastaaviin alueisiin tai kaupunkiin (Äikäs 2003).

Mielikuvat syntyvät vähitellen esimerkiksi alueen historian myötä tai tarkoituksellisesti rakennettuina ja median välittäminä. Ajan myötä ihmiset omaksuvat tietyn mielipiteen alueesta ja sen vaikutelmasta. (Haarni ym. 1997,18.) Kokemukset muokkaavat ihmisten

mielipiteitä alueista joko positiivisempaan tai negatiivisempaan suuntaan. Kenelläkään Ainolanrannan asukkaista ei ollut erityisen vahvaa mielikuvaa alueesta etukäteen. Ainolanrannalla ei ollut asukkaiden mielestä tietynlaista imagoa, joka tekisi alueesta erityisen muihin verrattuna. Jonkinlainen kuva asukkailla kuitenkin alueesta oli, sillä mielikuvan todettiin muuttuneen positiivisemmaksi asumisen kuluessa. Alueen vahvuutena pidettiin luonnon ja järven läheisyyttä ja niiden avulla kuvaa Ainolanrannasta voitaisiin vahvistaa.

Teollisuusalueena Lutakko on ollut olemassa jo kauan. Teollisuus ja tehdas ovat vaikuttaneet ihmisen mielikuviin alueesta saastuneena ja epäsovinnaisena asumiseen. Ensimmäisiä alueelle muuttaneita asukkaita pidettiin jollain lailla rohkeina, koska he olivat uskaltaneet muuttaa alueelle sen maineesta huolimatta. Asukkaat olivat myös tiedostaneet tarkoituksellisen imagon rakentamisen ja kuvan parantamisen, mutta eivät silti pitäneet imagoa erityisenä. Imago ei asukkaiden mielestä myöskään ollut vielä valmis, vaan se muodostuu vähitellen alueen valmistuttua.

Replh (1976, 57) kirjoittaa, että kaikilla ihmisillä on omanlaisensa mielikuva paikoista. Sen lisäksi, että yksilöt kokevat paikat eri tilassa ja aikana, heillä on paikoista omat muistonsa, kokemuksensa ja vaikutelmansa, jotka tuottavat heille mielikuvan paikoista ja niiden tunnelmista. Myös ennakkoluulot voivat vaikuttaa kuvan muodostumiseen.

Imagoa oli yleisesti vaikea kuvailla. Jo pelkkä imagosta puhuminen toi osalle asukkaista positiivisen mielikuvan. Kummankaan alueen kohdalla ei puhuttu oikeastaan nykyisestä, mahdollisesti huonosta, imagosta. Ainoastaan Lutakon asukkaat muistelivat vanhoja mielipiteitä Lutakosta Kosovona tai DDR:nä. Asukaskyselyssä tuli esille, että imagoon saattavat vaikuttaa enemmänkin alueella asuvat ihmiset, kuin vaikkapa alueen ulkonäkö. Esimerkiksi suuri ulkomaalaisten määrä vaikuttaa huonomman kuvan muodostumiseen.

Melkein kaikki mitä alueilla oli tehty ja rakennettu, oli vaikuttanut positiivisemmän kuvan muodostumiseen. Mielikuvaa ja viihtymistä ei suoraan yhdistetty toisiinsa, mutta imagon taas uskottiin vaikuttavan esimerkiksi alueen rahalliseen arvoon ja sitä kautta siis vetovoimaisuuteen. Lutakosta teki erityisemmän, verrattuna Ainolanrantaan, keskustan läheisyys ja se, ettei tarvitse ylittää tuulista ja pitkää Kuokkalan siltaa. Ainolanrannasta erityisemmän teki taas esimerkiksi halvemmat asuntojen hinnat. Kummallakaan alueella ei ollut negatiivista imagoa, joka olisi vaikuttanut viihtymättömyyteen.

Positiivinen imago vaikutti siihen, että alueesta oltiin ylpeitä ja sitä haluttiin kehittää entisestään, jotta viihtyminen vähintään säilyisi tai jopa paranisi.

Rannan ja vesistön vaikutus viihtymiseen

Rannalla, vesistöllä ja kauniilla maisemalla on kaikilla terveyttä edistävä vaikutus. Ne, joilla näkyi järvimaisema ikkunasta, totesivat sen parantavan oloa. Ikkunasta näkyvät mahdollisuudet kaikkeen tekemiseen ja olemiseen. Kaikki asukkaat ilmoittivat käyttävänsä ranta-alueita lähes joka päivä harrastamiseen ja ulkoiluun. Liikuntalain (1998) mukaan ihmisille on taattava mahdollisuus liikuntaan ja se on peruspalvelu. Tutkimilla ni alueilla ulkoilureitit mahdollistivat liikunnan todella hyvin ja peruspalveluidea toteutui. Asukkaat olivat erittäin tyytyväisiä rantaraittiin, eikä juuri kenelläkään ollut huomautettavaa sen kunnosta. Asukkaat tunsivat olonsa reitillä turvalliseksi ja ymmärsivät, että siellä pitää ajatella myös muita. Rantaraitilla näkyivät upeat maisemat ja siellä olevia valaistuksia sekä taideteoksia pidettiin tärkeinä maisemallisina tekijöinä.

Osa asukkaista liikkui rantaraitilla myös tavatakseen ihmisiä, niin tuttuja kuin tuntemattomiakin. Reitillä juteltiin ihmisille, joiden kanssa oli jotakin yhteistä, kuten koira. Vanhemmille ihmisille reitti oli erityisen tärkeä sosiaalinen paikka, jonne oli kohtalaisen helppo päästä myös apuvälineitä käyttäen. Toisaalta reitille olisi ehkä kaivattu lisää koontumispaikkoja, joissa voisi istuskella ja tavata ihmisiä.

Kukaan asukkaista ei kärsinyt autojen aiheuttamista saasteista ja ranta-alueita pidettiin yleisesti puhtaana ja siistinä sekä ympäristöä terveellisenä. Ainoastaan liikenteen aiheuttama melu häiritsi silloin tällöin joitakin ja keväinen hiekoitushiekan puhdistaminen aiheutti joillekin ärtymystä. Ihmiset ajattelivat melun ja liikenteen kuuluvan kaupunkiin, eivätkä ehkä siksi osanneet kaivata esimerkiksi autottomia alueita. Myöskään omaa auton käyttöä ei haluttu vähentää, koska se helpottaa liikkumista ja usein liittyy työhön.

Tervettä ympäristöä kehitettiin alueilla muun muassa siten, että taloyhtiöt kohensivat yhdessä pihaa ja siistivät alueita. Lisäksi vapaaehtoisjärjestöt toimivat ainakin Lutakossa ja auttoivat yksinäisiä vanhuksia saamaan seuraa ja tekemistä. Horellin ja Kukkosen (1995) mukaan juuri ”terveen ympäristön politiikalla” voidaan parantaa ihmisten selviytymistä arkielämässä niin, etteivät he esimerkiksi syrjäydy ja pääsevät nauttimaan ympäristöstä.

Haastattelemani asukkaat kaipasivat luontoa, erityisesti vettä, lähelleen ja käyttivät sitä hyödykseen. Osa keräsi lähialueelta marjoja tai muuta syötäväksi kelpaavaa. Luontoon liittyi muistoja, joita haluttiin säilyttää ja jakaa eteenpäin. Usein lapsuuden maisemaan, jonka muistamme aikuisena, liittyy luontoa. Toisaalta myös kaupungin valot ilta pimeällä saattavat jäädä mieleemme kauniina maisemana. Haastatelluista useimmat kuvailivat kauniiseen maisemaan vettä, puita ja avaruutta. Maisema ikään kuin antoi mahdollisuuksia. Usein maisemassa oli myös liikettä ja ihmisiä ja heidän mukaansa saattoi tehdä mieli lähteä.

Maisema auttaa kiinnittymään uuteen paikkaan. Paikasta tulee vähitellen tärkeä ja merkityksellinen. Edelliset asuinpaikat jäävät kuitenkin mieleen ja uusia paikkoja verrataan niihin. (Aura ym. 1997, 127- 131.) Jotkut asukkaista sanoivat asuinpaikan pitäneen olla vain väliaikainen, mutta vähitellen siihen oli kiinnytty eikä pois enää ollut kiirettä. Lutakossa ja Ainolanrannassa todettiin olevan paljon asumista tukevia mahdollisuuksia, kuten lyhyet etäisyydet ja rantaraitti. Ne auttoivat kiinnittymään alueeseen. Asukkaat olivat myös ylpeitä asuinpaikastaan ja kokivat jonkinlaista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Varsinkin Lutakossa kokemus oli osoittanut, että asukkaat olivat kiinnostuneita alueen historiasta, koska se lisäisi alueen erityisyyttä ja yhteenkuuluvuudentunnetta. Alueen yksilöllisyyttä kasvattivat vanhan sahan säilytetyt osat ja Jyväskylän korkein rakennus Innova -torni. Ne toimivat jonkinlaisina symboleina alueen erityisyydelle.

Koska alueet sijaitsivat järven rannalla, on ympäristöstä huolehtiminen erityisen tärkeää. Alueita suunniteltaessa on mietitty kuinka paljon asukkaita, liikennettä ja yleensä rakentamista se kestää. Luonto ja rakennettu ympäristö on pyritty saamaan keskenään tasapanoon ja toteuttaa näin ekologisen kaupungin periaatteita (Koskiaho, 1995, 1997). Lutakkoon oli suunniteltu puisto ja muutenkin talojen väleihin kasvillisuutta. Ainolanrantaa pidettiin ehkä liiankin tiiviiksi rakennettuna mutta järvi ja vieressä oleva metsäinen alue paransivat asiaa. Lutakossakin ensimmäisenä rakennetussa osassa todettiin olevan enemmän kasvillisuutta, kun taas viimeisen rakennusvaiheen olevan ehkä liiankin tiivistä.

Asukkaille oli muodostunut jonkinlainen ympäristöä säästävä ajattelutapa eli kaikki sanoivat olevansa roskaamatta luontoa ja välillä jopa keräävänsä roskia sieltä pois. Toisaalta asukkaat olivat myös sitä mieltä, että voisivat tehdä enemmänkin. Koska ympäristöä molemmilla alueilla pidettiin siistinä, sitä haluttiin myös säilyttää ja ajateltiin tule-

viakin sukupolvia. Kulutustaan kukaan asukkaista ei todennut vähentäneensä säästääkseen luontoa. Teot olivat enemmänkin itsestäänselvyyksiä, kuten roskaamattomuus. Puhdasta luontoa pidettiin kuitenkin tärkeänä viihtyvyyttä lisäävänä tekijänä.

Voiko osallistumalla vaikuttaa viihtyvyyteen?

Asukkaat ovat oman alueensa asiantuntijoita. Päätökset, jotka koskevat asuinalueita vaikuttavat heidän arkielämäänsä. Maankäyttö ja rakennuslain (2000) mukaan asukkaiden osallistumista tulisi edistää ja tiedotusta lisätä. Lain mukaan virallisten suunnittelijoiden tulisi olla vuorovaikutuksessa niiden kanssa joihin kaava vaikuttaa. Arola (2002) kirjoittaa, että asukkaat ja suunnittelijat ovat molemmat asiantuntijoita, mutta eri asioissa. Suunnittelija hahmottaa kokonaisuuden eli esimerkiksi sen, millainen on hyvä kaupunki. Asukas taas on asiantuntija omalla alueellaan ja hänellä on tietoa alueen kokemisesta, paikan symbolisista merkityksistä ja arkipäivän asioista. Asukasnäkökulma haastaa suunnittelijan tekemään mahdollisimman hyviä suunnitelmia. (Arola 2002, 58.)

Kukaan asukkaista ei mieltänyt olleensa suoraan tekemisissä kaavasta päättävien tahojen kanssa. Jotkut olivat käyneet katsomassa kaavoja, kun ne olivat olleet esillä. Lähes kaikilla asukkailla oli kuitenkin ehdotuksia alueensa parantamiseksi ja kehittämiseksi. Kaikki asukkaat kertoivat saaneensa asuinalueidensa asioista tietoa riittävästi, tai ainakin sen verran, kuin heitä itseään kiinnosti. Suurin osa asukkaista oli muuttanut alueelle sen ollessa jo suunnilleen valmis ja siksi he ajattelivat, etteivät edes voisi enää vaikuttaa. Melkein kaikki olivat kuitenkin kiinnostuneita osallistumaan ja suunnittelemaan, jos sellainen mahdollisuus joskus tulisi. Suunnittelijoiden tulisikin ottaa huomioon asukasnäkökulma, joka on yksi, mutta tärkeä näkökulma muiden joukossa (Arola 2002).

Staffans (2004) kirjoittaa, että asukkaat kokevat usein osallistumisen epäselväksi ja vaikeaksi. Vaikka yleisötilaisuuksia järjestetään, niiden vaikuttavuuteen ei uskota. Osa haastattelemistani asukkaista kaipasi lisää kuulemistilaisuuksia ja selvyttä esimerkiksi kaava-asiakirjoihin. Näkemykset pitäisikin pystyä jotenkin tuomaan esiin. Staffansin (2004) mukaan asukkailla on kaksi tapaa vaikuttaa: määrävaikuttaminen ja sisältövaikuttaminen. Asukasyhdistykset vaikuttavat omalta osaltaan molemmilla tavoilla. Ne voivat laatia adresseja tai ottaa yhteyttä päättäjiin. Osa haastatelluista osallistuikin melko aktiivisesti asukasyhdistykseen.

Asukasyhdistykset koettiin hyödyllisiksi ja niiden avulla saatiin asioille näkyvyyttä. Asukasyhdistyksissä otettiin kantaa erilaisiin alueita koskeviin asioihin ja pyrittiin edistämään asukkaiden hyvinvointia esimerkiksi selventämällä terveydenhoidon palveluita. Asukkaat kokivat myös saaneensa paljon tietoa asukasyhdistysten kautta. Lisäksi se oli sosiaalista toimintaa, jossa tavattiin uusia ihmisiä. Asukkaat olivat huomanneet omissa taloyhtiöissään, että usein tarvitaan vain yksi aktiivinen ihminen, joka alkaa puuhata yhteistä toimintaa. Yleensä osallistujia sitten löytyy, kunhan joku ensin tekee aloitteen. Yhdessä tekemällä joissakin taloyhtiöissä oli saatu esimerkiksi viihtyisämpi piha kulkasineen.

Asukkaat olivat saaneet tietoa asuinalueestaan myös lehdistä ja internetistä. Kukaan ei kuitenkaan sanonut käyttäneensä itse esimerkiksi lehtien yleisöpalstoja vaikuttaakseen johonkin tai saadakseen äänensä kuuluviin. Asukkaat arvelivat, että valmiiseen alueeseen on vaikeaa tai turhaa yrittää muuttaa mitään. Sen sijaan uskottiin, että ainakin asukasyhdistyksen kautta on mahdollista vaikuttaa viihtyvyyteen liittyviin asioihin, kuten Lutakossa puiston rakentamiseen tai Kuokkalassa kirkon saamiseen. Asukaskyselyssä tuli esiin, että asukasyhdistysten tehtäviin kuuluu erityisesti asumisviihtyvyydestä huolehtiminen ja koska kaikilla on mahdollisuus osallistua niiden toimintaan, voi itse vaikuttaa viihtymiseensä juuri osallistumalla. Kuten Arola (2002) kirjoittaa: ”Osallistumisen tulee näkyä lopputuloksessa.”

5.2 MIKÄ TEKEE ASUINPAIKASTA JA ASUNNOSTA HYVÄN?

Ainolanrannan asukkaiden mielestä asuinpaikasta tekee hyvän esimerkiksi maisema ikkunasta tai parvekkeelta, avaruus eli tila ympärillä, puisto ja ihmisiä lähistöllä sekä yleensä asunto ja sen käytännöllisyys. Kaikki kuvaukset hyvästä asuinpaikasta sopivat aika hyvin asukkaiden nykyiseenkin asuinpaikkaan. Ainoastaan kolme halusi asua omakotitalossa, koska kaipasivat enemmän omaa rauhaa ja eläimiä. Kuvauksiin unelma-asuinpaikasta sisältyi järvi tai yleensä vesi.

*”Omakotitalo järven rannalla, iso piha ja naapurit tarpeeksi kaukana.”
(mies -80.)*

Lutakkolaiset kuvailivat hyvää asuinpaikkaa muun muassa rauhalliseksi sekä luonnon ja keskustan läheiseksi. Tärkeimpänä nousi esiin palvelujen läheisyys, mutta myös alueen asukkaat eli naapurit vaikuttivat siihen, tuntuuko asuinpaikka hyvältä. Erityisesti vanhemmat ihmiset kaipasivat asuinpaikan läheisyyteen palveluja. Molemmilla alueilla asuinpaikan hyvyyteen ja valintaan vaikuttivat tietysti myös asuntojen hinnat, joita haastatellut pitivät kohtuullisina. Suurin osa lutakkolaisten kuvailuista vastasi myös nykyistä asuinpaikkaa. Oikeastaan juuri kukaan lutakkolaisista ei halunnut nykyisessä elämäntilanteessaan asua omakotitalossa. Tämä johtui osittain siitä, että melkein kaikki haastatellut olivat vanhempia ja jo kokeneet omakotiasumisen velvollisuuksineen.

Joissakin haastatteluissa tuli esiin myös niin sanottu NIMBY (Not In My Back Yard)-ilmiö. Siinä jotakin asiaa ei siis haluta omalle ”takapihalle” eli asuinalueelle, vaan mieluummin jonnekin muualle. Virtanen (1994) määrittelee ilmiön kielteiseksi suhtautumiseksi tiettyihin maankäyttötapoihin tai toimintoihin. Kyseessä on usein asia, jota pidetään hyödyllisenä ja tarpeellisenä, mutta jota ei haluta oman asunnon lähelle. Syitä kielteiseen suhtautumiseen voivat olla esimerkiksi asunnon arvonalenemisen pelko tai turvallisuuden heikkenemisen pelko. Haastatteluissa esille tuli, ettei alueelle haluttu esimerkiksi kaupungin vuokra-asuntoja, koska se saattaisi alentaa alueen arvoa ja tuoda ympäristöön ei-toivottuja asukkaita, kuten alkoholisteja.

Yksi haastattelukysymykseni koski asuntoa yleisesti eli sitä, millainen on hyvä asunto. Saarikangas (2002) kirjoittaa artikkelissaan asuntomessuilla vuonna 1940 julkaistusta

kirjasesta *Mitä jokaisen tulee tietää asunnosta*. Siinä määriteltiin hyvän asunnon ominaisuuksia. Asunnon oli oltava:

1. Tilava, viihtyisä, mukava ja kaunis.
2. Läheisessä yhteydessä ympäröivään luontoon.
3. Hyvin suojattu kylmyydeltä kosteudelta.
4. Helposti tuuletettavissa, joka huoneessa ilmanvaihtolaite.
5. Riittävästi valaistusta, päivän- ja auringonvalon saanti runsas ja huoneet oikeissa ilmansuunnissa.
6. Eristetty naapureista ja ulkoa kuuluvilta melulta.
7. Pölystä, liasta, syöpäläisistä ja savusta vapaa.

Yli kuusikymmentä vuotta sitten kirjoitetut hyvän asunnon kriteerit pätevät yhä ja lähes kaikki tulivat esille haastatteluissa. Monia asioita, kuten syöpäläisistä ja savusta vapaata asuntoa, pidetään nykyään itsestäänselvytyksenä. Asunto vaikuttaa viihtyvyyteen ja hyvässä asunnossa oli asukkaiden mielestä oltava riittävästi tilaa liikkua ja olla sekä oma sauna ja parveke. Peseytymistilojen toimivuutta haastateltavat pitivät erityisen tärkeänä. Parveketta pidettiin tärkeänä muun muassa siksi, että liikuntakyvyn heiketessä pääsee ulos, vaikka ei oikeasti lähdekään ulos.

Asunnon oli oltava läheisessä yhteydessä luontoon ja asukkaat arvostivat hyvää maisemaa ja isoja ikkunoita sillä edellytyksellä, että ikkunoista ei kuitenkaan näy omaan asuntoon sisälle eli he tahtoivat olla rauhassa asunnossaan. Naapureita pidettiin tärkeänä osana asumista, mutta tarvittaessa heistä haluttiin olla rauhassa. Asumisen omavaraisuus koettiin tärkeäksi eli tilaa oli oltava riittävästi tavaroiden säilyttämiseen. Kodinhoidon tiloja yleensä pidettiin tärkeinä. Strandellin (2005) tekemässä Asukasbarometrissä rauhallisuus ja naapureiden vähäisyys mainittiin tärkeimmiksi tekijöiksi asuntoa ja asuinpaikkaa valittaessa. Seuraavaksi tärkeimpiä tekijöitä olivat palveluiden hyvä saatavuus, harrastusmahdollisuudet, oma piha ja luonnonläheisyys. Kun tarkasteltiin erityisesti kerrostaloasumisen valintakriteerejä, tärkeitä tekijöitä olivat palvelujen hyvä saatavuus, hyvät harrastusmahdollisuudet, asunnon helppohoitoisuus ja vaivattomuus. Vasta niiden jälkeen tulivat rauhallisuus ja turvallisuus.

Helsingin Sanomat (23.8.05) kirjoittaa Ympäristöministeriön tutkimuksesta, jonka mukaan vastavalmistuneisiin asuntoihin muuttaneet ovat erityisen tyytyväisiä huoneistosaunoihin ja kylpyhuoneisiin. Toisaalta esteettömyyden vaatimukset ovat saattaneet kasvattaa kylpytiloja asuintilan kustannuksella. Hirvosen ja Mannisen (2005) toteutta-

man tutkimuksen mukaan asukkaat ovat tyytyväisiä myös keittiöihin ja asuntojen valoisuuteen. Talojen yhteiset tilat saivat kritiikkiä ja harva oli päässyt mukaan esimerkiksi pihan suunnitteluun. Makuuhuoneet olivat kyselyyn vastanneiden mielestä usein liian pieniä ja vaikeasti kalustettuja. Asunnon muunneltavuutta, esimerkiksi seiniä poistamalla, pidettiin tärkeänä. (Manninen & Hirvonen 2005.) Myös tekemissäni haastatteluissa tuli esiin kylpyhuonetilojen ja keittiön tärkeys ja toimivuus. Suurin osa asukkaista arvosti asunnossaan paljon myös valoisuutta ja tilaa.

Lutakon ja Ainolanrannan asukkaiden käsityksessä hyvästä asuinpaikasta ei ollut juuri ollut eroja. Lutakossa asuvat painottivat ehkä enemmän palvelujen ja kaupungin läheisyyttä. Molemmat alueet vastasivat asukkaiden kuvauksia hyvästä asuinpaikasta. Asukkaat olivat siis tyytyväisiä ja moni tiivistä unelma-asuinpaikan vanhaan sanontaan eli ”*unelma-asuinpaikka on omakotitalo järven rannassa, keskellä kaupunkia, hillasuon reunassa.*” Molemmilla alueilla päästiin aika lähelle tätä unelmaa, omakotitalo vain oli vaihtunut kerrostaloon.

Suomalaisten oletetaan usein kaipaavan rauhaa ja erityisesti rauhoittumispaikkaa, jonne voi ”paeta” kaupungin vilskettä. Tällainen paikka on yleensä mökki veden rannalla. Haastatteluissa tuli kuitenkin ilmi, että osa ajatteli oman asunnon järven rannalla korvaavan mökin. Osa ei ollut ajatellut asiaa lainkaan siltä kannalta ja vain kolme oli sitä mieltä, että kaupunkiasunto ei missään nimessä voi korvata mökkiä.

”Ei tää mökin korvike oo missään tapauksessa, tämä on liian rauhaton sellaiseen ja ei tässä ole sellasta omaa rauhaa sillä lailla.” (nainen -51.)

”Mut tää niinku korvaa sellasen kesömökin, et ei mulla oo mitään hinkua et sen verran city ihminen et tässä ei hyttyset vaivaa.” (mies -43)

”Kyllä voi, jos tarkotetaan omakotitaloa omalla tontilla järven rannalla. Kerrostalo tai rivitalo asuminen järven rannalla ei voi korvata mökkiä.” (mies -80.)

Perustelut sille, että nykyinen asuinpaikka voisi korvata mökin, oli tietysti järvi ja mahdollisuus päästä uimaan kesäisin. Asukkaat saivat mielestään olla kaupungissakin omassa rauhassaan, eivätkä kaivanneet mökin hoidon velvollisuuksia ja askeettisempää elämää.

Haastattelujen lopussa pyysin asukkaita kuvailemaan asuinalueitaan joillakin adjektiiveilla. Lähes kaikki adjektiivit olivat positiivisia, ainoastaan yksi asukkaista totesi vielä olevan tekemistä alueen parantamiseksi. Seuraavassa taulukossa esitän joitakin saamistani adjektiiveista.

(Taulukko 5.)

LUTAKKO	AINOLANRANTA
luonnonläheinen	rauhallinen
riittävän vihreä/vehreä	viihtyisä
uusi	vielä tekemistä
kasvava	maisemallinen
valoisa	kaunis
avara	ihan jees
sininen (vesi)	ihana
keskustaläheinen	kotoisa
järvenrantalähiö	turvallinen

Asukkaat kuvailivat Lutakkoa luonnonläheiseksi, mutta silti myös keskustan läheiseksi. Lähes kaikki adjektiivit olivat Lutakon ulkonäön kuvailua, kuten uusi, kasvava ja avara. Ohikulkija voi huomata nämä samat asiat. Koska rakennustyöt ovat vielä kesken, alue on kasvava ja avara. Toisaalta Lutakko näyttää luonnonläheiseltä järven ja puistojen takia. Ainolanrantaa kuvailtiin myös ulkonäköön liittyvin adjektiivein, kuten maisemallinen ja kaunis. Aluetta kuvasi myös rauhallisuus ja kotoisuus, joista voi päätellä, että alueella todella viihdytään ja se tuntuu omalta kodilta.

6. LOPUKSI

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin kahden Jyväskylässä sijaitsevan asuinalueen asukkaiden kokemuksia viihtymisestään. Teemahaastattelujen avulla tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat viihtymiseen ja mitkä tekijät taas vähentävät viihtymistä. Tutkimukseen valituilla asuinalueilla on yhteisenä tekijänä uutuus ja järven läheisyys eli molemmilla alueilla on lähes ainoastaan uudisrakennusta ja ne sijaitsevat aivan järven rannalla. Lisäksi molempien alueiden läpi kulkee Jyväsjärven kiertävä rantaraitti, joka oli yhtenä mielenkiinnon kohteena.

Tutkimuksen alussa selvitän taustatietoja tutkimistani alueista ja yleensä Jyväskylästä. Sen jälkeen siirryn käsittelemään aikaisempia tutkimuksia viihtymisestä ja siihen liittyvästä hyvinvoinnista. Jätin tässä tutkielmassa kuitenkin käsittelemättä hyvinvointiin liittyvän aineellisen puolen ja tutkin enemmänkin hyvinvointia yhtenä viihtyvyyteen vaikuttavana tekijänä. Tutkielman teoreettisena viitekehystenä toimii siis viihtyminen.

Viihtymiseen vaikuttavat monet tekijät, joista kaikkia emme edes tule ajatelleeksi, ainakaan ennen kuin niitä ei enää ole. Kysyessäni haastatteluissa pelkästään viihtymiseen vaikuttavia tekijöitä, niitä oli vaikea määritellä ja lähes kaikki sanoivat samat asiat eli esimerkiksi luonnon, rauhallisuuden ja elämän helppouden. Viihtymiseen vaikuttavat kuitenkin monet asiat, kuten yhteisöllisyys, turvallisuus, palvelut, liikkumismahdollisuudet tai maisema.

Keskityin tutkielmassani lähinnä asukkaiden lähiympäristöön ja sen vaikutukseen asukkaiden viihtyvyydelle. Aikaisempien tutkimusten (esim. Silvennoinen & Hirvonen 2002; Haverinen ym. 1994.) perusteella laaditun teemahaastattelurungon avulla sain melko laajan kuvan asukkaiden mielipiteistä asumisestaan. Koska molemmat alueet sijaitsevat järven rannalla, ennako-oletuksena oli, että se vaikuttaa viihtymiseen. Myös järven kiertävällä rantaraitilla oletin olevan vaikutusta liikuntamahdollisuuksiin ja sitä kautta viihtymiseen. Lähes kaikki asukkaat mainitsivatkin viihtyvänsä juuri veden ja siitä seuraavan maiseman ja avaruuden takia. Kaikki pitivät myös tärkeänä hyviä harrastusmahdollisuuksia niin kesällä kuin talvellakin.

Molemmat tutkimani alueet sijaitsevat lähellä keskustaa ja palveluita. Aasukkaat pitivätkin tärkeänä helppoa liikkumista niin töihin kuin kauppaankin. Palveluiden läheisyys oli erittäin tärkeä tekijä asuntoa valittaessa, erityisesti vanhemmilla asukkailla. Ikääntyvät asukkaat arvostivat myös asunnon käytännöllisyyttä ja esteettisyyttä, koska he ennakoivat mahdollista liikuntakyvyn heikkenemistä.

Yksi tutkimuksen pääteemoista ovat imagot ja mielikuvat sekä niiden vaikutus viihtymiseen. Mielikuvat ohjaavat usein ihmisten toimintaa ja käyttäytymistä (Karvonen 1999). Äikäs (2004) kirjoittaa kaupunkien imagomarkkinoinnista, jonka tavoitteena on lisätä kunnan tai alueen tunnettavuutta ja saada siitä haluttu asuinpaikka tai sijoituskohde. Jyväskylän kaupunki on tuottanut ahkerasti kuvaa elinvoimaisesta kaupungista, johon liittyvät esimerkiksi korkea koulutus ja historiallinen arkkitehtuuri. Erityisesti ranta-alueista on haluttu tehdä näkyvät kasvot koko Jyväskylälle.

Lutakon ja Ainolanrannan asukkaille ei kuitenkaan ollut muodostunut erityistä mielikuvaa alueista. He pitivät alueiden imagoja hyvinä, mutta eivät mitenkään kovin erityisinä muihin alueisiin verrattuna. Koska alueet ovat uusia, niitä pidetään automaattisesti laadukkaina eikä erityistä imagon rakentamista edes tarvita. Toisaalta jotkut olivat myös huomanneet, että kaupunki on rakentanut ranta-alueesta ”käyntikorttia” ja sen toivottiin vaikuttavan siihen, että alueen arvo säilyy myös tulevaisuudessa. Molempien alueiden asukkaat olivat myös ylpeitä asuinpaikastaan ja tunsivat jonkinlaista ”me -henkeä”.

Tutkin myös asukkaiden halua osallistua asuinalueensa suunnitteluun. Asuinalueilla toimii asukasjärjestöjä, jotka vaikuttavat omalta osaltaan asukkaiden viihtyvyyteen. Asukasyhdistykset toimivat alueensa äänitorvena ja ne voivat ottaa kantaa erilaisiin asioihin. Osa asukkaista toimikin asukasyhdistyksessä, mutta kukaan ei varsinaisesti ollut osallistunut esimerkiksi alueen kaavoitukseen. Asukasyhdistyksiä pidettiin tärkeinä ja uskottiin, että niiden kautta on mahdollista vaikuttaa edes vähän ja se on ehkä helpoin tapa osallistua ja saada kontakteja.

Tutkimuksessa tulee monipuolisesti esiin viihtymiseen vaikuttavia tekijöitä, joita ihmiset kokevat jokapäiväisessä elämässään. Viihtymisen on henkilökohtaista ja siihen vaikuttavat esimerkiksi elämäntilanne, ikä ja sukupuoli. Toiset pitävät tärkeänä tekijänä palveluiden läheisyyttä ja toisille taas tärkeämpää on oman kodin toimivuus. Silvennoi-

sen ja Hirvosen (2000) mukaan suurin osa ihmisistä on tyytyväisiä asuinpaikkaansa, niin myös tässä tutkimuksessa. Kaikki haastatellut asukkaat viihtyivät alueella ja asunnossaan hyvin tai erittäin hyvin. Melkein kaikkien unelma-asuinpaikka oli lähellä nykyistä asuinpaikkaa. Muutama asukkaista olisi ehkä halunnut asua omakotitalossa, mutta sen hetkisessä elämäntilanteessa hekin viihtyivät nykyisessä paikassa. Kaikki asukkaat pitivät myös asunnoistaan, koska ne vastasivat hyvin heidän tarpeitaan.

Haastattelut osoittivat, että viihtyminen muodostuu suurista ja pienistä asioista, joista molemmat ovat yhtä tärkeitä. Pelkkä naapurien tervehtiminen rappukäytävässä luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja asunnon pohjaratkaisu voi antaa mahdollisuuden asua kotona vielä vanhempana, kun liikuntakyky on rajoittunutta. Viihtyvyyttä voidaan parantaa monella tapaa, kuten asukkaiden ottamisella mukaan asuinalueiden suunnitteluun. Asuinalueista pitäisi suunnitella tasapainoisia eli kaikille mahdollisia elää ja liikkua.

Teemahaastatteluilla sain hyvin ja monipuolisesti tietoa asukkaiden viihtymisestä. Teemahaastatteluilla oli mahdollisuus saada yksilöllistä tietoa ja henkilökohtaisia kokemuksia. Kahden alueen tuloksia oli mahdollisuus vertailla toisiinsa ja saada yhtäläisyyksiä ja eroja. Tutkimusmenetelmän valinta oli siis mielestäni onnistunut. Koska mukana oli myös enemmän asukkaiden vastauksia sisältävä asukaskysely, sain hieman laajemman kuvan asukkaiden viihtyvyydestä. Tutkimusta olisi mahdollista laajentaa ottamalla mukaan lapsiperheitä ja yleensä lapsia ja nuoria. Tällä kertaa haastatteluihin valikoitui suurimmaksi osaksi vanhempia ja perheettömiä ihmisiä, jotka eivät välttämättä edusta keskiverto asukasta. Vertailua viihtymisestä voisi myös tehdä sellaisten alueiden välillä, jotka eivät sijaitse rannan välittömässä läheisyydessä. Olisi esimerkiksi mielenkiintoista tietää, käyttävätkö toisella laidalla kaupunkia asuvat rantaraittia yhtä paljon hyväkseen kuin Lutakossa ja Ainolanrannassa asuvat.

LÄHTEET

- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY Porvoo.
- Andersson H. 1997 Kulttuuri ja paikan politiikka kaupunki uudistuksessa. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere. 107-129.
- Arola, T. 2002. Vuorovaikutteinen kaavoitus ja kuntalaisten vaikuttaminen. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. WSOY, Porvoo.
- Bengt-Vilhelm & Levón (toim.) 1994. Asumisen uudet mahdollisuudet. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Bonsdorff, P. 1997. Maiseman esteettinen tulkinta ja arvottaminen. Teoksessa Häyrynen, M. & Immonen, O. (toim.) Maiseman arvo(s)us. Gummerus Kirjapaino Oy, Saariselkä. 26-35.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. 1997. Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere 9-37.
- Haila, Y. 2001. Johdanto: Mikä ympäristö. Teoksessa Haila, Y. & Jokinen, P. (toim.) Ympäristöpolitiikka. Gummerus. Jyväskylä 9-20.
- Haila, Y. 2001. Mitä ihmisellä on oikeus tehdä luonnolle? Teoksessa Haila, Y. & Jokinen, P. (toim.) Ympäristöpolitiikka. Gummerus. Jyväskylä 198-201.
- Haverinen R., Kopomaa T., Sammaljärvi E. & Tapaninen A. 1993. Hyvä elinympäristö haasteena -sosiaalisen terveydellisen ja fyysisen kytkentä suunnittelussa. Gummerus kirjapaino Oy Jyväskylä
- Heikkilä, M., Rintala, T., Airio, I. & Kainulainen, S. 2002. Hyvinvointi ja tulevaisuus maalla ja kaupungissa. Gummerus kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Helsingin Sanomat 23.8.2005: Asukkaat ovat tyytyväisiä uusien asuntojen saunoihin, kylpyhuoneisiin ja keittiöihin.
- Hiltunen M. J. 2000. Ekomoderni lähiöuudistus. Teoksessa Kortelainen ym. (toim.). Vihertyvä kaupunkiseutu. Suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne. Kopi-Jyvä Oy Jyväskylä. 121-150.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 6.-9. painos. Tekijät ja Kirjayhtymä Oy
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino Helsinki
- Horelli, L. 1981. Ympäristöpsykologia. Amer-yhtymä Oy Weilin+Göös kirjapaino Espoo.
- Horelli, L. & Kukkonen, H. 1995. Kaipuu terveeseen kaupunkiin. Gummerus Kirjapaino Oy Saarijärvi.
- Hynynen, A. 2001. Ekomoderni suunnittelu paikallisena hallintana. Teoksessa Kortelainen ym. (toim.). Vihertyvä kaupunkiseutu. Suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne. Kopi-Jyvä Oy Jyväskylä. 64-88.
- Hämäläinen, T. 2002. ”Avaimella poskeen ja sitten jalat alle” Tutkielma nuorten jyväs-kyläläisnaisten katuturvallisuudesta. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -työ. Yhteiskunta-tieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Häyrynen, M. & Immonen, O. (toim.) 1997 Maiseman arvo(s)tus. Gummerus Kirjapaino Oy Saariselkä
- Ilmonen, M. 1997. Suomalaisuuden maisemat. Teoksessa Häyrynen, M. & Immonen, O. (toim.) Maiseman arvo(s)tus. Gummerus Kirjapaino Oy Saariselkä. 16-25
- Jalkanen R., Kajaste T., Kauppinen T., Pakkala P. & Rosengren C. 1997. Asuinalue-suunnittelu. Rakennustieto Oy. Tammer-Paino Oy Tampere.
- Jokinen Marika, 2002. Suunnittelu kaupunkirakenteen ja liikenteen muovaajana. Teok-sessa Järvelä ym. Kaupunkiliikenteen ekososiaaliset ulottuvuudet. Jyväskylän yliopisto-paino. Jyväskylä. 49-67
- Jyväskylän kaupunki. 1993. Kuokkala – Päijänteen helmi. Raportti Jyväskylän Kuokka-lan kaupunginosan suunnittelusta ja rakentamisesta v. 1973-1991. Jyväskylän kaupun-gin painatuskeskus.
- Karisto, A., Takala, P. & Haapola, I. 1999. Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämänta-van ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. WSOY. Juva.
- Karjalainen, P.T. 1997. Kolme näkökulmaa maisemaan. 8-15. Teoksessa Häyrynen, M. & Immonen, O. (toim.) Maiseman arvo(s)tus. Gummerus Kirjapaino Oy Saariselkä.
- Karvonen, E. 1999. Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöi-nä myöhäismodernissa maailmassa. Tammer-Paino Tampere.
- Keski-Suomen liitto. Keski-Suomen maakunnallisen hyvinvointistrategian lähtökohdat. Kopijyvä Oy. Jyväskylä 2002

- Korpela, K. 1997. Luontomaiseman ja kasvillisuuden elvyttävät vaikutukset. Teoksessa Häyrynen, M. & Immonen, O. (toim.) Maiseman arvo(s)tus. 58-62. Gummerus Kirjapaino Oy Saariselkä.
- Kortteinen, M., Tuominen, M. & Vaattovaara, M. 2005. Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 2/2005, 121-131.
- Koskela H. 1997. Tilapuoli sukupuoli. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Vastapaino, Tampere 73-86
- Koskiaho, B. 1995. Ekopolis. Käsitteellisiä ja metodologisia lähestymistapoja. 74-86 teoksessa Lapintie K., Koskiaho B., Ikonen T. & Tiilikainen U. (toim.) 1995. Ekopolis. Ekologisen kaupungin juuria etsimässä. Tammer-Paino Oy Tampere
- Koskiaho, B. 1997. Kaupungista ekokaupungiksi. Tammer-Paino Oy Tampere.
- Kyllönen, E. & Kurenniemi, M. 2003. Asunto ja elämänkaari. Katsaus asumisen laatua koskevaan tutkimukseen. Stakesin monistamo Helsinki.
- Kyttä M. 1991. Ympäristön yksipuolistumisen psyykkiset vaikutukset. Teoksessa Santalahti E., Orozova V., Laakia R., Koivusalo M. & Hemminki E. (toim.) 1991. Auto, terveys, ympäristö. Helsinki. 109-116.
- Lapintie K. 1995. Nature Mort. Ekologinen kaupunki ja suunnittelun perinne. Teoksessa Lapintie K., Koskiaho B., Ikonen T. & Tiilikainen U. (toim.) 1995. Ekopolis. Ekologisen kaupungin juuria etsimässä. Tammer-Paino Oy Tampere. 13-37.
- Lainevuo A. 1995. Ekologisen kaupunkikehityksen reaaliutopiat. Teoksessa Lapintie K., Koskiaho B., Ikonen T. & Tiilikainen U. (toim.) 1995. Ekopolis. Ekologisen kaupungin juuria etsimässä. Tammer-Paino Oy Tampere. 105-129.
- Lybäck, K. 2002. Ekososiaalinen liikenne ja sen esteet makrotasolla. Teoksessa Järvelä, M., Lybäck K. & Jokinen M. (toim.) Kaupunkiliikenteen ekososiaaliset ulottuvuudet. Jyväskylän Yliopistopaino. 16-23.
- Mäkeläinen, A. 2002. Asukkaiden kuuleminen asuntoalueiden suunnittelussa. Teoksessa Asumistaso. Tiivistä ja matalaa isoissa kaupungeissa 2002-2003. Edita Prima Oy Helsinki. 59-63.
- Mäntysalo, S. & Koivusalo, M. 1991.. Liikenteen aiheuttama melu ja terveysvaikutukset. Teoksessa Santalahti E., Orozova V., Laakia R., Koivusalo M. & Hemminki E. (toim.) 1991. Auto, terveys, ympäristö. Helsinki. 31-47.
- Nihtilä, E. & Martikainen, P. 2004. Ikäihmisten yksinasuminen Suomessa vuosina 1970-2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 2/2004, 135-146.

Nurmi T., Rekiaro I. & Rekiaro P. 1998. Uusi suomalainen sivistyssanakirja. Gummerus kirjapaino Oy Jyväskylä

Pälsi, S. 1993. Maailman ja mielen maisemia: esseitä. Suomalaisen kirjallisuuden seura Helsinki

Pönkä, A. 1991. Pakokaasupäästöt.. Teoksessa Santalahti E., Orozova V., Laakia R., Koivusalo M. & Hemminki E. (toim.) 1991. Auto, terveys, ympäristö. Helsinki. 48-68

Rannikko, P. 2001. Ekologisen modernisaation kulttuuriset ehdot. Uuden suunnittelun paradigman tulo kuntakeskukseen. Teoksessa Kortelainen ym. (toim.). Vihertyvä kaupunkiseutu. Suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne. Kopi-Jyvä Oy Jyväskylä 89-120.

Rautiainen, A. 2003. Kuntoreitti. Opas kuntoreittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.

Relph, E. 1976. Place and placelessness. Pion Limited, London.

Saarikangas K. 2002. Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa. Vammalan kirjapaino Oy.

Schulman, H. 1995. Kaupunkien seutuistuminen -kestävää kehitystäkö? Teoksessa Lapintie K., Koskiahho B., Ikonen T. & Tiilikainen U. (toim.) 1995. Ekopolis. Ekologisen kaupungin juuria etsimässä. Tammer-Paino Oy Tampere. 87-104.

Silvennoinen, H & Hirvonen, J. 2002. Koti kerrostalossa. Asukkaiden arjen kokemuksia asumisestaan. Edita Prima Oy Helsinki.

Staffans, A. 2004. Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Yliopistopaino Oy. Helsinki.

Särkkä, J. 1997. Maaseudun rakennetun ympäristön esteettisyyden arvottaminen videon avulla. Teoksessa Häyrynen, M. & Immonen, O. (toim.) Maiseman arvo(s)us. Gummerus Kirjapaino Oy Saariselkä. 40-46.

Virtanen, P. 1994. NIMBY ja LULU yhdyskuntasuunnitteluun vaikuttavina tekijöinä. Teoksessa Haarni, T. (toim.) Ihmisten kaupunki? urbaani muutos ja suunnittelun haasteet. Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä. 83-88.

Vähä-Rahka M. 2002. Pyöräily ja kävely kaupunkiliikenteessä teoksessa Järvelä, M., Lybäck K. & Jokinen M. (toim.) Kaupunkiliikenteen ekososiaaliset ulottuvuudet. Jyväskylän Yliopistopaino Jyväskylä. 93-113.

Zukin, S. 1997. The cultures of cities. Blackwell Publishers Ltd. United Kingdom.

Äikäs, T. A. 2003. Imagojen retoriikkaa: kolme näkökulmaa kaupunkimarkkinoinnin tulkintaan. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 3/2003, 220-233.

Äikäs, T.A. 2004. Imagoa etsimässä. Kaupunki- ja aluemarkkinoinnin haasteista mielikuvien mahdollisuuksiin. Multiprint. Oulu.

Painamattomat lähteet

Hirvonen, J., Manninen, R. & Hakaste, H. 2005. Asuntosuunnittelun ja -rakentamisen tila asukas- ja ammattilaiskyselyn valossa. Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=38930&lan=fi>. Viitattu 25.8.2005.

Jyväskylän kaupunki Yhdyskuntatoimi. Rantaraitti. Saatavilla: <http://www.jyvaskyla.fi/tekpa/kapu/rantaraitti.html>. Viitattu 7.6.2005

Kaupunkiohjelma. 1999. Jyväskylän kaupungin tiedotus. Saatavilla: <http://www.jyvaskyla.fi/tiedotus/kaupohj.htm>. Viitattu 19.5.2005, 7.6.2005 ja 30.8.2005.

Kuokkalan asukasyhdistys. Saatavilla: <http://www.kuokkala.org/yhdistys.php>. Viitattu 7.4.2005

Kuokkanen 3/2005. Saatavilla: http://www.kuokkala.org/kuokkanen/arkisto/kuokkanen_2005_03.pdf. Viitattu 21.9.2005.

Liikuntalaki 1998. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19981054?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=liikuntalaki>. Viitattu 5.9.2005

Liikuntatutkimus. 2001-2002. Saatavilla: <http://www.klipa.info/liikuntatutkimus.htm> Viitattu 1.7.2005.

Lutakon asukasyhdistys. Saatavilla: <http://www.lutakko.cjb.net/>. Viitattu 7.4.2005

Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000. Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelu.. Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/?contentid=49549&lan=FI>. Viitattu 28.4.2005

Mäkäräinen, J. 2000. Sosiaalisten vaikutusten arviointi (sva) osana kaavaprosessia. Saatavilla: <http://www.jyvaskyla.fi/kaavoitus/pdf/svaselvitys.pdf>. Viitattu 22.9.2005

Sipari, P., Nykänen, E. & Heinonen, R. 2005. Betonirakenteisten kerrostalojen ääniolot. Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=38933&lan=fi>. Viitattu 25.8.2005.

Strandell, A. 2005. Asukasbarometri 2004. Asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä. Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=123409&lan=FI>. Viitattu 31.8.2005.

Valtion ympäristöhallinnon verkkosivu 2005. Rakennuksen ääneneristys ja meluntorjunta. Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=115619&lan=fi#a0>. (Viitattu 25.8.2005.)

Ympäristöministeriö. Saatavilla:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=134747&lan=fi>. Viitattu 3.6.2005.

Liite 1: Tietoja Lutakon ja Ainolanrannan väestöstä

ASUMINEN (31.12.2003):

	Jyväskylä	Ainolanranta	Lutakko
Asuntojen määrä (31.12.2003)	46476	1686	932
Asunnot talotyyppin mukaan (osuus asuntokannasta)			
Erilliset pientalot	15,3	0,3	0,2
Rivitalot	10,2	1,9	0
Kerrostalot	72,9	97,7	99,8
<i>Asunnot hallintamuodon mu- kaan (osuus asuntokannasta)</i>			
Omistusasunnot	41,8	12,7	21,7
Vuokra-asunnot	47,3	63,9	54,1
Asumisoikeus-asunnot ja muut	11,0	23,4	24,2
Pienten asuntojen (yksiöt ja kaksiot) osuus	58,7	68,4	64,7
Suurten asuntojen osuus (vähin- tään 5 huonetta)	7,2	0,9	0,3

ELINOLOT (31.12.2003 ja 31.12.2002):

	Jyväskylä	Ainolanranta	Lutakko
<i>Koulutus</i>			
Enintään perusasteen koulu- tuksen saaneet (%)	29,6	18,5	21,3
Keski-asteen tutkinnon suorit- taneet (%)	39,8	49,1	46,4
Korkea-asteen tutkinnon suo- rittaneet (%)	30,6	32,4	32,2
<i>Työllisyys</i>			
Työttömät työvoimasta (%)	14,7	13,1	9,6
Työpaikat alueella	44113	105	662
<i>Toimeentulo</i>			
Valtionveronalainen keskitulo	18120	16374	18808

Väestö pääasiallisen toiminnan mukaan 31.12.2003 (ennakkotieto):

	Jyväskylä	Lutakko	Ainolanranta
Koko väestö	82409	1530	2899
Työvoima	41436	863	1673
Työlliset	35347	780	1453
Palkansaajat	33447	744	1389
Yrittäjät	1900	36	64
Maatalousyrittäjät	20	0	0
Muut yrittäjät	1880	36	64
Työttömät	6089	83	220
Työvoiman ulkopuolella olevat	40973	667	1226
0-14 -vuotiaat	12486	143	474

Opiskelijat, koululaiset	10312	232	472
Eläkeläiset	15251	244	180
Varusmiehet	311	4	12
Muut	2613	44	88

Tietolähde: Jyväskylän kaupunki ja Tilastokeskus väestötilastopalvelu.

Liite 2: TEEMAHAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

- nimi, ikä, perhe, asuntomuoto, työ, koulutus
- kuinka kauan asunut alueella
- Millainen edellinen asuinpaikka oli?

VIIHTYMINEN

- Miksi viihtyy tai ei viihdy
- Mitä on viihtyminen, onko tärkeää
- Mikä vaikuttaa viihtymiseen
- Mikä tekee Lutakosta erityisen

LUONTO/YMPÄRISTÖ VIIHTYMISEN KANNALTA

- Puhtaus
- Säästääkö itse luontoa
- Auton käyttö
- pelottaako, miksi?
- rauhattomuus/melu

VESISTÖ/RANTAREITTI

- liikenne (veneily), sen haitat/hyödyt
- maisema
- mitä osaa käyttää/eri vuodenaajat
- kunnossapito
- taideteokset, valot tärkeitä?

SOSIAALISUUS/VAPAA-AIKA

- sosiaalinen paikka, ihmisten tapaaminen
- naapurit
- palvelut/yhteydet
- kulttuuri

OSALLISTUMINEN

- suunnitteluun/kaavoitukseen
- onko kiinnostunut
- asukasyhdistys
- onko saanut tietoa
- alueen kehittäminen

MIELIKUVAT

- imago, vaikuttiko se muuttoon
- ennen ja jälkeen muuton

Mikä erityisesti tekee asuinpaikasta hyvän? –tietyt piirteet

Miltä unelma asuinpaikka näyttäisi?

Millainen on hyvä asunto?

Voiko ranta-asuminen korvata mökin?